



Omslag: Co Westerik, Snijden aan het gras, 1966
(Stedelijk Museum Amsterdam) © Co Westerik, Flyer
0903, c/o Beeldrecht Amsterdam 2004

104 Voor de tweede keer geeft de **Kroniek aansprakelijkheidsrecht** het jaarlijkse overzicht van de belangrijkste arresten die de Hoge Raad (deze keer in 2003) op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht heeft gegeven.



114 De bestaande regels zeggen weinig over hoe een strafadvocaat precies zijn werk moet doen. En tegenwoordig wordt zo hard om criminaliteitsbestrijding geschreeuwd, dat essentiële verdedigingsbevoegdheden moeten worden beschermd. Vandaar het **Statuut voor de raadsman in strafzaken**, toegelicht in dit nummer.



94 Technisch bewijs wordt in strafzaken steeds belangrijker. Maar omdat het **forensisch bewijs** soms wordt overschat, roept criminalist Ton Broeders advocaten op om de forensisch onderzoekers scherper ter verantwoording te roepen.



In de volgende nummers

- ▶ Kroniek burgerlijk procesrecht
- ▶ Discussie over statuut voor de raadsman
- ▶ Wijzigingen in de arbeidsverhoudingen
- ▶ Telehoren
- ▶ De toekomst van strafvordering

ARTIKELEN

- 104** Kroniek aansprakelijkheidsrecht 2003
Klaas Aantjes
- 114** Over het statuut voor de raadsman in strafzaken
Stijn Franken en Taru Spronken
- 118** BaMa en de opleiding van de advocaat
Evert Verhulp

VASTE RUBRIEKEN

92 ACTUALITEITEN

- ▶ De advo-commissaris verdwijnt
- ▶ But surely, that is discrimination,
Joost Beversluis
- ▶ 'Advocaat moet forensisch onderzoeker meer uitdagen'
- ▶ Goedkope krachten voor sociale rechtshulp
- ▶ 'Landelijk tableau voorwaarde voor afschaffing procureaat'
- ▶ Magistrale overwegingen

125 RECHTER SCHRIJFT TERUG

Jan van der Does

126 REACTIES EN BRIEVEN

- ▶ Dutch legal terminology
- ▶ Disciplinaire beslissing
- ▶ Beloning van partners

138 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 91** ▶ Van de deken: Sagrada Familia
- 130** ▶ Toekenning opleidingspunten en ontheffing opleidingsverplichting
- 131** ▶ Permanente opleiding
- 131** ▶ Personalia
- 136** ▶ Uitspraak geschillencommissie

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN ONDERSTEUNING ADVOCATUUR

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

Drs. R.H. Veenstra RA
“ DE ACCOUNTANT BEOORDEELD”
Kluwer bedrijfswetenschappen, ISBN 90-267-1932-9

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl



La Sagrada Familia

Jeroen Brouwer

Het Illustre Collegi d'Advocats de Barcelona is te vinden aan de Carrer de Mallorca. Een imposante tempel vormt het bestuurlijke hart van de balie van ruim 16.000 advocaten in de Catalaanse hoofdstad. Iets verderop in dezelfde straat botst u tegen de Templo Expiatorio de la Sagrada Familia. Een neo-gotische kathedraal waarvan de eerste steen werd gelegd in 1882. Vandaag wordt er nog steeds gebouwd. De ranke torens domineren tezamen met constructiekranen de skyline. Naar verwachting duurt het nog een jaar of vijftien voordat de obsessie van de architect Antoni Gaudí y Cornet in zijn geheel is te beoordelen.

Mooi of lelijk? In ieder geval indrukwekkend omwille van grillige vormen, ongebruikelijke ornamentiek en de inval van licht. Het is onmiddellijk zichtbaar dat Gaudí veel heeft geleerd door te kijken naar de natuur. Om deze vervolgens te imiteren. Architectuur die staat als een kathedraal met vertoon van enorme veelzijdigheid.

Het lijkt de balie wel. De Nederlandse advocatuur als een *sagrada familia*. In staat om op natuurlijke wijze nieuwe advocaten, anders gevormd of van een andere herkomst, te absorberen met behoud van structuur.

In de loop van dit jaar zal de inrichting van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand ingrijpend worden gewijzigd. Bureaus Rechtshulp worden opgeheven en vervangen door Juridische Loketten. Een deel van de advocaten en juristen in dienst van de Stichtingen Rechtsbijstand zal overstappen naar de vrijgevestigde advocatuur. De Algemene Raad heeft een 'Aanbeveling transitie' vastgesteld, bedoeld om de Raden van Toezicht te ondersteunen bij het nemen van beslissingen bij verzoeken om inschrijving, goedkeuring patronaat of de vrijstelling van de verplichting om bij een patroon kantoor te houden. Wij hebben ons verbonden om zoveel mogelijk bij te dragen aan het op peil houden van het aanbod van gefinancierde rechtshulp. Het is zeer aangenaam dat voormalige Bureaujuristen zich juist daar zullen manifesteren.

De Algemene Raad heeft de Raden van Toezicht aanbevolen beëdigingsverzoeken welwillend te bekijken en met name met de zogenaamde zoekplichtospel om te gaan, dit om te voorkomen dat Bureaujuristen onnodig worden geblokkeerd in hun streven deel uit te maken van onze *familia*. Het gaat landelijk overigens (slechts) om enkele tientallen juristen.

Gaudí's elegante en verrassende architectuur kan slechts worden verwezenlijkt bij de gratie van de geweldige kennis van materialen en wijze waarop zij kunnen worden toegepast. Het gaat niet alleen om esthetiek, maar ook om techniek.

Als architect ontwierp de Orde een kwaliteitsbeleid in combinatie met audits van kantoren. Als uitgangspunt geldt dat kwaliteitszorg in de eerste plaats de

verantwoordelijkheid is van de advocaat. Een auditor is een door de Orde opgeleide *advocaat* (!) die in het volle licht zijn werk doet.

De auditor hanteert voor zijn toetsing de Kwaliteitsstandaard 2004. Deze standaard is het resultaat van behoorlijke besluitvorming in het College van (uw!) Afgevaardigden. De Algemene Raad heeft onlangs een reglementje vastgesteld om bij een verschil van inzicht tussen het kantoor dat is geaudit en de auditor te bemiddelen. De toetsen en de toets zijn geen vijanden van de vrije advocatuur, net zo min als bouwvoorschriften en ingenieurs vijanden zijn van Carel Weeber of Rem Koolhaas. Het publiek geniet immers van de esthetiek, maar wil blind kunnen vertrouwen op de techniek.

Het publiek waardeert de diensten van de advocaat nog steeds met een ruime voldoende. Het kenbaar maken en laten toetsen van de kwaliteitsstandaard draagt bij aan dat vertrouwen. Het gaat om middelen en werkprocessen. Om het voorkomen van een tegenstelling van belangen, het toetsen van een belang, acceptatie van een opdracht en administratie van zaken en geld. Bouwen kost tijd. Dit jaar is een eerste steen gelegd voor een cliënttevredenheidsonderzoek. Schetstekeningen worden gemaakt voor het fundament van intercollegiale consultatie. De standaard was en is bedoeld voor de hele *familia*. Inmiddels zijn bijna 2.000, waarvan ongeveer 750 eenpersoonskantoren, van de in totaal ruim 2.900 kantoren geaudit.

Wij móeten wel, zal een deel mij voorhouden, dankzij uw convenant met de Raden voor Rechtsbijstand en het ministerie van justitie. Ik antwoord u: wij moeten – te verstaan als behoren – ook *daargelaten* het convenant. 'De deugd wordt meer vervolgd door de slechten, dan bemind door de goeden,' volgens Miguel de Cervantes.

Inmiddels wordt 98% van de toevoegingen afgedekt met een auditverklaring. Gelijktijdig sluit de Orde de ogen niet voor degenen die niet langer (wensen) deel te nemen. Deels om principiële redenen. Met hen zet ik graag het gesprek voort. Deels doodeenvoudig omdat al niet of nauwelijks op toegevoegde basis diensten werden verleend en ten slotte een deel uit vrees dat de praktijkvoering niet voldeed.

Form follows function, volgens de Amerikaanse architect Sullivan. De vorm van het bouwwerk wordt verklaard door wat er in het gebouw gebeurt. Gaudí zou dat bij leven met passie hebben bestreden. Juist de enorme diversiteit in de beroepsuitoefening toont hoe vrij u zich weet te manifesteren als advocaat. Ik draai het maar om: *'function follows form'*. Vrije beroepsuitoefening met inachtneming van de regels van uw illustere *sagrada familia*.

84e jaargang – 20 februari 2004 – nr. 4
Verschijnt elke **drie** weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie
Linus Hesselink

Redactionele bijdragen
t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Beeld
Vormgeving: VILLA Y, Andre Kljsten
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen

Lay-out/vormgeving
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties
Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentierieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 4: 27 februari 2004
afl. 5: 19 maart 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531. Niet-leden betalen € 140 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Lose nummers: € 8,50

‘Tabaksblad’: de advo-commissaris verdwijnt

Afgelopen december kwam de Commissie Tabaksblad met de Nederlandse Corporate Governance Code. Het klimaat rond het bestuur van grote ondernemingen lijkt intussen slechter dan ooit. Maar: de advo-commissaris lijkt zijn langste tijd te hebben gehad.

Micha Kat, journalist

Op de website van Ahold zie je foto's van lachende kleurlingen, en je kunt er ook klikken op 'Ahold in society'. Daar kun je het 'Corporate Social Responsibility Report' opvragen: 'Ahold aims to protect public health, safety and the environment'. Bij 'verantwoord ondernemen' klikken we via 'business principles' en 'common values' naar een exposé over Ahold en de mensenrechten. Is dit te rijmen met het optreden van ex-CFO Michael Meurs die, nadat hij zijn bedrijf aan een plaats hielp in de grootste fraude uit de geschiedenis van het Nederlandse bedrijfsleven, zich bij een voorlopig getuigenverhoor eind januari niets noemenswaardigs blijkt te kunnen herinneren?

Ook bij Enron paste de theorie niet lekker bij de praktijk. Het bedrijf gaf de werknemers dobbelstenen met op elk vlak een van die mooie *business principles* als *trust, faith, credibility, harmony*. Terwijl de top van de onderneming het bedrijf leegplunderde, werden de werknemers geacht voor hun pc's met de dobbelsteen te gooien, opdat ze niet vergaten waar Enron voor stond. Inmiddels zijn ook Shell (overdrijven van olievoorraden) en Coca Cola (oppompen van exportcijfers) in diskrediet geraakt. Aan de commissie-Tabaksblad de zware taak om in Nederland de kansen op dit soort ellende te verkleinen. Is een goedwillende commissie van tien wijze heren (waarom geen vrouw? zouden vrouwen in de top ook zulke megafraudes laten ontstaan?) tegen deze krachten opgewassen?

Amper een maand na de presentatie van de code Tabaksblad kwam aan het licht dat Nauta Dutilh (indirect) bestuursfuncties bekleedt bij de Nederlandse Parmalat-vennootschappen terwijl het ook adviseerde. Hier gaat het niet om de dubbelrol van commissaris en adviserend advocaat (de 'advo-commissaris') die door Tabaksblad reeds wordt gezien als onwenselijk, maar om een advocaat-bestuurder. 'Wat voor de advo-commissaris geldt,



Morris Tabaksblad, Den Haag, afgelopen november, na de persconferentie waarin hij de bevindingen van zijn commissie over bekendmaakte.

Foto: Roger Dohmen/HH

geldt nog sterker voor de advo-bestuurder: niet doen!' zegt Jan Louis Burggraaf, een corporate governance-specialist van Allen & Overy.

PARTIJDIG COMMISSARIS

De rol van de advocaat binnen de hele corporate governance-crisis is ondergeschikt; toch is er op dit punt het een en ander in beweging. Het 'leerstuk' van de advo-commissaris wordt door Burggraaf gezien als het meest relevante Tabaksblat-item voor de advocatuur. In Nederland opereren waarschijnlijk enige honderden advo-commissarissen. De ongekroonde koning is Paul van den Hoek van Stibbe, met thans commissariaten bij acht ondernemingen (vier beursgenoteerd), waarvan zes voorzitterschappen (zie www.advocatie.nl, 'kantoren' voor een overzicht). De regel van Tabaksblad is dat maximaal één persoon uit de raad van commissarissen (rvc) niet-onafhankelijk mag zijn. Niet-onafhankelijk zijn onder meer (best practice-bepaling III.2.2c) diegene die 'in het jaar voorafgaande aan de benoeming een belang-

rijke zakelijke relatie met de vennootschap heeft gehad. Daaronder worden in elk geval begrepen het geval dat de commissaris of een kantoor waarvan hij aandeelhouder, vennoot, medewerker of adviseur is, is opgetreden als adviseur van de vennootschap (consultant, externe accountant, notaris en advocaat) en het geval dat de commissaris bestuurder of medewerker is van een bankinstelling waarmee de vennootschap een duurzame en significante relatie onderhoudt'.

De specifieke benoeming van de verschillende adviseurschappen waaronder dus ook advocaat is een aanzienlijke aanscherping ten opzichte van de conceptcode waar deze beroepen nog niet specifiek werden genoemd. Een advocaat-adviseur staat vanaf nu (de code krijgt een wettelijke basis in Boek 2 BW en wordt van kracht vanaf 2005) dus officieel te boek als 'partijdig commissaris' waarvan elke rvc er maar een mag hebben. Zal dat leiden tot het opgeven van vele commissariaten door advocaten?

RECORDHOUDERS

Paul van den Hoek: 'Enkele belangrijke commissariaten van mij lopen af per 2005. Bij Ballast Nedam waar ik voorzitter ben zou ik volgens rooster in 2004 moeten aftreden, maar blijf ik op verzoek nog een jaar langer aan als de aandeelhouders daarmee instemmen. Als er op dat moment nog een niet-onafhankelijke commissaris in de rvc zit, zullen we de afwijking van de code moeten uitleggen volgens het *comply or explain-principe*.'

Van den Hoek verwijst naar de wettelijke basis van Tabaksblat die uiteindelijk niet verder gaat dan dat vennootschappen worden verplicht in hun jaarverslagen gemotiveerd uit te leggen 'of en zo ja waarom en in hoeverre' zij afwijken van de code. Het zijn uiteindelijk de aandeelhouders zelf die met deze afwijkingen akkoord moeten gaan.

Van den Hoek: 'Overigens heb ik mezelf als commissaris altijd verre gehouden van het geven van juridische adviezen. Wellicht dat ik andere commissariaten ook zal uitleggen. Nee, er is geen commissariaat dat ik opgeef als direct gevolg van Tabaksblat.'

Nummer twee op de lijst van de 'advo-commissarissen' (elf commissariaten en bestuursfuncties) is Enno Wiersma van De Brauw. Wiersma: 'Mijn functies betreffen allemaal niet-genoteerde ondernemingen. Hierop is de code niet van toepassing. Veel commissariaten betreffen Nederlandse dochters van buitenlandse bedrijven. De moeder is dan vaak cliënt van kantoor. Ik heb ook functies bij bedrijven waarmee De Brauw niets van doen heeft. Mijn directeurschappen geef ik wel op. Dit in het kader van een nieuwe lijn binnen kantoor die zegt dat partners geen bestuursfuncties meer mogen vervullen.'

Van den Hoek is bijna 65, Wiersma is 62. Het verschijnsel van de 'advo-commissaris' lijkt te passen bij de generatie partners die binnenkort afscheid neemt; de jonge aanwas zal op grond van het veranderende klimaat waarschijnlijk geen functies bij cliënten van kantoor meer aannemen.

SNEUVELEN

Jan Louis Burggraaf (37) laat bij hem op kantoor een fraaie bundel zien; het *A&O Corporate Governance Handboek*. Het laat zien hoezeer zijn praktijk wordt gestimuleerd door de aanbevelingen van de commissie. Burggraaf: 'Het *comply or explain-principe* zal zorgen voor nog zorgvuldiger advisering aan cliënten, juist ook omdat de afwijkende keuzes heel transparant worden.'

Burggraaf verwacht niet dat er veel zal worden 'uitgelegd' over *advo-commissarissen* die toch willen blijven zitten. 'Ik denk dat ze zullen sneuvelen. Men beseft dat het steeds minder van deze tijd wordt. Mijn inschatting is dat bedrijven andere afwijkingen waardevoller zullen vinden en daarop eerder zullen *explainen*.' Burggraaf verwacht met name dat grootaandeelhouders meer dan één commissaris zullen gaan vorderen bij rvc's van vijf of meer leden. Een verdere verandering als gevolg van de code ziet Burggraaf in de rol van administratiekantoren bij de besluitvorming: na Tabaksblat acht hij het niet langer waarschijnlijk dat administratiekantoren reeds vooraf bij bepaalde besluiten worden betrokken. 'Ze zullen gelijk moeten overstemmen met de andere aandeelhouders.'

De morele crisis in het bedrijfsleven zit diep. Burggraaf: 'Natuurlijk, maar ik denk dat met deze code zaken toch echt gaan worden aangepakt. Er is te veel maatschappelijk ongenoegen.'

But surely, that is discrimination

Ergens langs de A31 naar Langres meldt een bord dat men de waterscheiding passeert van Rijn en Loire. En mooi beeld. De ene druppel valt en eindigt in de Middellandse Zee, de andere, een fractie verder neerkomend, in de Noordzee.

Hiermee zijn we waar ik wil starten, namelijk in Frankrijk, de ervijland waar veel van wat we als zegening tellen vandaan komt (en dan praat ik niet over de Librije). En waar nu bij wijze van wanhoopsdaad – tot dit ingrijpen *à outrance* gebracht mede door kennisneming van de toestand der integratie in Nederland – en het dragen van een hoofddoek binnen bepaalde muren bij wet gaat verbieden.

De eerste berichten over het Cartesiaanse geploeter met definities en uitzonderingen – een problematiek bekend uit landbouwverordeningen maar bovenal uit eerdere wetgeving van twijfelachtig allooi – zouden reden moeten zijn om ons te bezinnen en het desnoods te houden bij het overigens even machteloze openbare debat, de Hollandse tegenhanger van het Franse regelfetisjisme. Maar nee. De hoofddoek in school laten Balkenende c.s. nog particulier bestrijden middels kruis en keppel. Tegen de import van nieuwe hoofddoekdraagsters zal de Nederlandse wet in stelling gebracht worden.

Ik vrees het is van tweeën één. Of we halen ontspannen adem en barsten in lachen uit om de jongedames die bloedserieus fundamentele rechten citeren voor een lap stof om het hoofd; en we laten ze hun gang gaan met hun geïnspireerde of balorige textielstrijd, die onderdrukking dan wel juist bevrijding verkondigt; en we hopen op hun ijdelheid en goede smaak voor een dragelijk beeld op straat en zien af van importbeperkingen. Of we gaan de strijd aan en vinden onszelf terug op een buitenlands tv-journaal, met verhitte koppen en vertrokken monden, zoals, in dat andere land van *religion-powered* discussie, de modale burgers die kinderen op weg naar school investieven toeschreeuwen en naar de duivel wensen. En de afstand van de eerste ernstige beschouwing naar de eerste glimlach is nog klein. Van de Middellandse Zee naar de Noordzee is een heel eind.

Maar al die partners dan, die uit de middeleeuwse uithoeken van Turkije en Marokko worden aangevoerd om hier de integratie vijfentwintig jaar terug te zetten? Vreselijk inderdaad, vreselijk dom. Leg de importeurs in spe daarom uit dat hun handelen met aanzienlijke kans weer automonteurs, VMBO-uitvallers of erger zal opleveren waar (eindelijk) advocaten en artsen intrede hadden kunnen doen, posities waar zij getuige elke rondvraag naar de toekomstverwachtingen, op mikken voor hun kroost. Herhaal dit eindeloos. En leg je er bij neer als ze niet willen luisteren. Er is geen verdedigbaar alternatief.

Ik hoorde de BBC-radio een der protagonisten van de importmaatregel – kruisdrager Maxime Verhagen – vragen naar de plannen en op een toon die men aanslaat tegen een hardleers kind concluderen: 'But surely, that is discrimination'. Soms zien anderen ons scherper dan wijzelf.

Er komt bovendien vanzelf een einde aan de invoer van bruiden. Mogelijk omdat de hier aanwezige muzelmannen tot beter inzicht komen omtrent het nuttig effect ervan of omtrent hun stuitende dubbelmoraal. Maar dan toch omdat binnen tien jaar ook in het allerachterlijkste gehucht van Anatolië en het Rif geen 'pure maagd' meer valt te vinden, die bereid is af te zien van de kans op eigen ontplooiing die Istanboel of Marakesh bieden – hoe middelmatig ook – om, in stede daarvan, gehuld in lappen de positie van offervaardige bediende onder huisarrest in te nemen aan de zijde van een autoritaire neef zonder geld of vooruitzichten en met ideeën uit het jaar nul, in het regenachtige Nederland.

Technisch bewijs in strafzaken

‘Advocaat moet forensisch onderzoeker meer uitdagen’

Lex van Almelo, journalist

Verdachten bekennen steeds minder vaak en daardoor wordt technisch bewijs in strafzaken steeds belangrijker. Bovendien mag de databank met gegevens over vingerafdrukken sinds 1 januari worden gekoppeld aan de databank met DNA-sproren, om zo de ‘volumecriminaliteit’ aan te pakken.

Echter, aan forensisch bewijs wordt soms veel waarde toegekend, vindt criminalist Ton Broeders. Hij roept advocaten daarom op forensisch onderzoekers meer ter verantwoording te roepen.

Voordat Ton Broeders in december 2003 promoveerde op zijn dissertatie over de grondslagen van de criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs¹ en voordat hij op 1 januari jl. tot hoogleraar criminalistiek in Leiden werd benoemd, was hij bekend om zijn rapportage in de zaak-Baybasin. In de strafzaak tegen deze, wegens moord tot levenslang veroordeelde², Koerdische drugshandelaar vocht advocate Adèle van der Plas onder meer de integriteit van de telefoontaps aan, die het hart vormden van het bewijs. Gerechtigd deskundige en *Chief Scientist* bij het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) Ton Broeders kon in zijn onderzoek geen steun vinden voor de hypothese dat de politie fragmenten van verschillende gesprekken aan elkaar zou hebben gemonteerd om bewijsmateriaal tegen Baybasin te construeren. De rechter-commissaris gaf Broeders de opdracht voor dit onderzoek, op verzoek van de toenmalige advocaat van Baybasin, Stijn Franken.

‘MIDDELEEUWSE METHODE’

Van der Plas vindt de methode die Broeders voor zijn onderzoek heeft gebruikt ‘middeleeuws’, omdat hij vooral heeft geluisterd naar de gesprekken, en het materiaal niet aan een signaaltechnisch onderzoek zou hebben onderworpen. De drie deskundigen, die de verdediging had ingehuurd, hebben wel signaaltechnisch onderzoek uitgevoerd en stuiten daarbij op ‘anomalieën’, die naar hun oordeel kunnen duiden op manipulatie. Tot welke concrete bewijsconstructies de vermeende manipulaties precies hebben geleid, is tot in de cassatieprocedure onduidelijk gebleven. Feit is dat

de verdediging niet de gelegenheid heeft gekregen de originele opnamen van de telefoontaps, die deels zijn vastgelegd op analoge audiobanden en deels op zogenoemde *optical disks*, te onderzoeken. Van der Plas heeft daarom een klacht ingediend bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. De advocate heeft openlijk haar twijfels over de betrouwbaarheid en eerlijkheid van Broeders uitgesproken toen de zaak in hoger beroep werd behandeld bij het gerechtshof Den Bosch. Ton Broeders stuurde Van der Plas daarop een brief (‘Betreft: beschuldiging oneerlijkheid’) met het verzoek de beschuldigingen te herroepen. Maar zij trok andermaal van leer tegen de werkwijze van Broeders en verweet hem wederom te hebben verzwegen dat het NFI niet op de hoogte zou zijn van de modernste signaalonderzoekstechnieken.

Is deze zaak een mooi voorbeeld van weerwerk door advocaten, die zelf forensisch deskundigen inschakelen?

Ton Broeders: ‘Het is een schoolvoorbeeld van hoe het niet moet. De verdediging heeft het hof niet kunnen overtuigen van de deskundigheid van haar eigen rapporteurs. Het hof heeft de stukken van de deskundigen wel gelezen, maar hen niet opgeroepen om te getuigen. Dat geeft te denken over het niveau van die deskundigen.’



TOETS DE DESKUNDIGE

Vragen die de rechter volgens het Schoenmakers-arrest⁴ moet stellen

- ▶ Wat is het beroep, de opleiding en ervaring van de deskundige?
- ▶ Strekt de deskundigheid zich uit tot de materie waarover de deskundige zich uitspreekt?
- ▶ Welke methode heeft de deskundige gebruikt?
- ▶ Wat is de betrouwbaarheid van de gebruikte methode?
- ▶ Was de deskundige in staat de methode vakkundig toe te passen?

Toetscriteria die de advocaat volgens Broeders daarnaast kan aanleggen

- ▶ probeer vast te (laten) stellen of het om geaccrediteerd onderzoek gaat dat is uitgevoerd door een gecertificeerde onderzoeker;
- ▶ vraag om een opgave van onderzoeken die eventueel wel uitgevoerd, maar niet gerapporteerd zijn;
- ▶ baseer een eventuele ondervraging van een deskundige bij voorkeur op een voorafgaande analyse van diens onderzoek door een andere deskundige op het desbetreffende terrein;
- ▶ hou er rekening mee dat kritische ondervraging van deskundigen door de president al snel als niet-relevant terzijde kan worden geschoven;
- ▶ vraag de deskundige naar de alternatieve hypothese(n) als deze niet duidelijk uit zijn rapportage blijkt/blijken.

FORENSISCHE EXPERTISE

De begin februari verschenen editie van het tijdschrift *Justitiële Verkenningen* (2004/1) is geheel gewijd aan Forensische expertise (zie www.wodc.nl). En op woensdag 24 maart wordt in Amsterdam de praktijkdag *Technische opsporing en forensische bewijsvoering* gehouden. Meer informatie: www.kerckebosch.nl.



Foto's: Jiri Biller

Het NFI pleegt niet in discussie te gaan over de duizenden rapportages die het jaarlijks uitbrengt. Maar de verschijning van Broeders' indrukwekkende proefschrift en zijn adres aan de advocatuur is een logische aanleiding voor een gesprek. In dat proefschrift legt Broeders onder meer de vinger op de onwetenschappelijke kanten van het forensisch onderzoek en de vaak te hoge verwachtingen van technisch bewijs. Het gesprek gaat vooral daarover, maar het is ondoenlijk de zaak-Baybasin te negeren.

Broeders: 'De rapportage door de praktijkmensen en ad-hoc-deskundigen blijkt vaak methodologisch onvoldoende. Met name Amerikaanse rapporten zijn zeker niet altijd bij voorbaat betrouwbaar omdat het uitbrengen van dit soort rapportages in de Verenigde Staten te veel blootstaat aan commerciële invloeden.'

In het kader van de afwikkeling van enkele letselschadeclaims na de Enschedese vuurwerkcramp

vroeg een verzekeringsmaatschappij een Amerikaans laboratorium bijvoorbeeld op zoek te gaan naar sporen van springstof. Het NFI had eerder geen springstofsporen gevonden. Het Amerikaanse laboratorium concludeerde echter dat het wel springstof was. De verzekeraar begreep er niets van en stapte naar het NFI. Broeders: 'Uiteindelijk trokken de Amerikanen hun rapportage in. Je moet er niet aan denken wat er gebeurd zou zijn als de verzekeringsmaatschappij de conclusie van de Amerikaanse onderzoekers wereldkundig had gemaakt.'

Het NFI werkt niet commercieel, zo beklemtoont Broeders, maar in opdracht van de officier van Justitie of de rechter-commissaris. Het instituut valt weliswaar onder het ministerie van Justitie, maar staat – in tegenstelling tot zijn Duitse tegenhanger – los van de politie.

Nog even de zaak-Baybasin: in uw rapport schrijft u dat u overwegend auditief onderzoek heeft gedaan naar de bandjes, dat wil zeggen met een koptelefoon kritisch naar de opgenomen gesprekken heeft geluisterd. Heeft u nu wel of niet signaaltechnisch onderzoek verricht?

Broeders: 'Wel, maar daarbij zijn geen indicaties voor manipulatie gevonden. Als je met signaaltechnisch onderzoek naar eventuele manipulaties zoekt en niets vindt, betekent dat niet dat er niet is gemanipuleerd. Daarom moet je zeker ook auditief onderzoek doen. Dat zou je namelijk op het spoor kunnen zetten van manipulaties die technisch niet detecteerbaar zijn. Op exact dezelfde manier heb ik telefoontaps onderzocht in opdracht van het Joegoslavië-Tribunaal. Ik ben daar kritisch ondervraagd door drie Amerikaanse *big time* defense attorneys en rechter Richard May en mijn rapport bleef daarbij probleemloos overeind. Het is in zekere zin teleurstellend als je geen manipulaties vindt. Het leuke van het vak is namelijk proberen juist wel iets te vinden.'

BETROUWBAARHEIDSVERWEER

Dat niet elke deskundige even deskundig is, bleek na de zogenoemde Helmondse carnavalsmoord, die uitmondde in het Schoenmakers-arrest.³ In het huis van een gedode broer en zus in een randgemeente van Helmond trof de recherche op de tegelvloer een spoor van bebloede schoenafdrukken aan. De 25-jarige G.B. werd verdacht, omdat hij 'legerkistjes' had met zolen die bij het spoor pasten. In deze zaak hebben drie getuigen-des-

kundigen zich gebogen over de vraag of de kistjes, die B. inmiddels had weggegooid, deze sporen konden hebben gemaakt. Orthopedisch voet- en schoentechnicus Woutersen vond het 'zeer aanneemelijk' dat de drager van de laarzen de schoenspooren op plaats delict heeft gemaakt. Volgens J.L. Broeders, schoentechnisch medewerker bij TNO in Waalwijk en geen familie van Ton, kon B. de voetafdrukken hebben gezet. Een derde deskundige, Spoor, rekende voor dat ruim honderd mensen de aangetroffen voetspooren veroorzaakt konden hebben en relativeerde hun conclusies.

B. werd in hoger beroep niettemin tot twaalf jaar cel met tbs veroordeeld. De Hoge Raad vernietigde de uitspraak van het hof. Het hof had niet kunnen volstaan met de mededeling dat een derde deskundige de gewraakte uitkomsten niet heeft verworpen, maar had het gemotiveerde betrouwbaarheidsverweer beargumenteerd moeten verwerpen. De Hoge Raad maakt in dit arrest duidelijk dat de verklaring van een deskundige alleen voor bewijs kan worden gebruikt als de rechter die heeft getoetst aan de hand van vijf vragen (zie kader).

DNA EN ONSCHULD

Het proefschrift van Broeders laat zien dat er nog wel iets mankeert aan de wetenschappelijke grondslag van verschillende forensische onderzoeksmethoden en dat de waarde van technisch bewijs vaak wordt overschat. Soms werken de deskundigen dat zelf in de hand. Maar, zegt Broeders: 'Het beeld dat forensisch bewijs absoluut kan zijn, komt de rechter ook goed uit. Als de verdachte ontkent, kan de rechter met technisch bewijs, dat een hogere status van objectiviteit heeft, toch tot een oordeel komen.'

Van het technisch bewijs levert DNA-onderzoek de betrouwbaarste resultaten. Maar ook daarmee kan het misgaan, zo laten de Puttense moordzaak en Tilburgse zaak zien. In de laatste zaak ging het om een Brabantse man, die zich voordeed als vrouw en zo mannen voor seks naar zijn Tilburgse flat lokte. Nadat hij was vermoord vond de recherche DNA-sporen die leidden naar D. M., die in Nijmegen vastzat nadat hij een meisje had aangerand. M. ontkende dat hij in Tilburg was geweest. Toen de zaak niet vlotte, besteedde Peter R. de Vries er aandacht aan. Een Rotterdamse student zag de uitzending en herinnerde zich dat een medestudent hem ooit iets had verteld over een avontuur met een man/vrouw. De attente student



wilde de politie inlichten, maar werd daar tot twee keer toe weggestuurd. Pas toen hij een advocaat meenam, ging het balletje rollen. Uiteindelijk vond de recherche DNA-overeenkomsten tussen andere sporen uit de flat en de medestudent, die daarna bekende. M. was daarmee vrijgepleit van deze moord.

Broeders: 'Maar je kunt vraagtekens zetten bij zijn ontkenning dat hij in Tilburg is geweest. Want de kans dat de gevonden DNA-kenmerken overeenkomen met die van M. is uitzonderlijk klein als M. niet de donor is van het celmateriaal.'

In de Puttense moordzaak bestond grote verwarring over de waarde van DNA-bewijs. Op de trui van de vermoorde stewardess Christel Ambrosius werd een haar gevonden. De DNA-kenmerken van deze haar kwamen overeen met die van de aanvankelijk veroordeelde, maar in de herzieningszaak vrijgesproken Wilco Viets. Om te kunnen zeggen dat de kans op een toevallige overeenkomst erg klein is, moet er een autosomaal of nucleair DNA-onderzoek zijn uitgevoerd. Als het DNA-materiaal van het gevonden spoor bijvoorbeeld op zes kenmerken overeenkomt met het DNA-materiaal van een persoon is de kans op een toevalstreffer in de orde van grootte van 10 tot de 6e macht (een kans van 1 op 1 miljoen). Bij een *match* van een volledig profiel schrijft het NFI in zijn rapportage dat de kans op een toevalstreffer kleiner is dan 1 op de miljard. Voor zulk onderzoek is levend materiaal nodig; in dit geval een haarwortel met celmateriaal.

De haar op de trui had echter geen haarwortel, zodat een ander soort (mitochondriaal) DNA-onderzoek werd uitgevoerd. Mitochondriaal DNA, dat zich buiten de celkern bevindt, heeft echter een veel minder sterk persoonsonderscheidend vermogen omdat het in principe onveranderd overerft van moeder op kind, zodat alle familieleden in de vrouwelijke lijn hetzelfde mito-

chondriale DNA-profiel hebben. Volgens dit onderzoek had de haar dus ook van een familielid van Viets kunnen zijn. Maar het Openbaar Ministerie presenteerde de haar niettemin als 'keihard daderspoor'.

VINGERAFDRUKKEN

Naarmate forensisch onderzoek meer subjectieve interpretatie vergt, is de betrouwbaarheid geringer. Onder meer vanwege de grotere kans op tunnelvisie of sturing door politie-informatie. In januari 2002 wees de Amerikaanse rechter Louis Pollak de vingerafdruk als bewijs af: de methode



zou niet wetenschappelijk zijn, omdat het oordeel of twee vingerafdrukken van dezelfde vinger afkomstig zijn subjectief is.⁵ Enkele maanden later bedacht de rechter zich: dat de methode niet wetenschappelijk is, vond hij bij nader inzien geen diskwalificatie.⁶

Ton Broeders deelt de kritiek op de dactyloscopie, die in Nederland geheel in handen is van de politie. 'De politie gebruikt de computer om met een lijstje potentiële verdachten te komen. Vervolgens moet de dactyloscopist op grond van zijn ervaring

kijken naar de overeenkomsten en verschillen. Een vingerspoot van een persoon vertoont altijd verschillen, bijvoorbeeld omdat iemand de ene keer nu eenmaal harder op het oppervlak drukt dan de andere keer. Volledig identiek zijn ze dus nooit. Bovendien blijkt de beoordeling van de verschillende overeenkomsten arbitrair en kan deze worden beïnvloed door een bepaalde overtuiging, verwachting of door tunnelvisie. Dat wil niet zeggen dat dactyloscopisten altijd ongelijk hebben. Verre van dat. Maar de vingerafdruk is niet zulk overtuigend bewijs als dactyloscopisten claimen.'

WONINGINBRAKEN

Om zogenoemde 'volumecriminaliteit', zoals woninginbraken, op te lossen mag de databank met gegevens over vingerafdrukken sinds 1 januari worden gekoppeld aan de databank met DNA-sporen. Daardoor zullen steeds meer advocaten geconfronteerd worden met deze vormen van technisch bewijs. Wanneer zij de betrouwbaarheid van dit bewijs ter discussie willen stellen en/of een eigen deskundige willen inschakelen, moeten zij volgens Broeders een goed verhaal en een goede hypothese hebben. Het boek van Broeders biedt advocaten stof om twijfel te zaaien en de bewijsvoering onder vuur te nemen, maar daartoe wil Broeders niet oproepen. 'Het gaat er niet om gaten te schieten in het bewijs, maar om een bijdrage te leveren aan de waarheidsvinding en om meer transparantie in de deskundigenrapportage.'

NOTEN

- 1 A.P.A. Broeders: *Op zoek naar de bron*. Kluwer, Deventer 2003. ISBN 90 130 0964 6.
- 2 HR 21-10-2003 LJN-nummer AH 9922.
- 3 HR 27-01-1998, NJ 1998, 404.
- 4 HR 27-01-1998, NJ 1998, 404.
- 5 Zie het artikel van Peter Vermij, in *Advocatenblad* 22 maart 2002.
- 6 Zie *Advocatenblad* 19 april 2002.

AR-lid De Blécourt verdedigt Boekhoudverordening

In het laatste nummer van het *Advocatenblad* formuleerde emeritus-hoogleraar Herman Schoordijk zware kritiek op de derdenrekening van advocaten. Advocaat Koos de Blécourt, lid van de Algemene Raad van de NOvA dient hem van repliek.

Michel Knapen, journalist

Geschrokken is hij niet van de stevige kritiek van Schoordijk. 'Het is geen nieuwe discussie', zegt mr. Koos de Blécourt, werkzaam bij De Brauw Blackstone Westbroek en lid van de Algemene Raad (portefeuille beroeps- en gedragsregels). Nu is het zijn beurt om korte metten te maken met Schoor-

dijks visie op de derdenrekening, zoals die staat verwoord in de Boekhoudverordening.

'Het verplichte gebruik en de keuze van een derdenrekening die een Stichting Derdengelden bij een bank onderhoudt berust op onverdedigbare dogmatische vooroordelen, is onnodig ingewikkeld en doet de practici daardoor dikwijls misgrijpen', schrijft Schoordijk in zijn recent versche-





nen boek *De notariële en andere derdenrekeningen*. ‘Daardoor wordt de advocatuur geconfronteerd met een extra betaallaag die volledig overbodig is, die het denken in termen van derdenrekeningen hoogst ingewikkeld maakt, althans vermoedend, daarmee onpraktisch en in de toekomst dient te verdwijnen’.

‘Schoordijk gaat volledig voorbij aan de kern van de Boekhoudverordening’, reageert De Blécourt. ‘De hoofdregel is dat er rechtstreeks wordt betaald aan de rechthebbende. Is dat in bepaalde situaties niet mogelijk, dan loopt een betaling via de derdenrekening. Daarin verschilt de advocatuur van het notariaat. Een notaris fungeert als een draaischijf tussen twee partijen, bijvoorbeeld als de ene een huis koopt en de andere een huis verkoopt. Dat kent de advocatuur niet, en daarmee is dat systeem voor ons niet nodig.’ De Blécourt kan de kritiek van Schoordijk dan ook niet goed plaatsen. ‘De oude regeling – dan

van vóór 1998 – was inderdaad niet goed, maar daarom is die dan ook vervangen. Het lijkt erop dat Schoordijk met zijn voorbeelden zijn pijlen op de vorige regeling richt’, zegt hij.

WATERDICHT

Juist omdat de advocatuur geen wettelijke regeling kent om gelden van derden-belanghebbenden te beschermen – iets wat het notariaat wel kent in de Wet op het notarisambt – is de regeling rond de derdenrekening in de Boekhoudverordening opgenomen. En het is juist de Boekhoudverordening van 1998 geweest die ervoor heeft gezorgd dat de derdenrekeningen van advocaten steeds minder worden gebruikt, aldus De Blécourt. ‘Grote betalers, zoals uitkeringsinstanties en verzekeraars betaalden voorheen veelal aan advocaten, die het geld weer doorsluisden naar de rechthebbenden. Dat gaat nu in de meeste gevallen rechtstreeks naar hen.’ Het opnemen

van een wettelijke regeling in het Burgerlijk Wetboek, waar Schoordijk voor pleit, en waaraan ook advocaten zullen zijn gebonden, vindt De Blécourt geen probleem. ‘Daartegen zullen wij ons niet verzetten, mits deze regeling waterdicht is voor belanghebbenden. Tot die tijd blijft de huidige regeling de beste waarborg voor de cliënt’ De Blécourt kan het op één punt met Schoordijk vinden: beiden staan achter het tweekhandtekeningensysteem. ‘Een advocaat die kwaadwillig is, zal een tweede advocaat moeten zoeken die hetzelfde wil. Die tweede handtekening is een extra waarborg voor de rechthebbende. Opmerkelijk genoeg heeft de beroepsgroep hierop tevens de grootste kritiek, omdat het zou leiden tot extra rompslomp.’

Ewoud Sanders

Is het als advocaat belangrijk dat je goede en heldere brieven schrijft? Zeker! Sterker nog: het zou fijn zijn als *iedereen* heldere en goede brieven schreef, maar dat is een utopie, zelfs onder advocaten. Terwijl die het toch zo hard nodig hebben in hun praktijk. Om hen een handje te helpen bestaan er juridische schrijfwijzers. Op dit moment heb ik een schrijfwijzer voor mij liggen van een middelgroot juridisch kantoor ergens in het midden van het land – anoniemer kan ik het niet maken (die anonimiteit had ik beloofd). En, hecht dit middelgrote kantoor ergens in het midden van land aan goede brieven? Natuurlijk. ‘Onze schriftelijke contacten zijn essentieel in de relatie met onze klanten’, heet het in de inleiding. ‘Het is een kans om de relatie met de klant te versterken. Uw brief is hét visitekaartje van ons bedrijf en bij uitstek een gelegenheid om ons te onderscheiden van de concurrentie.’

Ik ben het daar helemaal mee eens. Tenminste, als iedereen goede brieven zou schrijven zou je er niet mee kunnen onderscheiden, maar in de juridische praktijk van alledag is dat wel zo. Advocaten zijn net als gewone mensen: sommige kunnen goed schrijven en andere niet. Maar anders dan veel gewone mensen moeten advocaten heel veel schrijven, en dan beginnen een krakkemikige stijl en zinsbouw op te vallen. Bovendien is het recht nou eenmaal een vak apart; jargon is bijna onvermijdelijk en vrij veel advocaten hebben er een handje van zich formeel uit te drukken – het lijkt wel of het vak dit oproept. Correct, formeel, afstandelijk, academisch. Daar is niks op tegen, tenzij je vindt dat een brief hét visitekaartje van een bedrijf is. Hoe begint zo’n visitekaartje volgens de schrijfwijzer van het middelgrote kantoor? ‘Wij schrijven persoonsgerichte brieven’, schrijft de schrijfwijzer.

recht & krom

‘Dat betekent dat wij ons in adressering zoveel mogelijk richten tot personen.’ Volgt een goed advies: ‘Laat titulatuur (bijvoorbeeld *weledelgestreng*, *weledelgeleerde* etc.) achterwege, tenzij u weet dat de lezer er prijs op stelt of wanneer u zich richt tot specifieke functionarissen (bijv. kantonrechters, Officieren van Justitie etc.)’

Andermaal: ik ben het hier roerend mee eens. Ik heb ooit wel eens een brief van een advocaat ontvangen die begon met *weledelgestreng*. Ik was toen begin twintig. Hoe ik mezelf toen zag, weet ik niet meer precies, maar eerder wild dan *weledelgestreng*. Ik denk dat het woord me vooral verbaasde. Hoezo *streng*? Ik vond juist dat we niet te streng moesten zijn, dat

we de zaak in der minne moesten schicken.

Ik weet dat er kantonrechters en officieren van Justitie zijn die dat *weledelgestreng* of *weledelgeleerd* op prijs stellen. Zij vinden dat zij daar, op basis van hun opleiding, positie en werkervaring, recht op hebben. Het is mij best, maar ik

vind dat nogal ijdel. Met dergelijke titulatuur hou je een bepaalde traditie in stand en als je daar prijs op stelt moet je er zeker mee doorgaan, maar is er natuurlijk nooit iets mis met *geachte heer* of *geachte mevrouw*. Noem zomaar een rechter *weledelgestreng* en je bent een beetje aan het slijmen, je bent je aan het conformeren. Noem zomaar een klant *weledelgestreng* en je schept onnodig afstand – en dat is precies wat die middelgrote schrijfwijzer ons terecht afraadt.

Ander schrijfwijzers blijven welkom; stuur ze aan de redactie van dit blad – zie het colofon.

Weledelgestreng

‘Landelijk tableau voorwaarde voor afschaffing procuraat’

Het wettelijk verplichte procuraat kan per 1 juli 2006 worden afgeschaft mits er een landelijk advocatentableau totstandkomt. Tot die conclusie komt de door minister Donner van Justitie ingestelde werkgroep Afschaffing verplicht procuraat in een onlangs uitgebracht advies. Het advies heeft geen betrekking op de Haagse cassatieadvocatuur.

In de werkgroep zijn vertegenwoordigd de Justitie-directies Strategie Rechtspleging, Toegang Rechtsbestel, Wetgeving en Financieel Economische Zaken. Verder hebben zitting de Raad voor de Rechtspraak, het Bureau Internet systemen en toepassingen rechterlijke organisatie en de Nederlandse Orde van Advocaten (hoofd rechtspraktijk/communicatie D. de Snoo).

In de huidige situatie liggen het eigendom en beheer van de negentien advocatentableaus bij de rechtbanken. Omdat de gerechten in civiele zaken nu niet rechtstreeks communiceren met advocaten buiten het eigen arrondissement is dat ook voldoende, aldus de werkgroep. Wanneer advocaten de mogelijkheid krijgen om rechtstreeks te communiceren met alle gerechten – dus zonder tussenkomst van een procureur – is voor de gerechten inzicht nodig in de gegevens van alle advocaten. ‘Het tot stand brengen van een landelijk advocatentableau is daarom in de visie van de werkgroep voor elk alternatief een voorwaarde,’ stelt de werkgroep.

In het straf- en bestuursrecht zou het procuraat in

principe kunnen worden afgeschaft zonder landelijk tableau. ‘Vreemde rechtbanken’ zouden indien nodig gegevens van een advocaat kunnen controleren bij de ‘eigen rechtbank’. Vanwege de bureaucratie die dat met zich mee zou brengen, hecht de werkgroep ook ten aanzien van deze rechtsgebieden echter aan een landelijk tableau. Het eigendom en het beheer van dat tableau zouden bij de Nederlandse Orde van Advocaten moeten liggen, waarbij toegang is gegarandeerd voor de gerechten, de Raden voor Rechtsbijstand en de plaatselijke Raden van Toezicht.

Een landelijk rekening-courantstelsel is volgens de werkgroep geen voorwaarde voor afschaffing van het procuraat, omdat ook nu niet alle procureurs een rekening-courantverhouding hebben met de eigen rechtbank. In die gevallen worden er gewoon acceptgiro’s verzonden voor de verschuldigde griffierechten. ‘In een situatie zonder procuraat moeten wellicht meer acceptgiro’s worden verzonden. Het is echter ook denkbaar dat advocaten bij meer dan één gerecht een rekening-courant aangaan,’ meent de werkgroep.

Het advies van de werkgroep heeft overigens geen betrekking op de Haagse cassatieadvocatuur. Nu kan bij de Hoge Raad immers pas worden opgetreden door middel van een in het arrondissement Den Haag gevestigde advocaat. ‘De beperking van de cassatieadvocatuur tot de Haagse Balie zal bij wijze van overgangsmaatregel worden gehandhaafd. Voor cassatieadvocatuur wordt eerst het advies van de commissie cassatieadvocatuur (commissie-Neleman) afgewacht.’

Concluderend komt de commissie tot het oordeel dat de volgende stappen gezet moeten worden:

- Het wettelijk verplichte procuraat vervalt overeenkomstig het voorstel van minister Donner op 1 juli 2006. Hiertoe zullen onder meer het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Advocatenwet moeten worden gewijzigd;
- De Nederlandse Orde neemt, in samenspraak met de Raad voor de Rechtspraak, de totstandkoming van het landelijk advocatentableau ter hand;
- De Raad voor Rechtspraak past de ondersteunende administratieve systemen aan;
- Het ministerie van Justitie onderzoekt of er aanleiding is om in de sfeer van de gefinancierde rechtsbijstand een vergoeding toe te kennen voor de inschakeling van een rolwaarnemer bij een mondelinge rol buiten het eigen arrondissement, zolang er nog geen sprake is van rechtstreeks elektronisch berichtenverkeer tussen advocaat en gerecht.

Minister Donner is naar aanleiding van het advies gestart met een consultatieronde over het voorstel. Niet alleen de Nederlandse Orde van Advocaten, de Raad voor de Rechtspraak, de Raden voor Rechtsbijstand en de Consumentenbond kunnen commentaar leveren op het voorstel, ook andere belanghebbenden kunnen dat doen. ‘Uw reactie zal worden betrokken in het definitieve voorstel en de implementatie van de “afschaffing van het wettelijk procuraat”, aldus het persbericht van Justitie. (zie: <http://www.justitie.nl/publicaties/dossiers>)

(LW)

AGENDA

Milieuscriptieprijs 2004

De Vereniging voor Milieurecht reikt elke twee jaar een prijs uit voor de beste scriptie over een milieurechtelijk onderwerp. De winnaar krijgt een bedrag van € 850. Voor inzending komen in aanmerking afstudeerscripties die tussen 1 juni 2002 en 31 augustus 2004 met een voldoende zijn beoordeeld aan een Nederlandse universiteit, hogeschool of bestuurs-

academie. Inzendingen dienen uiterlijk 31 augustus 2004 in het bezit te zijn van de Jury van de VMR-milieuscriptieprijs, p/a Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht. Informatie: de VMR-website: www.milieurecht.net; of het VMR-verenigingsbureau, tel. 030-231 22 21 of per e-mail: info@milieurecht.net

ORDENIEUWS

Indexering na de verhoging

Nadat de griffierechten in de Algemene wet bestuursrecht, de Wet tarieven in burgerlijke zaken en enkele andere wetten per 1 februari 2004 omhoog waren gegaan met 15%, kwam daar kort nadien nog

eens 2,14% bij vanwege de indexering. Die is gebaseerd op de griffierechten zoals deze komen te luiden nadat de Wet verhoging griffierechten in werking is getreden. Vorig jaar bedroeg de indexering 6,35%.

LSA-bestuur

Het bestuur van de vereniging van letselschadeadvocaten LSA is voor het jaar 2004 als volgt samengesteld. Voorzitter: mr. H.W.P.B. Taminiau te Tilburg; secretaris: mr. C.H. van Dijk te Amsterdam; penningmees-

ter: mr. J.J. van der Molen te Groningen; leden: mr. F.J. van Benthem te Etten-Leur; mr. J.M.W. Werker te Arnhem; mr. P.R. Wery te Zwolle; mr. D.J. van der Kolk te Rotterdam.



College staats- en bestuursrecht aan de universiteit van Amsterdam, verleden week dinsdag.

Met dank aan mr. dr. A.J. Nieuwenhuis

Foto: Jessica Hooghiemstra

Master sociaal recht in Tilburg

Goedkope krachten voor sociale rechtshulp

De Universiteit van Tilburg gaat een masteropleiding aanbieden, waarbinnen rechtenstudenten op parttime basis gedurende twee jaar stage lopen bij een advocatenkantoor. Zij zullen zich vooral gaan bezighouden met toevoegingen. 'Het zijn goedkope krachten', menen de initiatiefnemers, die hiermee een impuls geven aan de sociale rechtshulp.

Michel Knapen, journalist

Tilburg 'heeft' iets met de sociale advocatuur. Werd in die stad in de jaren zeventig de eerste juridische EHBO geopend, dertig jaar later wordt opnieuw een impuls gegeven aan deze vorm van rechtshulp. Dit keer is het initiatief een uitvloeisel van een symposium dat 23 mei 2003 aan de Universiteit van Tilburg werd georganiseerd, met als thema 'de toekomst van de gefinancierde rechtshulp'. Die is 'zorgelijk', meent prof. mr. Antoine Jacobs, hoogleraar Sociaal recht aan de UVt, zeker nu de 43 Bureaus voor Rechtshulp hun dienstverlening moeten gaan inkrimpen.

'Naar het zich laat aanzien zal de sociale advocatuur in de nabije toekomst niet kunnen beschikken over voldoende personeel om de vergrote vraag adequaat te kunnen opvangen.' Te weinig handen aan het bed dus, want méér dan een kort advies en een doorverwijzing naar de reguliere advocatuur zullen de nieuwe juridische loketten niet kunnen doen. En de sociale advocatuur zit al vol en kan niet meer gevallen behandelen, zo luidt daar de noodkreet.

Het nieuwe BaMa-stelsel (zie het artikel van Evert Verhulp, elders in dit nummer) biedt uitkomst. Volgens Jacobs en universitair docente mr. Mijke Houwerzijl had Tilburg een aparte masteropleiding Rechtshulp willen opzetten. Maar dat plan is een

vroegtijdige dood gestorven, omdat er veel politieke en bestuurlijke weerstand tegen bestond. Er worden in het land al zo veel masteropleidingen opgezet, dat wéér een extra variant als onwenselijk werd beschouwd.

'VEREDELDE STAGIAIRE'

Toch wilde de universiteit, die dit ziet als een maatschappelijke functie, een 'duw geven aan de sociale rechtshulp als grondrecht', aldus Jacobs. Dat moet nu gaan lukken met de masteropleiding Sociaal recht, die vanaf september 2004 kan worden gevolgd. Deze masteropleiding – waar niet alleen studenten kunnen instromen die de bachelorfase of een reguliere doctoraalstudie hebben afgerond, maar ook herintreders – kent een unieke variant: de gebruikelijke eenjarige masterfase kan worden uitgesmeerd over twee jaar. In die twee jaar (de 'duale master Sociaal recht') volgen de studenten hun normale studieprogramma (op halve snelheid) én ze werken gedurende twintig uur per week, als student-medewerker, op een advocatenkantoor.

Jacobs: 'Het zijn dus geen "gewone" studenten die enkele weken op een advocatenkantoor rondkijken en daar kopiëren en de losbladige edities bijvullen. En het is ook wat anders dan een advocaat-stagiaire.' Hij noemt de student-medewerker een 'veredelde stagiaire, die grotendeels toevoegingen op de sociale rechtsgebieden behandelt'. Dit initiatief, waarmee wordt gerekend op meer aanbod in de sociale rechtshulpverlening, wordt gedragen door de NOVA, de lokale dekens en de Raden van Rechtsbijstand. Tilburg is de eerste universiteit die dit programma aanbiedt.

Voor eind maart krijgen alle advocatenkantoren in de arrondissementen Breda, Den Bosch-Eindhoven, Roermond, Maastricht en Rotterdam een brief van

de Tilburgse vakgroep, met het verzoek stageplaatsen aan te bieden. Jacobs en Houwerzijl rekenen op enkele tientallen plaatsen. 'Wij gaan niet boven de grote rivieren werven, maar ook kantoren elders in het land kunnen zich natuurlijk aanmelden.'

De student-medewerker gaat een arbeidsovereenkomst aan met het kantoor, gedurende de hele periode van twee jaar, voor twintig uur in de week. Een model-overeenkomst is al klaar. Houwerzijl: 'Gemiddeld zal een mentor van een kantoor eenderde van de tijd kwijt zijn aan begeleiding, het eerste jaar wat meer, het tweede jaar wat minder. Tweederde van de tijd, wekelijks gemiddeld veertien uur, verricht de student-medewerker productieve arbeid. Zeker in het begin zal de student de minder moeilijke toevoegingszaken doen, maar als hij drie ontbindingen achter de rug heeft, moet hij het alleen kunnen – ook voor de rechtbank.'

STIPENDIUM

De student-medewerker krijgt van zijn kantoor een vergoeding van 500 euro per maand (bruto), zo zijn de partijen onderling overeengekomen, een bedrag dat net boven het minimumloon ligt – maar kantoren zijn vrij om meer te betalen. 'Voor dat bedrag krijgen de advocatenkantoren een niet al te dure kracht', zegt Jacobs. 'Ze zijn goedkoper dan advocaat-stagiaires, die zichzelf door de huidige toevoegingsbedragen niet altijd kunnen terugverdienen. Dat geldt wel voor de student-medewerkers.'

Bijna dan, want de hoogleraar erkent dat een maandelijks vergoeding van 500 euro voor kantoren die alleen toevoegingen doen aan de hoge kant kan zijn. Maar ook daaraan is gedacht. 'Met de Orde en de Raden voor Rechtsbijstand wordt gewerkt aan een stipendiumregeling. Daarover zijn al principeafspraken gemaakt.'



Zit de gemiddelde hoofdelijke omslag van een advocaat in de maatschap in de laagste NOV-categorie, dan komt zo'n kantoor hiervoor in aanmerking. Het kantoor betaalt dan de student-medewerker minimaal 150 euro per maand ('dat moeten ze toch kunnen opbrengen'), de rest wordt aangevuld uit een fonds. In dit fonds zal een bedrag komen van honderdduizend euro, te vullen door de Orde en de Raden voor Rechtsbijstand. De subsidie van een student-medewerker kost maximaal 8.400 euro (24 maanden keer 350 euro), zodat er ruim tien stageplaatsen uit het fonds kunnen worden gefinancierd. Betalen de 'minvermogene' kantoren méér dan het minimum van 150 euro, dan kunnen meerdere plaatsen worden gesubsidieerd.

KORTING

Ook op andere fronten wordt het voor studenten aantrekkelijk gemaakt om deze studie- en werkvariant te volgen. Houwerzijl: 'Het is denkbaar dat studenten die deze duale masteropleiding hebben afgerond daarna beginnen aan een baan in de advocatuur. Moeten zij dan alsnog de driejarige advocatenstage doorlopen? In feite hebben ze al één jaar stage achter de rug. De Advocatenwet staat het toe dat in individuele gevallen een korting wordt gegeven op de advocaatstageperiode.' De Raden van Toezicht van de plaatselijke ordes kunnen in dit geval bepalen of in hun regio een korting op die periode wordt toegekend, en vervolgens worden de studenten aan de hand van een getuigschrift beoordeeld of zij er voor in aanmerking komen. 'Het zou gaan om een individuele vrijstelling, geen collectieve.' Ook wordt onderzocht of advocaat-stagiaires vakken die ze al in de masterfase hebben gedaan, kunnen overslaan in hun beroepsopleiding.

Meer informatie: www.mastersociaalrecht.nl

ORDENIEUWS

U BELDE OVER...

VRAAG. Ik maak deel uit van een kostenmaatschap. Ben ik verplicht deze ondernemingsvorm op mijn briefpapier te vermelden of in algemene voorwaarden hierover iets te melden?

ANTWOORD. Nee. Artikel 7 lid 1 van de Samenwerkingsverordening 1993 bepaalt dat moet worden vermeden dat in het optreden naar buiten een misleidende of onjuiste voorstelling van zaken wordt gegeven. Artikel 7 lid 2 van de Samenwerkingsverordening 1993 bepaalt dat het niet is toegestaan een gemeenschappelijke naam te voeren indien er geen sprake is van een samenwerkingsverband, terwijl op grond van artikel 8 het voeren van een gemeenschappelijke naam verplicht is wanneer daar wél sprake van is. Ten aanzien van de kostenmaatschap: in dat geval is het niet toegestaan daar iets over te vermelden of onder gemeenschappelijk naam naar buiten te treden. Er is sprake van een losse vorm van samenwerking, waarin niet voor gezamenlijke rekening en risico wordt gewerkt. Slechts de kosten worden gedeeld.

Heeft u vragen? De Helpdesk is bereikbaar via helpdeskAadvocatenorde.nl of 070 - 335 35 71 / 86.

Drie Nepalese advocaten ontvoerd door veiligheidsdienst



Afgelopen januari zijn in Nepal drie advocaten opgepakt door leden van de staatsveiligheidsdienst. *Basudev Sigdel*, advocaat in de Nepalese hoofdstad Kathmandu, werd op 22 januari jongstleden gearresteerd door drie mannen in burgerkleding die beweerden te werken voor de staatsveiligheidsdienst. De mannen namen Basudev te voet mee uit zijn kantoor (*Subakarna Law Office*) en beloofden hem dat hij snel weer terug zou zijn. Sindsdien heeft zijn familie geprobeerd Basudev via zijn mobiele telefoon te bereiken, maar zonder resultaat. *Gopi Bahadur Bhandari*, eveneens advocaat in Kathmandu, werd door vijf mannen in burger gearresteerd op 15 januari jongstleden en naar een onbekende bestemming gebracht. Sindsdien is niets meer van hem vernomen. *Krishna Silwal*, werkzaam als advocaat op de juridische afdeling van de Centrale Bank van Nepal werd eveneens door de veiligheidsdiensten gearresteerd. Hij zit vermoedelijk gevangen op een legerbasis. Het is onduidelijk waarom de advocaten zijn opgepakt en of hun arrestatie iets te maken heeft met het werk dat zij doen. De mensenrechtensituatie in Nepal is ernstig verslechterd nadat in augustus 2003 een staakt-het-vuren tussen Maoïstische rebellen en het overheidsleger werd opgeheven. Talloze mensen zijn door de veiligheidsdiensten opgepakt en ontvoerd vanwege vermeende Maoïstische sympathieën. Ook de rebellen maken zich op grote schaal schuldig aan ontvoeringen. De International Commission of Jurists, van wie bovenstaande informatie afkomstig is, heeft in de afgelopen drie maanden al eerder bij de Nepalese autoriteiten aangedrongen op de vrijlating van twee andere advocaten. Amnesty International vreest voor de veiligheid van de drie advocaten en is gestart met een *urgent action*.

Voor meer informatie over deze actie en over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-253 71 21, fax: 030-253 70 28, M.Siesling@law.uu.nl Rekeningnummers: ABN 489.938.655, Postbank 433.83.27.



Law Society verschaft Engelse advocaten gids door anti-witwasmoeras

Alexander Kaarls, advocaat te Londen

Volgens *The Guardian* is er een nieuw gevaar verbonden aan een echtscheiding: de kans is groot dat je eigen advocaat of de advocaat van je aanstaande ex, je bij de autoriteiten zal aangeven indien je 'vergeten' mocht zijn een deel van je belastingen te betalen. Dame Elizabeth Butler-Sloss, de hoge familierechter aan *The High Court of Justice, Family Division*, bevestigde namelijk op 8 oktober vorig jaar dat *barristers* en *solicitors* die namens hun cliënten een boedelverdeling uitonderhandelen, een strafbaar feit begaan indien zij achterwege laten om een vermoeden dat een deel van de boedel afkomstig is van belastingontduiking of socialeverzekeringsfraude aan de *National Criminal Intelligence Service* (NCIS) te melden.

De meldingsplicht is gebaseerd op de *Proceeds of Crime Act 2002* (POCA), die met ingang van 24 februari 2003 het strafrechtelijke deel van de Britse witwasregelgeving samenvoegde en wijzigde. De POCA breidde de, oorspronkelijk op de drugshandel gerichte, anti-witwaswetgeving uit zodat het van toepassing werd op alle 'criminele goederen'. Als gevolg daarvan werd het een strafbaar feit (met een maximumgevangenisstraf van veertien jaar) om te assisteren bij een regeling die het verkrijgen, behouden, gebruiken of beheren van criminele goederen

door een ander mogelijk maakt. Daarnaast is het strafbaar (met vijf jaar gevangenisstraf) om een vermoeden dat een dergelijke witwaspraktijk plaatsvindt niet aan de NCIS te melden. Dat geldt, aldus Dame Elizabeth, dus ook bij overdracht van goederen van een belastingontduikende echtgenoot naar zijn of haar ex. Dit betekent dat advocaten strafrechtelijk vervolgd kunnen worden voor het onderhandelen van een boedelscheiding, of het instellen van een daartoe strekkende vordering, indien zij belastingontduiking vermoeden, maar nalaten dit aan de NCIS te melden. Wanneer je echter een melding aan de NCIS doet moet je overigens wel oppassen aan wie je dat nog meer vertelt, want een 'tip off' kan je tot maximaal vijf jaar in de cel doen belanden.

De POCA is slechts één van de stukken anti-witwasregelgeving die van toepassing is op de Britse advocatuur. Net als in Nederland is de Britse anti-witwasregelgeving, mede op basis van de toepasselijke EU-richtlijnen, de afgelopen jaren ingrijpend gewijzigd. Meest recentelijk zijn de nieuwe Britse *Money Laundering Regulations 2003* vastgesteld, welke per 1 maart 2004 de oude regels (uit 1993 en 2001) zullen vervangen. Belangrijkste wijziging voor de advocatuur is dat de regelgeving toepasselijk zal worden op een veel bredere groep juridische diensten dan voorheen het geval was.



De belangrijkste vereisten die de *Money Laundering Regulations 2003* aan de meeste advocatenkantoren opleggen zijn de verplichting om een 'witwasrapportage-persoon' te benoemen, de identiteit van cliënten vast te stellen, interne rapportageprocedures op te stellen, personeel te trainen en documentatie te bewaren. Alhoewel de regels geen verplichtingen opleggen aan advocatenkantoren in hun algemeenheid, is de groep van activiteiten die door de regelgeving gedekt wordt zo breed dat de meeste advocaten er in hun dagelijkse praktijk aan onderworpen zullen zijn.

De *Law Society* achtte de witwasregelgeving dusdanig lastig te doorgronden, en de kans zo groot dat advocaten het in de praktijk overtreden, dat het in 2000 een werkgroep instelde om op Engels en EU-niveau te lobbyen voor meer werkbare regelgeving. Daarnaast heeft de werkgroep afgelopen maand een nieuwe gids uitgegeven die *solicitors* richtlijnen verschaft over hoe om te gaan met de witwasregelgeving. De *Law Society* hoopt dat rechters de gids in aanmerking zullen nemen bij de beoordeling van het handelen van advocaten.

Hoe het ook zij, de belastingontduikende ega doet er inmiddels waarschijnlijk verstandig aan om nog maar eens goed na te denken voordat hij of zij een advocaat belt voor het regelen van een scheiding.

ORDENIEUWS

Fouten bij verzending Vademecum

Enkele weken geleden is een aanvang gemaakt met de verzending van het *Vademecum Advocatuur 2004*. Gebleken is dat daarbij het een en ander is misgegaan: veel kantoren hebben te weinig exemplaren ontvangen. In samenspraak met de verzender van het *Vademecum* is geprobeerd de problemen zo spoedig

mogelijk op te lossen. U kunt eventuele problemen ten aanzien van de verzending melden bij mevrouw Hakkenbroek, f.hakkenbroek@advocatenorde.nl. Overigens is de inhoud van de nieuwe uitgave al wel online te raadplegen (www.advocatenorde.nl en www.alleadvocaten.nl) Excuses voor het ongemak.

Vragen omtrent ontheffing opleidingsverplichting

Het afgelopen jaar is de Nederlandse Orde van Advocaten regelmatig benaderd met de vraag of een bepaalde activiteit wél of geen punten oplevert in het kader van de Verordening op de Permanente Opleiding. Kennelijk bestaan daarover

nog de nodige onduidelijkheden. Om dit ondervangen zijn de meestgestelde vragen nu van een antwoord voorzien in een artikel, dat te vinden is op pagina 130 van dit nummer.

Uitnodiging Kleine Kantoren Overleg op 17 maart 2004

Op woensdag 17 maart vindt op het Bureau van de Nederlandse Orde van Advocaten in Den Haag van 14.00 tot 16.00 uur een overleg plaats van een delegatie uit de Algemene Raad met een aantal kleine

kantoren. Op de agenda staan onderwerpen als de gefinancierde rechtshulp, de centrale controle verordeningen en de audits. Vorig jaar is een kerngroep gevormd van kleine kantoren (kantoren met minder dan vijf

advocaten) die aan dit overleg deelnemen. Als u werkzaam bent op een klein kantoor en aan dit overleg wilt deelnemen, kunt u zich aanmelden bij mevrouw Ball, d.ball@advocatenorde.nl De conceptagenda wordt

u op verzoek toegezonden. Het aantal plaatsen is beperkt. Bij een teveel aan aanmeldingen zal worden geloot.

Magistrale

OVERWEGINGEN

Sinds begin dit jaar roept de redactie op passages uit rechterlijke uitspraken in te sturen die bloemrijk, raar, onhandig, beledigend maar in ieder geval geestig zijn. Als de lezer maar denkt: lees ik dit goed? Staat hier wat hier staat? Met uw inzending bezorgt u anderen waarschijnlijk een groot plezier.

Zie hier bijvoorbeeld hoe het Gerecht in Eerste Aanleg van de Nederlandse Antillen zich in zijn uitspraak van 26 januari jl. liet inspireren door de strijd tussen journaliste Nederlof en minister-president Louisa-Godett, die de eerste niet meer wilde toelaten tot haar persconferenties.

“(…) 2.1. Het was de beroemde Groucho Marx die eens gekscherend, heeft opgemerkt dat ‘politics is the art of looking for trouble, finding it everywhere, diagnosing it incorrectly, and applying the wrong remedies.’ Een opmerking, als deze zou natuurlijk door een totaal van humor gespeende persoon kunnen worden opgevat als een gebrek aan respect, doch is niettemin zo raak dat, naar het Gerecht aanneemt, zelfs een politicus een glimlach niet

zal kunnen onderdrukken. Dat komt omdat er een diepe kern van waarheid in zit. Ook in dit geval, dat aan de oppervlakte niet anders is dan een aanvaring tussen, twee dames, die het kennelijk niet zo goed met elkaar kunnen vinden (in het Papiamentu zeggen we: ‘nan sanger no ta sali ku otro’) en de gevolgen daarvan, moet men onwillekeurig aan deze opmerking denken. Met een beetje goede wil, met een beetje wijsheid, met een beetje verzoeningsgezindheid had deze kwestie de wereld uitgeholpen kunnen worden. Het heeft echter niet zo mogen zijn. En zo mondde een strubbeling tussen een minister-president en een journaliste uit in een procedure over vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, informatieplicht van de overheid en nog veel meer. Gezien het feit dat partijen elkaar kennelijk over en weer niet erg zien zitten, zouden zij beiden troost kunnen putten uit de woorden van een van de grote rechters van het Amerikaanse Hooggerechtshof, Felix Frankfurter: ‘It is a fair summary of history to say that the safeguards of liberty have frequently been forged in cases involving not very nice people.’ Het is niet aan het Gerecht om te oordelen over de vraag of partijen al dan niet ‘very nice’ zijn, maar ‘the safeguards of liberty’ zullen in ieder geval uitgebreid aan de orde komen.



2.2. Wat is er nu eigenlijk gebeurd? Op vrijdagmiddag, 9 januari 2004, heeft de minister-president, mevrouw Mirna Louisa-Godett, in het Fort Amsterdam een persconferentie gegeven, waarvoor, zoals gebruikelijk, alle op Curaçao gevestigde, nieuwsmidia, waaronder de krant Amigoe, waren uitgenodigd. Amigoe-journaliste Nederlof was aanwezig bij deze persconferentie. Vast staat (de persconferentie werd, nog diezelfde avond op de televisie uitgezonden) dat de minister-president tijdens de onderhavige persconferentie, met nauwelijks verholven verontwaardiging, melding heeft gemaakt van een brief van de Nederlandse Minister van Justitie, mr. P. H. Donner, aan de Curaçaose luchtvaartmaatschappij DCA, waaruit zou blijken dat Donner DCA verboden had bepaalde gegevens door te geven aan de Antilliaanse regering. De litigieuze brief werd

Vervolg, zie pagina 144

AGENDA

Het Nationaal Juristencongres

Op vrijdag 12 maart aanstaande vindt in de Amsterdam RAI de tweede editie plaats van Het Nationaal Juristencongres. Dit congres loopt parallel aan de eerste dag van De Nationale Carrièrebeurs en biedt zowel (bijna) afgestudeerde rechtenstudenten als juridische professionals een actueel vakinhoudelijk congresprogramma. 's Middags is de beursvloer geopend waar ruim vijftig (top)kantoren zich zullen presenteren met een standpresentatie. De beurs wordt afgesloten met een borrel. Tijdens Het Nationaal Juristencongres zal uitgeverij KSU de negende

editie presenteren van ‘De Stand van de Advocatuur’. Verder is er de finale van de verkiezing ‘Beste Advocaat 2004’ en zal ook de wisselbeker voor het snelstgroeiende kantoor 2004 worden uitgereikt (zie: www.advocatie.nl). Meer informatie over het congres: Maarten Ouweneel (maarten@memory.nl), Keizersgracht 424, 1016 GC Amsterdam, tel: 020-638 21 46; fax: 020-638 63 80. Het Nationaal Juristencongres (congresprogramma en beurs) is gratis toegankelijk na (voor)registratie op www.juristencongres.nl

Nationaal Actieplan Seksueel Misbruik Kinderen

De Werkgroep Seksueel Geweld van het Clara Wichmann Instituut komt eens in de twee maanden bijeen in Utrecht. De werkgroep is bedoeld voor advocaten en andere juridische professionals. Tijdens de bijeenkomsten worden structurele knelpunten en algemene onderwerpen besproken. Daarnaast is er altijd ruimschoots de gelegenheid voor zaakbespreking. Voor sommige bijeenkomsten wordt een deskundige uitgenodigd om een

inleiding te houden. Voorafgaand aan de bijeenkomsten worden de stukken verspreid, waaronder recente (ongepubliceerde) jurisprudentie. De bijeenkomsten vinden steeds plaats in Utrecht, van 18.00 tot 20.00 uur, in principe op elke tweede dinsdag van de even maand. Voorafgaande aanmelding gewenst. Informatie en aanmelding: Margreet de Boer; mdeboer@clara-wichmann.nl



Bijblijven?

Dat is aan de Orde van de dag

De wekelijkse elektronische nieuwsbrief **Orde van de dag**, van de Nederlandse Orde van Advocaten en Reed Business Information, is een behoorlijk succes – al zeggen we het zelf.

Elke donderdagmorgen krijgt u het laatste nieuws over het vak en de beroepsgroep. We brengen – in samenwerking met het *Advocatenblad* – eigen nieuws, *linken* naar boeiende bronnen in Nederland en de rest van de wereld, en geven een overzicht van *balierrelevant* nieuws in dag- en weekbladen. Af en toe peilen we uw opinie, en met 1 druk op de knop heeft u contact met ons, iets wat velen van u bijzonder handig vinden.

En soms lopen we helemaal voorop: dan leest u bij ons bij welk kantoor de advocaten geen commissariaten meer mogen vervullen, en dan schrijven de andere media dat van ons over.

Eigenlijk is er maar één ding dat ons niet helemaal bevalt: niet elke advocaat ontvangt de **Orde van de dag**. We zijn snel gegroeid tot ruim 7000 abonnees – hebben die andere 5000 advocaten dan geen e-mail-adres? Ze zullen toch niet denken dat het alleen voor grote kantoren interessant is? Of zouden ze niet weten dat het voor advocaten *gratis* is? Dat je al een abonnement hebt als je een mailtje met het onderwerp 'Abonnementsaanvraag' stuurt naar enova@reedbusiness.nl?

Kroniek aansprakelijkheidsrecht 2003

Klaas Aantjes

advocaat en letselschadespecialist te Rijswijk

Voor de tweede keer geven we het jaarlijkse overzicht van de belangrijkste arresten die de Hoge Raad in 2003 op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht heeft gewezen. De advocaat kan met dit alfabetisch geordende overzicht zijn weg vinden in de jongste ontwikkelingen van het aansprakelijkheidsrecht.

INHOUD

Assurantietussenpersonen	Schade
Banken	Schadebeperkingsplicht
Beslag	Smartengeld bij niet-letsel
Bestuurders van een vennootschap	Sport en spel
Buitengerechtigde kosten	Tuchtrecht
Causaal verband	Verhaalsrecht werkgevers
Eigen schuld	Verjaring
Groepsaansprakelijkheid	Verzorgingskosten
Meerdere gebeurtenissen	Wegbeheer
No cure no pay	Werkgeversaansprakelijkheid
Omkeringsregel	

ASSURANTIETUSSENPERSONEN

De zorgverplichting van een assurantietussenpersoon kwam aan de orde in HR 10 januari 2003, *JOL* 2003, 12. Centraal stond de vraag of de betrokken assurantietussenpersoon aan zijn zorgverplichting heeft voldaan nu hij geen melding heeft gemaakt jegens de verzekeringnemer van de gevolgen van risicoverzwarende omstandigheden (i.c.: leegstand van onroerende zaken). Iemand sluit via een assurantietussenpersoon een opstalverzekering. In de toepasselijke polisvoorwaarden van de achterliggende verzekeraars is een clause met betrekking tot risicowijziging opgenomen. Als er sprake is van risicowijziging waaronder leegstand, dan moet dit schriftelijk worden gemeld. Ten tijde van het afsluiten van de overeenkomst werd de woning nog bewoond, maar enige tijd daarna niet meer. Het verlaten van de opstal is door geen enkele partij gemeld. Op 25 december 1991 is het pand afgebrand. De verzekeraars weigeren uit te keren omdat zij niet bekend waren met de risicowijzigingen waaronder de leegstand.

De Hoge Raad stelt voorop dat een assurantietussenpersoon jegens de opdrachtgever de zorg in acht moet nemen die van een redelijk bekwaam en redelijk handelend beroepsgeenoot mag worden verwacht. Hij moet waken over de belangen van de verzekeringnemers bij de tot zijn portefeuille behorende verzekeringen. Hier behoort ook toe dat de tussenpersoon de verzekeringnemer tijdig opmerkzaam maakt op de gevolgen die hem bekend geworden feiten voor de dekking van de tot zijn portefeuille behorende verzekeringen kunnen hebben. Hierbij gaat het dan om feiten en omstandigheden die aan de tussenpersoon bekend zijn of die hem redelijkerwijs bekend behoren te zijn. Dit betekent dat als de tussenpersoon met betrekking tot een hem bekende omstandigheid, die mogelijk een beroep op risicoverzwarende aanleiding kan geven, niet over voldoende gegevens beschikt, of niet ervan mag uitgaan dat de gegevens waarover hij beschikt volledig en juist zijn, hij daarnaast bij zijn cliënt moet informeren (rov. 3.4.1).

De Hoge Raad oordeelt vervolgens dat de rechtsopvatting van het hof dat de tussenpersoon geen mededeling behoefde te doen van de leegstand, onjuist is dan wel zonder nadere motivering onjuist. De tussenpersoon had, nu zij op de hoogte was van het vertrek van de oude eigenaresse en de onduidelijkheid met betrekking tot de opstal, eiseres opmerkzaam moeten maken van de bepalingen omtrent risicoverzwarende. Als het hof heeft geoordeeld dat de leegstand of het buiten gebruik zijn van het pand, geen risicoverzwarende omstandigheid is, is dit zonder nadere motivering onbegrijpelijk. Als het hof heeft geoordeeld dat van een dergelijke omstandigheid alleen mededeling hoeft te worden gedaan door de tussenpersoon wanneer de verzekeraars zich met succes op risicoverzwarende kunnen beroepen, is dit een onjuiste rechtsopvatting (rov. 3.4.3).

BANKEN

Een gravin is in contact gekomen met een sekse – het begin van de casus van HR 19 december 2003, *JOL* 2003, 684. Op een



gegeven moment heeft zij besloten die ook geldelijk te ondersteunen, onder andere door een pakket aandelen Siemens door Van Lanschot te laten verkopen en de opbrengst in te brengen in een stichting. De erfgenamen van de gravin hebben Van Lanschot gedagvaard en schadevergoeding gevorderd, omdat de bank daarbij onzorgvuldig zou hebben gehandeld. De rechtbank en het hof hebben de vordering afgewezen: de opbrengst van de aandelen is voor (in de ogen van de gravin) goede doelen aangewend, de wijze waarop dat is gebeurd strookte met haar bedoelingen en de bank is derhalve niet aansprakelijk. Er is geen schade nu de opbrengst op de bestemde plaats is aangekomen. Rechtsvraag: 1) Is er schade geleden? 2) Had de bank een waarschuwingsplicht in verband met de fiscale consequenties van de constructies om het schenkingsrecht te ontgaan?

Beslissing van de Hoge Raad:

1. Het oordeel van het hof dat er geen schade is nu de opbrengst op de bestemde plaats is aangekomen, is niet onbegrijpelijk (rov. 3.4.2).

2. De bank had geen waarschuwingsplicht: in het oordeel van het hof ligt besloten dat de gravin welbewust heeft gekozen voor het ontgaan van schenkingsrechten en dat zij zich daarvan niet door waarschuwingen van Van Lanschot had laten weerhouden (rov. 3.5.3).

Uit eerdere rechtspraak weten wij evenwel dat, zeker waar het particuliere cliënten betreft, van banken verregaande zorg wordt verlangd: onder meer HR 11 juli 2003, *JOL* 2003, 381 inzake de verkoop van put-opties.

BESLAG

Twee partijen hebben een overeenkomst tot levering van 1000 ton kersen gesloten. In verband met de oogstproblemen heeft verkoper slechts gedeeltelijk geleverd. Partijen zijn aanvullend overeengekomen dat verkoper bevroren kersen aan koper zal leveren. De bevroren kersen zijn uiteindelijk niet afgenomen. Koper heeft verkoper aansprakelijk gesteld voor de schade geleden door het niet-nakomen van het oorspronkelijke contract. Na het verkregen verlot heeft

koper conservatoir beslag onder zichzelf en onder derden doen leggen ter hoogte van het bedrag waarvoor verkoper aansprakelijk is gesteld. In cassatie staat centraal de vraag naar de schadeplichtigheid naar aanleiding van het leggen van het conservatoir (derden)beslag.

De Hoge Raad overweegt dat op de beslaglegger een risicoaansprakelijkheid voor de gevolgen van het door hem gelegde beslag rust, indien de vordering waarvoor het beslag is gelegd, geheel ongegrond is. In casu is het beslag niet ten onrechte gelegd, nu de vordering gedeeltelijk is toegewezen. De gevolgen van het leggen van het beslag dienen te worden beoordeeld aan de hand van de criteria die gelden voor misbruik van het recht. Hierbij heeft het hof wel in overweging mogen nemen dat de verweerster in cassatie (koper) ten tijde van het leggen van het beslag niet over voldoende informatie beschikte en dat een substantieel deel van haar vordering is toegewezen (rov. 4.5.2); HR 11 april 2003, *JOL* 2003, 216.

BESTUURDERS VAN EEN VENNOOTSCHAP

HR 6 juni 2003, NJ 2003, 563. Eiser tot cassatie is directeur enig aandeelhouder van een vennootschap. In mei 1996 is deze vennootschap met verweerder in cassatie overeengekomen dat de vennootschap in de Duitse deelstaat Hessen voor f 395.000 inclusief courtage een bepaald melkquotum voor verweerder zal aankopen. Het melkquotum zou aldaar tijdelijk op naam van het bedrijf van eiser zijn geregistreerd en na de verplaatsing van dat bedrijf naar Nedersachsen aan de veehouders daar worden verkocht. In juni 1996 heeft verweerder f 395.000 aan eiser overgemaakt. De verplaatsing van het melkquotum van Hessen naar Nedersachsen is niet doorgegaan. Eiser heeft het aangekochte melkquotum daarom verkocht en de ontvangen koopsom aan zijn vennootschap betaald. Deze heeft echter het bedrag niet volledig aan verweerder terugbetaald. In cassatie komt de vraag aan de orde of aan eiser als directeur van een vennootschap een voldoende ernstig verwijt valt te maken om hen persoonlijk aansprakelijk te houden.

De Hoge Raad overweegt dat het feit dat eiser tot cassatie bij het terugverkopen van het melkquotum het ontvangen bedrag aan zijn vennootschap heeft betaald, wetende dat deze in financiële moeilijkheden verkeert, onvoldoende grond voor zo een ernstig verwijt oplevert dat eiser als bestuurder persoonlijk aansprakelijk kan worden gesteld (rov. 3.4).

BUITENGERECHTELIJKE KOSTEN

Ons hoogste rechtscollege is (althans in incassozaken) streng, waar het de toewijzing van buitengerechtelijke kosten betreft. In HR 11 juli 2003, NJ 2003, 566 oordeelde de Hoge Raad dat zelfs de kosten, verbonden aan herhaalde verzoeken tot betaling, respectievelijk sommaties, niet voor vergoeding in aanmerking komen, omdat sprake is van kosten ter voorbereiding van de gedingstukken en instructie van de zaak.

Aanmerkelijk ruimhartiger oordeelde de Hoge Raad in een arrest van gelijke datum: HR 11 juli 2003, NJ 2003, 383. In die zaak draaide het om de vraag of kosten ter vaststelling van schade en aansprakelijkheid kunnen worden toegewezen in een geval

waarin niet of nog niet in rechte is komen vast te staan dat schade is geleden en de kosten juist worden gemaakt om vast te stellen of schade is geleden. De bestuurder van een personenauto is betrokken geraakt bij een aanrijding. Hij stelt dat hij behalve materiële schade ook letselschade heeft opgelopen, die zich pas later heeft geopenbaard. Met het oog op het vaststellen van de omvang van zijn schade heeft eiser advocaatkosten en onderzoekskosten gemaakt. De kantonrechter heeft geoordeeld dat eiser in beginsel aanspraak heeft op vergoeding van de redelijkerwijs door hem gemaakte kosten, ook al wordt achteraf vastgesteld dat niet is aangetoond dat deze door de aanrijding zijn ontstaan. De rechtbank heeft echter geoordeeld dat nu nog niet vaststaat of eiser ten gevolge van het ongeval letsel heeft opgelopen, op dit moment nog niet kan worden vastgesteld dat een grondslag bestaat voor een vordering tot vergoeding van schade.

De Hoge Raad stelt voorop, dat art. 6:96 lid 2, aanhef en onder b BW zelf geen grondslag biedt voor een verplichting tot vergoeding van de gemaakte kosten. Hoewel de wettekst veronderstelt dat de kosten voor vergoeding in aanmerking komen wanneer een wettelijke verplichting tot schadevergoeding bestaat, blijkt uit de wetsgeschiedenis dat buiten twijfel wordt gesteld dat dergelijke kosten toewijsbaar zijn als een wettelijke verplichting tot schadevergoeding bestaat; noch de bewoordingen en de strekking van deze bepaling brengen mee dat een zodanige aansprakelijkheid slechts kan ontstaan binnen de grenzen die dit artikel naar de letter ervan stelt (rov. 3.5.2). De Hoge Raad oordeelt vervolgens dat de veroorzaker van de aanrijding aansprakelijk is voor alle schade die binnen de grenzen van art. 6:98 BW voor haar rekening komt. Dit omvat ook vergoeding van de gemaakte kosten (rov. 3.5.3). Het ligt wel op de weg van de benadeelde om het causaal verband in de zin van sine qua non-verband, te bewijzen. Ook wanneer vast komt te staan dat de letselschade niet het gevolg is van de aanrijding, sluit dit niet uit dat de kosten van deskundige bijstand voor vergoeding in aanmerking komen (rov. 3.5.5).

Eveneens ruimhartig oordeelde de Hoge Raad in HR 26 september 2003, NJ 2003, 645, Sterpolis/Amicon, dat de administratiekosten van een ziektekostenverzekeraar ingevolge art. 6:96 lid 2, aanhef en onder b BW voor vergoeding in aanmerking komen. De Hoge Raad oordeelt dat het verhaalsrecht op grond van art. 83 ZFW van de betrokken verzekeraar weliswaar niet kan worden aangemerkt als een wettelijke verplichting tot schadevergoeding als bedoeld in afd. 6.1.10 BW, maar dat de strekking van het verhaalsrecht meebrengt, dat art. 6:96 lid 2, aanhef en onder b BW van overeenkomstige toepassing is (rov. 3.3.2). De Hoge Raad oordeelt vervolgens dat deze kosten alleen voor vergoeding in aanmerking komen indien en voorzover deze door de benadeelde zijn gemaakt, of zo deze zijn gemaakt door de verzekeraar, zij onder deze bepaling zouden vallen, indien zij door de benadeelde zouden zijn gemaakt. Zulks moet na verwijzing door de feitenrechter worden onderzocht (rov. 3.3.3). In zijn conclusie voor dit arrest staat A-G Hartkamp uitvoerig stil bij vragen als: Wat is schade? Wat is een schadevergoedingsverbindeenis?

CAUSAAL VERBAND

Een jongeman overkomt in 1989 een ongeval en krijgt te maken met een ernstige aandoening aan een been, namelijk een post-traumatische dystrofie, die niet tijdig wordt onderkend. In een brief uit 1992 bevestigt de betrokken aansprakelijkheidsassuradeur, dat zij bereid is de schade te vergoeden van de niet-tijdig onderkende dystrofie en maakt een voorschot van f 25.000 over. Later ontstaat discussie over het karakter van deze brief. Hield zij een (volledige) erkenning van aansprakelijkheid in en moet de assuradeur voor *alle* schade opkomen? Rechtbank en hof oordeelden van wel en zo ook de Hoge Raad: niet zonder meer valt in te zien waarom eiser aan de brief van 7 juli 1992 van de verzekeraar, waarin geen enkel voorbehoud wordt gemaakt, niet de betekenis heeft mogen toekennen dat de daarin geuite bereidheid tot vergoeding van de door eiser ten gevolge van de door hem gestelde fout geleden en nog te lijden schade inhield dat deze verzekeraar niet alleen deze fout erkende, maar ook aan-



sprakelijkheid aanvaardde voor de schade voortvloeiende uit het functieverlies van het been. HR 19 september 2003, *JOL* 2003, 444.

EIGEN SCHULD

HR 10 oktober 2003, *JOL* 2003, 509 gaat over het bepaalde in art. 6:101 BW. Tussen eiser en verweerder heeft een aanrijding op een kruispunt plaatsgevonden. De kruising wordt door verkeerslichten geregeld. Deze waren ten tijde van het ongeval in werking. Het zicht was goed, het wegdek droog. Eiser heeft als gevolg van de aanrijding ernstig lichamelijk letsel opgelopen. De rechtbank heeft verweerder voor 100% aansprakelijk gehouden voor de door eiser geleden en nog te lijden schade en de vorderingen toegewezen. Het hof heeft bij tussenarrest eiser toegelaten feiten en omstandigheden te bewijzen waaruit blijkt dat verweerder door rood licht is gereden, en elke verdere beslissing aangehouden. In cassatie staat de vraag naar de eigen schuld van eiser centraal.

De beslissing van de Hoge Raad is op zichzelf niet boeiend; de zaak wordt op de voet van art. 81 RO afgedaan, maar wél inte-

ressant is de conclusie van A-G Strikwerda, die nader ingaat op de afweging van de verschillende factoren die het hof bij de bepaling van eigen schuld aan de zijde van eiser heeft toegepast.

Zie omtrent de bij een beroep op eigen schuld aan te leggen maatstaf ook: HR 23 mei 2003, *JOL* 2003, 294.

GROEPSAANSPRAKELIJKHEID

Een kleurrijke zaak handelde over het bepaalde in art. 6:166 BW. Eiser was in een bordeel ontdaan van een bedrag van ongeveer f 400.000. Hij had dit bedrag (zegt hij) een dag eerder bij een bank opgenomen, hetgeen hij de volgende dag aan diverse personen – onder wie enkele van de verweerdere – in een café had verteld. Eiser heeft gevorderd verweerdere te veroordelen tot betaling van in totaal f 400.000. Aan deze vordering heeft eiser ten grondslag gelegd dat verweerdere het geld hem ‘gezamenlijk en in vereniging’ hebben ontfutseld. Is voldaan aan de vereisten van art. 6:166 BW inzake aansprakelijkheid wegens het toebrengen van onrechtmatige schade in

groepsverband? Rechtbank en hof menen van wel (met een bewijsopdracht aan verweerdere).

De Hoge Raad oordeelt in HR 23 mei 2003, *JOL* 2003, 29, met een verwijzing naar art. 81 RO, dat de in de middelen aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Uit de conclusie van A-G Spier kan worden afgeleid dat voor de toetsing aan art. 6:166 BW voldoende (en noodzakelijk) is dat een partij zich van zijn gedragingen had moeten onthouden in het licht van de kans op beroving van eiser, waarbij zonder gewicht is hoe deze zich concreet zou manifesteren. Aldus hebben rechtbank en hof de juiste maatstaf aangelegd.

MEERDERE GEBEURTENISSEN

Het bepaalde in art. 6:99 BW kwam aan de orde in HR 31 januari 2003, *JOL* 2003, 77. In de nacht van 31 december 1990 op 1 januari 1991 hebben eisers brand gesticht in een leegstaand gebouw. Eerder die nacht is door anderen ook in dat gebouw brand gesticht. De verzekeraar, Amev, heeft de schade ad f 23.000 vergoed aan de eigenaar en is zijn rechten getreden. Amev stelt dat eisers tot cassatie aansprakelijk zijn voor de gehele schade en vordert op die grond hoofdelijke veroordeling tot betaling van het bedrag. Eisers stellen daarentegen dat zij slechts voor een klein deel van de schade aansprakelijk zijn en dat de overige schade is veroorzaakt door andere brandstichtingen en vernielingen. De rechtbank heeft het standpunt van eisers gevolgd. Het hof heeft evenwel geoordeeld dat art. 6:99 BW van toepassing is en heeft eisers veroordeeld tot de gehele schade, tenzij eisers bewijzen dat de schade niet het gevolg is van de gebeurtenis. In cassatie staat de vraag centraal onder welke voorwaarden art. 6:99 BW toepasselijk is.

In het eerste cassatiemiddel wordt verdedigd, dat art. 6:99 BW alleen is bedoeld voor gevallen waarin wel bekend is wie verantwoordelijk zijn voor de schade van de benadeelde, maar waarin niet bekend is wat nu precies/feitelijk ieders aandeel in die schade is. Het onderdeel stelt dat het hof heeft miskend dat gelijktijdigheid van het optreden van schadetoebrenging vereist is. Voorts is het hof er aan voorbijgegaan dat

vereist is dat de identiteit bekend is van ieder die de schade veroorzaakt kan hebben.

De Hoge Raad oordeelt dat geen sprake behoeft te zijn van gelijktijdige gebeurtenissen. Ook is het geen voorwaarde voor de toepassing van art. 6:99 BW dat de identiteit van degene die de schade heeft veroorzaakt, bekend is (rov. 3.5.2). De stelling dat het hof heeft geoordeeld dat de eerdere branden in het geheel geen schade hebben aangericht, wordt door de Hoge Raad verworpen (rov. 3.6).

NO CURE NO PAY

Een makelaar heeft op *no cure no pay*-basis bemiddelingswerkzaamheden verricht ten behoeve van de verkoop van een kantorencomplex. De bemiddelingsovereenkomst is door de opdrachtgevers opgezegd voordat het kantorencomplex verkocht was. De makelaar vordert vergoeding van loon op grond van art. 7:411 BW.

De Hoge Raad stelt voorop, dat de kern van het geding de onderlinge verhouding tussen art. 7:411 BW en art. 7:426 BW is. De Hoge Raad concludeert op grond van de tekst en de geschiedenis van de beide bepalingen dat de wetgever met art. 7:426 lid 1 BW niet heeft willen afwijken van de hoofdregel van art. 7:411 BW. Dit artikel is ook op de onderhavige situatie van toepassing (rov. 3.4). Wanneer het hof dit heeft miskend is de beslissing op een onjuiste rechtsopvatting gebaseerd. Wanneer het hof de beide artikelen wel goed heeft uitgelegd, is zonder nadere motivering onbegrijpelijk waarom zij meent dat art. 7:411 BW toepassing mist omdat deze bepaling ook op de *no cure no pay*-situatie van toepassing is (rov. 3.5). HR 23 mei 2003, NJ 2003, 518.

OMKERINGSREGEL

De 'omkeringsregel' is de door de Hoge Raad in een reeks arresten aanvaarde 'regel' dat indien door een als onrechtmatige daad of wanprestatie aan te merken gedraging een risico ter zake van het ontstaan van de schade in het leven is geroepen en dit risico zich vervolgens verwezenlijkt, daarmee het causaal verband tussen die gedraging en de aldus ontstane schade in beginsel is gegeven en dat het aan degene die op grond van de gedra-

ging wordt aangesproken is om te stellen en te bewijzen dat die schade ook zonder die gedraging zou zijn ontstaan. Deze met de 'omkeringsregel' aangeduide rechtspraak is in een tweetal arresten van eind 2002 verduidelijkt (HR 29 november 2002, JOL 2002, 239 en 640): op grond van een bijzondere uit de redelijkheid en billijkheid voortvloeiende regel, dient een uitzondering te worden gemaakt op de hoofdregel van art. 150 Rv (art. 177 Rv-oud) in dier voege dat het bestaan van causaal verband (in de zin van: *conditio sine qua non*-verband) tussen de onrechtmatige gedraging of tekortkoming en het ontstaan van de schade wordt aangenomen tenzij degene die wordt aangesproken, bewijst – waarvoor in het kader van het hier te leveren tegenbewijs voldoende is: aanmerkelijk maakt – dat de bedoelde schade ook zonder die gedraging of tekortkoming zou zijn ontstaan. Door de Hoge Raad is dit nogmaals onderstreept in HR 18 april 2003, JOL 2003, 244.

SCHADE

Wat is schade? In HR 28 maart 2003, JOL 2003, 189 ging het om een advocaat (eiser in cassatie), die had nagelaten om verweerder te waarschuwen dat hij bij de continuering van zijn bedrijf dwangsommen zou verbeuren.

De Hoge Raad wijst erop dat voor de vaststelling van de door de verweerder geleden schade een vergelijking dient te worden gemaakt tussen de feitelijke situatie na het uitblijven van de waarschuwing inzake het verbeuren van de dwangsommen en de hypothetische situatie dat de waarschuwing door de eiser wel zou worden meegedeeld. Dit werd door het hof miskend door te overwegen dat voor de vaststelling van de schade niet relevant is of verweerder in cassatie bij de voortzetting van de exploitatie een voordeel heeft genoten in vergelijking met de situatie dat hij de exploitatie onmiddellijk zou hebben gestaakt.

SCHADEBEPERKINGSPLICHT

HR 31 oktober 2003, JOL 2003, 558 betreft een geschil over de koop van twee zogenaamde beregeningshaspels. De aflevering is te laat geschied en één van de haspels functioneerde niet. De koper heeft de koopover-

eenkomst voor deze haspel ontbonden en heeft de koopsom teruggevorderd. In cassatie zijn uitsluitend klachten geformuleerd met betrekking tot de oordelen van het hof omtrent de schadebeperkingsplicht van de koper en het niet-toepassen van de billijkheidscorrectie.

De uitspraak van de Hoge Raad is niet zo interessant (de zaak wordt ex art. 81 RO afgedaan), maar wél lezenswaard is de conclusie van A-G Spier, die onder andere ingaat op de kwestie van de schadebeperking. Naar gangbare inzichten geldt de rechtsregel dat als zowel de aansprakelijke persoon als de benadeelde ieder voor zich in staat is de schade te beperken, zulks primair op de weg van de aansprakelijke persoon ligt. Laat hij dat na, dan doet verder niet meer ter zake dat ook de benadeelde in zijn schadebeperkingsplicht tekort is geschoten. Maar in de rechtspraak en literatuur waarin deze regel wordt aanvaard gaat het om gevallen waarin de aansprakelijke persoon de schade zelf had kunnen voorkomen. In casu moet worden aangenomen dat verkoopster het niet in haar macht had de schade te voorkomen of te beperken (zie vooral de paragrafen 3.8 en 3.11).

SMARTENGELD BIJ NIET-LETSEL

HR 9 mei 2003, JOL 2003, 273, Beliën/Noord-Brabant. In deze zaak is langdurig geprocedeerd tussen enerzijds eiser tot cassatie en anderzijds de provincie Noord-Brabant als verweerder in cassatie over het afstaan door eiser van een gedeelte van een aan hem in eigendom toebehorend perceel grond in ruil voor een ander stuk grond. Eiser stelt door de voortdurende procedure, althans door het handelen van de provincie te zijn aangetast in zijn persoon en vordert immateriële schadevergoeding. In cassatie staat de vraag centraal of de vordering van eiser tot vergoeding van immateriële schade door het hof terecht is afgewezen.

De Hoge Raad oordeelt dat onder omstandigheden denkbaar is dat ook wanneer alleen sprake is van een zakelijk geschil tussen partijen, de wijze waarop de ene partij zich ten opzichte van de andere partij heeft gedragen en in het bijzonder aan het ontstaan en het voortduren van het geschil



en de daaraan verbonden nadelige gevolgen heeft bijgedragen, kan leiden tot psychische beschadigingen van zodanige aard dat aantasting van de persoon aanwezig is (rov. 5.2.1). In dat verband zal de partij die zich op aantasting van de persoon beroept, voldoende concrete gegevens moeten aanvoeren waaruit kan volgen dat in verband met de omstandigheden van het geval een psychische beschadiging is ontstaan. Daartoe is nodig dat naar objectieve maatstaven het bestaan van geestelijk letsel is of had kunnen zijn vastgesteld. Het oordeel daarover van het hof is van feitelijke aard en kan dus niet in cassatie ter discussie worden gesteld. De Hoge Raad acht het oordeel van het hof niet onbegrijpelijk, en toereikend gemotiveerd (rov. 5.2.3). Overigens gaat de Hoge Raad in dit arrest nog in op de door eiser opgeworpen klachten over de afwijzing van het rekest civiel door het hof.

SPORT EN SPEL

In het kader van de zogenaamde Witmarsumer Merke werd een wedstrijd met spelelement georganiseerd; daarbij moest men zo snel mogelijk en zonder daarbij nat te worden een te water gelegen hindernisbaan afleggen en een aan de waterkant geplaatste bel luiden. Direct nadat eiser tot cassatie zijn wedstrijd succesvol had voltooid, hebben verweerders (die wel een nat pak hadden gehaald) hem in het water gegooid. Eiser komt in aanraking met een zich onder de wateroppervlakte bevindend voorwerp en loopt aan een been letsel op.

In 1995 nemen enige schaatsers 1995 deel aan het KNSB-trainingsuur op de ijsbaan te Haarlem. Tijdens dit trainingsuur is de binnenkant van de baan bestemd voor schaatsers die snelheidsoefeningen doen en de buitenkant voor uitrijdende schaatsers. Verweerder in cassatie reed tijdens de training aan de binnenkant. Toen hij een bocht inging, is hij ten val gekomen en naar de buitenkant van de baan geschoven. Eiser in cassatie was op

dat moment aan het uitrijden aan de buitenkant van de baan. Verweerder heeft eiser geraakt, waardoor eiser ten val kwam en in coma is geraakt. Eiser heeft daardoor blijvend letsel opgelopen.

De Hoge Raad verwerpt, in navolging van de A-G, het beroep en overweegt in beide zaken vrijwel gelijklopend. Het hof heeft terecht als maatstaf genomen dat de aansprakelijkheidsvraag moet worden getoetst aan de in de rechtspraak tot ontwikkeling gekomen normen voor aansprakelijkheid in sport- en spelsituaties. Uit constante rechtspraak van de Hoge Raad volgt dat voor deelnemers aan sport- en spelsituaties een verhoogde drempel voor het aannemen van aansprakelijkheid geldt. Deze drempel geldt ook in de situatie dat de ene schaatser aan het uitrijden is, terwijl de andere nog met zijn oefeningen bezig is. Met betrekking tot laatstgenoemde zaak: het feit dat beide schaatsers op dezelfde baan schaatsen, beïnvloedt immers de verwachtingen die zij van elkaar mogen en moeten hebben, welke verwachtingen mede afhankelijk zijn van de risico's die inherent zijn aan de schaatssport en het doel van het trainingsuur: HR 28 maart 2003, NJ 2003, 718 en NJ 2003, 719 (beide arresten geannoteerd door Brunner, die een uitvoerig overzicht van de materie geeft).

TUCHTRECHT

Heeft tuchtrecht invloed op aansprakelijkheidsrecht en zo ja in welke mate? In HR 10 januari 2003, NJ 2003, 437 oordeelde de Hoge Raad ten aanzien van een notaris, dat als uitgangspunt moet worden aanvaard, dat een tuchtrechtelijke procedure niet kan worden aangemerkt als een redelijke maatregel ter vaststelling van aansprakelijkheid, zodat niet kan worden gezegd, dat de kosten daarvan redelijke kosten zijn ter vaststelling van aansprakelijkheid als bedoeld in art. 6:96 lid 2 aanhef en sub b BW. In diens noot onder dit arrest in NJ werkt Kleijn de relatie tussen tuchtprocedure en civiele aansprakelijkheid nader uit. Wellicht speelde in casu een rol, dat het hof had vastgesteld, dat de notaris zo in het oog springend onzorgvuldig had gehandeld, dat daarover geen tuchtprocedure nodig was om dit vast te stellen.

Zie (hoewel eigenlijk niet thuishorend in

dit artikel, want reeds gewezen in 2002) in dit verband ook HR 12 juli 2002, NJ 2003, 151, betrekking hebbend op aansprakelijkheid van een arts. Als een burgerlijke rechter bij de beoordeling van medisch handelen tot een oordeel komt dat afwijkt van het oordeel van de tuchtrechter, moet hij zijn oordeel wel zodanig motiveren, dat dit ook in het licht van de beoordeling door de tuchtrechter voldoende begrijpelijk is. Zowel A-G Keus als annotator Van Wijmen gaat uitvoerig in op de verschillende toetsingskaders. Laatstgenoemde wijst er terecht op dat onder de vigeur van het huidige tuchtrecht kansrijker zou moeten zijn het tuchtrechtelijk oordeel dat een arts niet heeft voldaan aan de vereiste deskundigheid, gevolgd wordt door een civiele aansprakelijkstelling, dan onder het oude tuchtrecht het geval zou zijn geweest.

VERHAALSRECHT WERKGEVERS

Kan de verhaalsgerechtigde werkgever (zolang de grens van het in art. 6:107a BW bedoelde civiele plafond niet is bereikt) alle brutokosten die hij maakt in verband met het doorbetalen van loon verhalen? Nee, aldus HR 24 oktober 2003, JOL 2003, 531, het gaat om de nettoloonkosten. Art. 6:107a BW strekt ertoe de werkgever van een zieke of anderszins arbeidsongeschikte werknemer, die krachtens art. 7:629 BW is gehouden het loon van de werknemer door te betalen, dezelfde regresmogelijkheden toe te kennen als de bedrijfsvereniging voordat art. 7:629 BW was ingevoerd (vgl. Kamerstukken II, 1994-95, 24 326, nr. 3, p. 9). De Hoge Raad heeft, wat betreft de toepassing van de Verhaalswet Ongevallen Ambtenaren in het belang van de hanteerbaarheid van de wet en een zo eenvoudig mogelijke toepassing daarvan in de praktijk, beslist dat in het geval van overlijden van een verzekerde, geen verhaal kan worden gezocht voor eventuele inkomstenbelasting en premies voor de socialeverzekeringswetten (HR 13 december 1985, NJ 1986, 246). Voor letselschade heeft de Hoge Raad dezelfde regel aanvaard (HR 27 november 1987, NJ 1989, 48). Deze regel geldt ongeacht of sprake is van tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid (HR 25 februari 1994, NJ 1995, 608). Tegen deze ach-

tergrond ligt het voor de hand art. 6:107a BW dienovereenkomstig uit te leggen en deze uitleg mede te laten gelden voor doorbetalingen van loon waardoor het civiele plafond nog niet wordt overschreden. Daardoor wordt een eenvoudige en voor de praktijk goed hanteerbare maatstaf verkregen, waardoor tevens de consistentie van het systeem van regresrechten wordt versterkt. Gezien de wetsgeschiedenis van art. 6:107a moet aangenomen worden dat ook de wetgever deze opvatting is toegedaan (rov. 4.4).

VERJARING

Verweerder in cassatie is vanaf 16 februari 1981 tot 1 december 1993 in dienst geweest bij eiser in cassatie BASF Druktinkt B.V. in de functie van inktvoorbereider. Sinds 25 maart 1991 is verweerder arbeidsongeschikt, en geniet hij een WAO-uitkering naar arbeidsongeschiktheidsklasse van 80-100%. In december 1988 heeft verweerder zich tot de huisarts gewend met klachten die hij zelf toeschreef aan de blootstelling aan chemicaliën waarmee hij tijdens zijn werkzaamheden in aanraking was geweest. De huisarts kon dit niet bevestigen. Pas op 15 december 1992 heeft de afdeling neurologie van het Medisch Spectrum Twente aan de huisarts van verweerder laten weten dat het ziektebeeld en de onderzoeksresultaten kunnen passen bij een milde oplosmiddelenintoxicatie. Deze diagnose is door een later neurologisch onderzoek bevestigd. Bij brief van 13 december 1993 heeft verweerder BASF aansprakelijk gesteld voor de gevolgen van een door BASF opgelopen beroepsziekte. In cassatie staat centraal de vraag, of aan het bekendheidsvereiste van art. 3:310 BW is voldaan, indien de benadeelde het zelf voor mogelijk houdt dat zijn schade verband houdt met het handelen of nalaten van een bepaald persoon, zonder dat dit vermoeden vooralsnog wordt bevestigd. Is het in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel te achten om de aanvang van een verjaringstermijn afhankelijk te stellen van het al dan niet bestaan van een bepaalde bevestiging omtrent het causaal verband?

De Hoge Raad beslist als volgt. In het arrest HR 6 april 2001, NJ 2002, 383 is

bepaald dat onder 'bekend is geworden' in art. 3:310 lid 1 BW wordt verstaan: 'daadwerkelijke bekendheid met zowel de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon'. Het enkele vermoeden van het bestaan van de schade is onvoldoende om aan te nemen dat sprake is van daadwerkelijke bekendheid met de schade. In het geval van lichamelijke klachten is van een daadwerkelijke bekendheid met de schade pas sprake indien met voldoende mate van zekerheid is vastgesteld waardoor de klachten zijn ontstaan. Hiervan is in het algemeen pas sprake wanneer deze oorzaak door te dier zake deskundige artsen is gediagnosticeerd (rov. 3.4.3). Het oordeel van de rechtbank dat de verjaring is gaan lopen op 15 december 1992 is dan ook niet onbegrijpelijk. HR 24 januari 2003, NJ 2003, 300.

De belastingadviseur van een bedrijf wordt aansprakelijk gesteld voor een beroepsfout, omdat hij in 1988 ten onrechte niet een verzoek bij de Belastingdienst heeft ingediend waardoor de geruisloze inbreng van de onderneming in een BV niet kon worden bewerkstelligd. In juli 1991 beslist de Belastingdienst dat niet geruisloos kan worden ingebracht. In augustus 1996 wordt de adviseur aansprakelijk gesteld. De ondernemer vordert vergoeding van de schade in de vorm van belasting over stakingswinst en van een desinvesteringbetaling. De adviseur beroept zich op verjaring. In cassatie gaat om de vraag op welk tijdstip de vijfjarige verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW een aanvang heeft genomen.

De Hoge Raad overweegt (rov. 3.4.1), dat een rechtsvordering als de onderhavige verjaart door verloop van vijf jaren nadat de benadeelde de voor het instellen van de vordering benodigde wetenschap – daadwerkelijke bekendheid met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon – heeft verkregen. Voor het aanvangen van de vijfjarige verjaringstermijn is hier dus in elk geval vereist dat daadwerkelijk schade is ontstaan. De schade wordt in dit geval gevormd door hetgeen de ondernemer over het jaar 1988 als gevolg van de door de adviseur gemaakte fout meer aan inkomstenbelasting verschuldigd is geworden. De verplichting tot



het cassatieberoep, maar de Hoge Raad oordeelt anders (rov. 3.4). Art. 3:310 lid 1 BW bevat twee verjaringstermijnen: een korte van vijf jaren die begint te lopen op de dag volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden, en een lange van twintig jaren, die begint te lopen op de dag na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Aan deze lange termijn ligt blijkens de wetsgeschiedenis en de daarmee strokende, vaste rechtspraak van de Hoge Raad (vgl. HR 3 november 1995, rolnr. 15.801, NJ 1998, 380) de rechtszekerheid ten grondslag. Deze termijn begint te lopen door het intreden van de schadeveroorzakende gebeurtenis, zelfs als de benadeelde met het bestaan van zijn vordering niet op de hoogte is (met dien verstande dat een grond voor verlenging van de verjaring bestaat in het geval van art. 321 lid 1, aanhef en onder f, BW). De korte verjaringstermijn daarentegen, waarom het in dit geding gaat, staat niet alleen in het teken van de rechtszekerheid, maar ook van de billijkheid. De voormelde eis dat de benadeelde bekend is geworden met zowel de schade als de daarvoor aansprakelijke persoon, moet naar vaste rechtspraak van de Hoge Raad aldus worden opgevat dat het hier gaat om een daadwerkelijke bekendheid (HR 6 april 2001, NJ 2002, 383; vgl. ook HR 20 april 2001, NJ 2002, 384), zodat het enkele vermoeden van het bestaan van schade niet volstaat (HR 24 januari 2003, NJ 2003, 300).

Voorts heeft de Hoge Raad beslist dat, indien de benadeelde zijn vordering niet kan instellen door omstandigheden die aan de schuldenaar moeten worden toegerekend, het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat de schuldenaar zich erop zou vermogen te beroepen dat de vijfjarige verjaring begon te lopen op het zojuist bedoelde tijdstip. De korte verjaringstermijn gaat dan pas in wanneer die omstandigheden niet langer verhinderen dat de vordering kan worden ingesteld (HR 23 oktober 1998, NJ 2000, 15 en HR 25 juni 1999, NJ 2000, 16; de zogenoemde seksueel misbruiken kindermishandelingsarresten). Tegen de achtergrond van voormelde rechtspraak en in het licht van de mede naar aanleiding van

betaling van een aan inkomstenbelasting verschuldigd bedrag ontstaat eerst door het opleggen van de desbetreffende aanslag, en wel vanaf de datum van de dagtekening van het door de inspecteur opgemaakte aanslagbiljet. Daarom moet worden aangenomen dat de schade op datzelfde moment ontstaat. Dit brengt mee dat de vijfjarige verjaringstermijn in een dergelijk geval op zijn vroegst dan een aanvang kan nemen. Nu de opgelegde aanslag gedagtekend is 31 december 1991 en het hof heeft geoordeeld dat de verjaring door de aansprakelijkstelling is gestuit, is geen beroep op verjaring mogelijk. HR 10 oktober 2003, NJ 2003, 680.

Een erg verduidelijkend arrest, betrekking hebbend op een medische zaak, betreft het navolgende. Eiseres tot cassatie heeft tijdens haar zwangerschap in 1987 onder behandeling gestaan van een gynaecoloog werkzaam in het ziekenhuis van het AZVU. Op 24 november 1987 is zij opgenomen op de afdeling verloskunde van het AZVU. Na constatering van foetale nood is diezelfde avond

onder leiding van de gynaecoloog een keizersnede uitgevoerd. Het aldus geboren kind bleek in een zeer slechte conditie te verkeren. In een brief van 13 januari 1988 heeft de kinderarts verslag gedaan aan de huisarts. Met dit verslag zijn de ouders pas jaren later bekend geraakt. In december 1994 heeft een gesprek plaatsgevonden tussen de ouders en de gynaecoloog. In dat gesprek heeft de gynaecoloog onder meer opgemerkt, dat achteraf bezien eerder ingegrepen had kunnen worden. Gynaecoloog en het AZVU zijn bij brief van 13 mei 1996 door de ouders aansprakelijk gesteld wegens – kort gezegd – tekortschietend medisch handelen bij de geboorte. Gynaecoloog en ziekenhuis beroepen zich op verjaring. De rechtbank heeft het beroep op verjaring gegrond geacht. Het hof heeft de tegen dat oordeel gerichtte grieven verworpen: bij gebreke van tijdige stuiting is de verjaring, die in 1987 is gaan lopen, op de voet van art. 3:310 lid 1 BW in samenhang met art. 73 Ow Nieuw BW, op 1 januari 1993 voltooid.

A-G Spier concludeert tot verwerping van



deze arresten verschenen literatuur komt de Hoge Raad thans tot het oordeel dat de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW, gelet op de strekking van deze bepaling, pas begint te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van deze schade in te stellen. HR 31 oktober 2003, *JOL* 2003, 560.

Zie omtrent een complexe zaak met verjaringstermijnen nog HR 18 april 2003, *NJ* 2003, 431: niet al met het intrekingsbesluit met betrekking tot landbouwuitvoerrestituties is de verjaringstermijn van art. 3:309 BW (welke bepaling i.c. van overeenkomstige toepassing is te achten) gaan lopen, maar eerst met het betreffende invorderingsbesluit van het betrokken productschap.

VERZORGINGSKOSTEN

De casus die geleid heeft tot de uitspraak van HR 6 juni 2003, *NJ* 2003, 504 is de volgende. Eiseres was de weduwe van een werknemer bij Wilton Fijenoord, die is overleden op 27 oktober 1997. De laatste is van 1948 tot 1979 in loondienst geweest als pijpfitter en als koperslager. Tijdens deze werkzaamheden is hij blootgesteld aan asbest. In september 1996 is bij hem de asbestziekte mesotheliom geconstateerd. Hij heeft zelf nog Wilton Fijenoord aansprakelijk gesteld en Wilton Fijenoord heeft deze aansprakelijkheid erkend. De betrokken werknemer is later aan de ziekte overleden. Eiseres heeft hem gedurende de laatste zes weken van zijn leven thuis verzorgd. De kantonrechter heeft de vordering van eiseres voor onder andere vergoeding van verzorgingskosten toegewezen. Dat zij een vergoeding krijgt, staat los van de op de echtgenoot rustende verplichting tot

verzorging. De rechtbank heeft deze vordering evenwel afgewezen. In cassatie staat de vraag centraal of eiseres recht heeft op vergoeding van verzorgingskosten van haar echtgenoot die aan mesotheliom is gestorven.

De Hoge verwijst allereerst naar zijn arrest van 28 mei 1999, *rolnr.* 16850, *NJ* 1999, 564 (Johanna Kruidhof). In dat geval oordeelde hij dat het hof terecht aan de ouders een vergoeding voor verzorging van een ernstig gekwetst kind had toegekend. Van belang waren de omstandigheden dat het ging om ernstig letsel waar voor het herstel niet alleen ziekenhuisopname maar ook intensieve en langdurige verpleging thuis nodig was. De ouders hebben dit op redelijke gronden zelf verzorgd in plaats van professionele hulpverleners in te schakelen (rov. 3.3). De Hoge Raad oordeelt dat de rechtbank terecht heeft beslist dat in dit

geval geen plaats is voor vergoeding. Bij de beoordeling heeft de rechtbank een juiste maatstaf aangelegd. Voor een vergoeding van verzorgingskosten als verlangd door eiseres is geen plaats indien het inschakelen van professionele hulp niet normaal en gebruikelijk is (rov. 3.4). Kritisch geannoteerd door Vranken.

WEGBEHEER

Een bestuurder van een vrachtwagen is met zijn combinatie de Dankerseweg opgereden. Vervolgens is hij met zijn vrachtwagen deels weggezaakt, gekanteld en in de sloot terechtgekomen. Royal, de verzekeraar, stelt dat het Waterschap dat de Dankerseweg beheert, onrechtmatig heeft gehandeld doordat zij nagelaten heeft te waarschuwen tegen de aanwezige gevaarsituatie. De Dankerseweg was op het gedeelte waar het ongeval zich voordeed voorzien van steenslag en grint. De rechtbank oordeelt dat het Waterschap onrechtmatig heeft gehandeld door niet te waarschuwen voor de aanwezige gevaarsituatie en dus aansprakelijk is. Het hof heeft eveneens geoordeeld dat het Waterschap onrechtmatig heeft gehandeld, maar heeft de vergoedingsplicht van het Waterschap op grond van art. 6:101 BW verminderd tot 50 procent. In cassatie staat de vraag centraal of het waterschap als wegbeheerder zijn waarschuwingsplicht niet is nagekomen.

De Hoge Raad oordeelt in navolging van HR 5 november 1965, *NJ* 1966, 136 en HR 20 maart 1992, *NJ* 1993, 547 dat het waterschap alleen dan kan worden verweten dat het onzorgvuldig is geweest en het waterschap alleen dan aansprakelijk kan worden gehouden voor de gevolgen van het ongeval, wanneer het in de gegeven omstandigheden rekening had moeten houden met de mogelijkheid dat de bestuurder van een zware vrachtwagencombinatie als de onderhavige

gebruik zou maken van de weg en dat deze bestuurder niet erop verdacht zou (kunnen) zijn dat de weg voor dat gebruik niet geschikt is en dus niet veilig is. Er is dus geen aansprakelijkheid wanneer het ook voor de niet steeds oplettende en voorzichtige bestuurder aanstonds duidelijk had moeten zijn dat deze weg voor het gebruik daarvan door een zware vrachtwagencombinatie ongeschikt was (rov. 3.7). De Hoge Raad oordeelt dat er gezien de omstandigheden van het geval geen waarschuwingsplicht voor het waterschap bestond met betrekking tot het gebruik van de weg door zwaar vrachtverkeer (rov. 3.8). HR 26 september 2003, *NJ* 2003, 660, Het Waterschap Zeeuwse Eilanden/Royal.

WERKGEVERSAANSPRAKELIJKHEID

Het bepaalde in art. 7:685 BW heeft het afgelopen jaar aanleiding gegeven tot een paar opmerkelijke uitspraken. Opmerkelijk in die zin, dat het bijna lijkt of er een kentering in de bescherming van de werknemer te bespeuren valt. Het is evenwel de vraag of dat de bedoeling van de Hoge Raad is. Het is immers geen nieuw gegeven, dat art. 7:658 BW niet beoogt een absolute waarborg te scheppen voor bescherming van de werknemer tegen gevaren. Ik doel op drie uitspraken.

Het gaat in de eerste plaats om het arrest van eind 2002 inzake het broodmes: HR 4 oktober 2002, *JAR* 2002, 259, waarin beslissend lijkt dat men hoort te weten dat men zich aan een broodmes kan snijden. In het tweede arrest ging het om een werknemer, die in een lichtkoepel stapte die nog niet was bevestigd en op het dak was neergelegd, terwijl het dak daar juist omdat de lichtkoepel daar moest komen, niet voldoende stevig was om de betrokken werknemer te dragen: HR 16 mei 2003, *JAR* 2003, 147. In beide

gevallen speelde een bepaalde mate van ervaring een rol: in het eerste geval ging het om een werkneemster die niet anders deed dan broodjes snijden en in het tweede geval een zeer ervaren voorman-dakdekker die zelfstandig dakdekkerswerkzaamheden verrichtte en kennelijk zelf had bepaald en ook kon bepalen hoe hij zijn werkzaamheden zou uitvoeren (en waarbij de werkgever er niet eens van op de hoogte was dat in het te bedekken dak een lichtkoepel zou worden uitgebracht).

Ik ben zo vrij om met name bij het tweede arrest een kritische noot te plaatsen. Op z'n minst onduidelijk is hoe het arrest zich verhoudt tot eerdere arresten omtrent aansprakelijkheid van de werkgever, met name voor door anderen gecreëerde gevaarlijke situaties op bouwplaatsen: HR 1 juli 1993, *NJ* 1993, 687. Ik verwijs ook naar de qua omstandigheden zeer vergelijkbare casus van HR 15 december 2000, *NJ* 2001, 198, Van Uitert/Lasschuijt.

Het derde arrest waar ik op doel is HR 12 september 2003, *JAR* 2003, 242. In die zaak ging het om een schoonmaakster, die doende was een koffievlek van een bureau (gemorste koffie droop langs een poot van het bureau naar beneden) te verwijderen. Zij steunde daarbij met haar linkerhand op het bureaublad. Op enig moment verloor zij haar evenwicht, viel met haar rechterhand op de grond, met letsel aan de rechterwijsvinger (en vervolgens een posttraumatische dystrofie) als gevolg. Het is niet verwonderlijk, dat de Hoge Raad (met de rechtbank; enigszins geparafraseerd) tot het oordeel komt, dat niet valt in te zien hoe de werkgever dit ongeval had kunnen voorkomen, ook niet door het geven van bepaalde instructies. ●

Het statuut voor de raadsman in strafzaken

**Prof. mr. A.A. Franken en
prof. mr. T.N.B.M. Spronken**
advocaat te Amsterdam en hoogleraar
Strafrechtspraktijk te Utrecht
respectievelijk advocaat en hoogleraar
Verdediging in Strafzaken te Maastricht

Door de ledenvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Strafrechtadvocaten is op 13 november 2003 het Statuut voor de raadsman in strafzaken vastgesteld (zie voor de tekst: www.nvsa.nl). Dat Statuut is het resultaat van een tweejarige discussie binnen de Adviescommissie Strafrecht van de Orde en de Nederlandse Vereniging van Strafrecht-Advocaten (NVSA) over enerzijds de rol- en taakopvatting van raadsliden in strafzaken en anderzijds de bevoegdheden van de raadsman die noodzakelijk zijn voor een effectieve verdediging. In het Statuut komen beide aspecten aan de orde. In het eerste deel worden regels geformuleerd over de wijze waarop de raadsman invulling geeft aan de hem toebedeelde taak, teneinde tot een goede verdediging en een zorgvuldige belangenbehartiging te komen. In het tweede deel staan de garanties centraal die de overheid moet bieden om recht te doen aan de voor een eerlijk proces noodzakelijke mogelijkheid van een effectieve verdediging.

LEIDRAAD BIJ KEUZES

Een eerlijk proces veronderstelt het recht van de verdachte om zich effectief te kunnen verdedigen en daarbij de bijstand van een raadsman in te roepen. Dat recht op verdediging, dat onder meer in art. 6 EVRM is verwoord, geeft invulling aan de taak die de raadsman in strafzaken heeft. De kern daarvan ligt in het waarborgen van de vrijheid van de ver-

De bestaande regels zeggen weinig over hoe een strafadvocaat precies zijn werk moet, en mag, doen. En tegenwoordig wordt zo hard om criminaliteitsbestrijding geschreeuwd, dat essentiële verdedigingsbevoegdheden moeten worden beschermd. Om deze twee redenen is het volgens Franken en Spronken de hoogste tijd voor het Statuut voor de raadsman in strafzaken, dat zij in dit artikel toelichten. Zij roepen op tot discussie, zie het eind van het stuk, en die zal ook in dit blad worden gevoerd.

dachte om in het strafproces voor zijn belangen op te komen. In dat kader informeert, adviseert en ondersteunt hij zijn cliënt, de verdachte, door bijvoorbeeld namens hem het woord het voeren, op te komen voor zijn positie in het strafproces, de toepassing van dwangmiddelen te controleren *et cetera*.

In deze algemene bewoordingen zal de invulling van de taak van de raadsman op weinig discussie stuiten. Bovendien moet worden vastgesteld dat internationale verdragen als het EVRM en nationale regelgeving – met name het Wetboek van Strafvordering – rechten en bevoegdheden aan de verdediging toekennen. Het ligt voor de hand ervan uit te gaan dat de raadsman zich bij de invulling van die taak primair richt op de mogelijkheden die wet en verdrag hem bieden, een en ander uiteraard met het oog op de invulling die aan deze rechten en bevoegdheden in de jurisprudentie wordt gegeven. Wanneer voorts onder ogen wordt gezien dat de voor iedere advocaat geldende Gedragsregels vanzelfsprekend ook de strafrechtadvocaat aangaan, lijkt een specifiek

voor de raadsman in strafzaken geschreven Statuut op het eerste gezicht weinig toegevoegde waarde te kunnen hebben.

Die schijn bedriegt naar onze overtuiging. In de eerste plaats omdat de beschikbare regelgeving weinig zegt over de *wijze* waarop de raadsman met de hem ten dienste staande (feitelijke en juridische) mogelijkheden de verdediging mag of moet voeren. Daarvoor geldt – terecht – dat de raadsman een grote vrijheid heeft: er bestaat niet een eenduidige, voorgeschreven wijze waarop de strafrechtadvocatuur moet worden beoefend. Die vrijheid brengt evenwel met zich mee dat de individuele raadsman die voor een dilemma in de praktijkuitoefening wordt gesteld daarbij niet of nauwelijks kan afgaan op de hiervoor beschreven bronnen. Met het oog daarop beoogt het eerste deel van het Statuut een leidraad te zijn voor afwegingen die advocaten in de strafpraktijk moeten maken: niet door één bepaalde uitkomst voor te schrijven, maar door richting te geven bij het maken van keuzes. Omdat de Gedragsregels 1992 nauwelijks bepalingen

*De regel over betaling door een derde wil
voorkomen dat de verdachte zich gedwongen
voelt zich te beroepen op zijn zwijgrecht*

ik ben blij dat ú
me nog enige bescherming
biedt, meester...



kennen die specifiek op de strafrechtadvocatuur zijn toegespitst, zou dit deel van het Statuut in zekere zin kunnen uitgroeien tot een aanvulling op de Gedragsregels.

FORMULEREN VAN WAARBORGEN

Het tweede gedeelte van het Statuut heeft vooral ook een externe functie. Het beoogt duidelijk te maken wat naar het oordeel van de beroepsgroep de *minimumwaarborgen* zijn voor een effectieve verdediging. In een tijd waarin de politieke roep om meer bevoegdheden in het kader van de criminaliteitsbestrijding weer volop klinkt, lijkt het ons noodzakelijk om krachtig te benadrukken dat een effectieve verdediging een onmisbare functie vervult in een democratische samen-

leving en daarom in elk geval dient te beschikken over enkele rechten en bevoegdheden die de ondergrens van een goede verdediging markeren. Dat tegengeluid is vooral ook aangewezen, omdat de laatste jaren welhaast sluipenderwijs een aantal fundamentelementen wordt uitgehold. Het beroepsgeheim is bijvoorbeeld zwaar onder druk komen te staan, nu tal van bijzondere opsporingsbevoegdheden sinds enkele jaren kunnen worden aangewend tegen advocaten, ook als zij zelf geen verdachten zijn. Datzelfde geldt voor de plicht ongebruikelijke transacties te melden.

Zowel het eerste deel als het tweede deel van het Statuut beoogt derhalve ook een document te zijn dat een rol kan spelen in de

publieke discussie. Die discussie wordt naar onze indruk nu vaak *ad hoc* gevoerd. Het debat richt zich te vaak op incidenten waarin het optreden van een individuele raadsman centraal staat. Het zou beter zijn als duidelijk wordt gemaakt waar de raadsman in strafzaken voor staat, wat zijn taak en positie in het strafproces is en hoe daaraan invulling kan worden gegeven, wat het belang van een goede rechtsbijstand is voor de samenleving en welke garanties de overheid zal moeten bieden om die opdracht waar te maken.

TAAK EN VERPLICHTINGEN

In het eerste deel van het Statuut zijn 19 regels opgenomen, steeds voorzien van een korte toelichting. Veel van die regels hebben betrekking op de verhouding tussen de raadsman en zijn cliënt. Wij geven enkele voorbeelden.

In regel 10 wordt ingegaan op de situatie dat een derde aanbiedt de rechtsbijstand te betalen. Dat kan een probleem opleveren, indien de financier meent aan de betaling zekere rechten te kunnen ontleen die geen verband houden met de rechtsbijstand aan de verdachte. Regel 10 kiest daarin positie: betaling door een derde kan alleen indien de verdachte daarvoor toestemming geeft en bovendien alleen dan indien van de raadsman geen tegenprestaties worden verlangd anders dan de rechtsbijstand aan de verdachte en zo lang de verdachte zijn procespositie in vrijheid kan blijven bepalen. Aldus beoogt deze regel te voorkomen dat de financier aan de betaling bijvoorbeeld het recht kan ontleen het dossier in te zien of dat de verdachte zich door die betaling min of meer gedwongen voelt een beroep te doen op zijn zwijgrecht.

Volgens regel 15 dient de raadsman overleg te voeren met de verdachte over de wijze waarop de verdediging wordt gevoerd en staat het de raadsman niet vrij de verdediging te voeren op een wijze die strijdig is met de wil van de verdachte. Deze regel beoogt aanknopingspunten te bieden voor de situatie dat raadsman en verdachte van mening verschillen over de wijze waarop de verdediging moet worden gevoerd. Omdat de verdachte het recht heeft zichzelf te ver-

De strafvorderlijke bevoegdheden kunnen worden gebruikt ten dienste van het belang van de verdachte, ook als opsporingsbelangen worden geschaad

dedigen, zal het standpunt van de verdachte voor de raadsman zwaar moeten wegen. Dat betekent niet dat de raadsman op verzoek van de verdachte een juridisch standpunt moet innemen dat naar zijn oordeel niet te verdedigen valt. In dat geval zal de raadsman zijn standpunt tijdig kenbaar moeten maken en – als daardoor een breuk in de vertrouwensrelatie ontstaat – zich dienen terug te trekken. Deze regel brengt wel mee dat de raadsman nooit tegen de wil van de verdachte zijn standpunt kan doordrukken, bijvoorbeeld door tegen de zin van de verdachte een getuige op te roepen of in de rechtszaal een bepaald standpunt in te nemen.

Andere regels hebben betrekking op bijvoorbeeld de vrijheid van advocatenkeuze (regels 7-9). In de toelichting daarop wordt tot uitdrukking gebracht dat een opvolgend raadsman die direct door de verdachte is benaderd om de rechtsbijstand over te nemen toegang heeft tot de verdachte, zonder dat de eerste raadsman daaraan voorwaarden kan verbinden. Ook indien derden de opvolgend raadsman benaderen, dient hij in de gelegenheid te worden gesteld daarover met de verdachte te kunnen overleggen. Dat kan zo nodig tijdens een gezamenlijk bezoek van de eerste en de opvolgend raadsman.

Sommige regels uit het eerste deel hebben een bredere strekking dan de verhouding tussen raadsman en cliënt. Zo kiezen de regels 12 en 13 positie in de discussie over misbruik van bevoegdheden door raadslie-den. Uitgangspunt in het Statuut is dat misbruik slechts mogelijk is van de aan de raadsman toekomende privileges. Het recht op vrij verkeer met de verdachte is bijvoorbeeld geen vrijbrief voor de invoer van verdovende middelen in een penitentiaire inrichting, zoals het verschoningsrecht niet bedoeld is om strafbare feiten te faciliteren. Daarom bepaalt regel 13 dat de raadsman de hem als advocaat toekomende privileges zal aanwenden voor het doel waarvoor zij zijn gegeven. Tegelijkertijd bepaalt regel 12 dat van de aan de verdachte en de raadsman toekomende strafvorderlijke bevoegdheden gebruik wordt gemaakt indien het belang van de ver-

OPROEP TOT DISCUSSIE

Een toelichting op elk onderdeel van het Statuut is niet nodig, omdat de complete tekst eenvoudig via de website van de NVSA is in te zien: www.nvsa.nl. Bovendien is het Statuut geen statisch gegeven. Nieuwe ontwikkelingen of inzichten kunnen aanleiding geven tot aanpassing van de nu vastgestelde regels of tot aanvulling met nieuwe regels. Daarvoor is debat nodig. Brouwer riep daartoe in *Advocatenblad* 2003-22 al op; de mrs. Fibbe en Spong hebben zich bereid verklaard commentaar op het Statuut te leveren in *Advocatenblad* 2004-5, van 2 april a.s.

Een levendige discussie binnen de beroepsgroep maakt het mogelijk om met nog meer kracht en helderheid het debat daarbuiten te voeren. Hierna wordt een voorzet voor dit debat gegeven door enkele vragen te formuleren, maar de discussie hoeft hiertoe uiteraard niet beperkt te worden.

VRAAGPUNTEN

1. Is er behoefte aan het formuleren van gedragsregels die specifiek zijn toegespitst op de positie van de raadsman in strafzaken?
2. Is er behoefte aan het formuleren van garanties en voorwaarden die een adequate verdediging in strafzaken mogelijk moeten maken?
3. Wat dient de status te zijn van een Statuut voor de raadsman in strafzaken voor wat betreft het deel dat betrekking heeft op gedragsregels?
 - a. Dienen deze te worden verwerkt in de algemene gedragsregels voor advocaten?
 - b. Dienen deze te worden beschouwd als uitgangspunten van 'best practice' in strafzaken?
 - c. Kunnen/dienen deze een rol te spelen in de tuchtrechtspraak?
4. Wat dient de status te zijn van een Statuut voor de raadsman in strafzaken voor wat betreft het deel dat betrekking heeft op de garanties en waarborgen?
 - a. Kunnen deze als leidraad dienen bij de adviserende taak van de Orde over nieuwe wetgeving?
 - b. Dient de Orde deze garanties en waarborgen actief te propageren?

dachte daarmee wordt gediend. Ook als dat de belangen van opsporing, vervolging of berechting schaadt, zal de raadsman dan geen verwijt kunnen worden gemaakt van misbruik: de raadsman dient slechts het belang van de verdachte voor ogen te houden en is geen verantwoording schuldig over het aanwenden van bevoegdheden die in wet of rechtspraak zijn toegekend.

De regels 17-19 benadrukken het belang van de geheimhoudingsplicht en geven aanknopingspunten voor de vraag of en onder welke voorwaarden informatie aan derden (bijvoorbeeld de media) kan worden ver-

strekt. De toestemming van de verdachte en de in acht te nemen zorgvuldigheid ten aanzien van derden staan daarbij voorop. Die uitgangspunten komen reeds terug in de tuchtrechtspraak, waarop de regels 17-19 aansluiten.

BEVOEGDHEDEN EN GARANTIES

De regels 20-33 en de toelichting daarop vormen het tweede deel van het Statuut. Zij beogen inzicht te geven in de minimale waarborgen voor een effectieve verdediging. De meeste regels gaan verder dan thans is voorzien in de (nationale) regelgeving. Zo

Het vaak aangevoerde onderzoeksbelang is geen legitiem argument om aan de verdachte bijstand van zijn raadsman tijdens een verhoor te onthouden

Maar wat is toch de winst
als een schuldige wordt
vrijgesproken?

oké oké,
ik ben een fascist



wordt in regel 21 gesteld dat de raadsman in staat moet worden gesteld alle verhoren van de verdachte met hem voor te bereiden en deze bij te wonen. Dat standpunt wijkt af van de gangbare opvatting dat de raadsman niet het recht heeft het verhoor van zijn cliënt door opsporingsambtenaren bij te wonen. Gelet op het aan de verdachte toekomende zwijgrecht en gegeven het feit dat de verdachte vooral in de allereerste fase van het strafproces vaak vitale beslissingen moet nemen over de door hem in te nemen proceshouding, achten wij het veelal aangevoerde onderzoeksbelang – dat erop neerkomt dat de aanwezigheid van een raadsman het onderzoek frustreert omdat de verdachte dan minder snel een (bekennende) verklaring zal afleggen – geen legitiem argument om overleg tussen verdachte en raadsman tijdens een verhoor niet mogelijk te maken.

De centrale positie van het verschoningsrecht en de geheimhoudingsplicht die in de regels 23-25 wordt benadrukt, nopen tot een aanpassing van de wettelijke regeling van opsporingsbevoegdheden. Zij behoren in beginsel niet tegen professionele geheimhouders te worden ingezet. Daarop kan alleen een uitzondering worden gemaakt indien de advocaat zelf verdachte is, maar voor die situatie dient – meer dan thans – te worden voorzien in goede procedurele waarborgen.

EIGEN ONDERZOEK VERDEDIGING

Het tweede deel geeft ook inzicht in de mogelijkheden van de verdediging een eigen onderzoek te (doen) verrichten. In de huidige praktijk wordt daarop door rechter en Openbaar Ministerie veelal met enige argwaan gereageerd. Een goede verdediging

omvat evenwel zo nodig ook een actieve zoektocht naar voor de verdachte gunstige feiten of standpunten. De raadsman moet daarom vrijelijk contact kunnen leggen met eenieder over een afgelegde of af te leggen verklaring, zolang de raadsman zich ervan onthoudt de verklaringsvrijheid van een (potentiële) getuige in het gedrang te brengen of op onoorbare wijze te beïnvloeden. Deze regel 28 van het Statuut komt erop neer dat regel 16 lid 2 van de Gedragsregels – dat zegt dat geen contact mag worden gelegd met een door het Openbaar Ministerie gedagvaarde of opgeroepen getuige – moet worden geschrapt. Voor die regel is naar ons oordeel ook geen deugdelijk argument te bedenken. De raadsman kan ook contacten leggen met deskundigen over door hen te verrichten onderzoek (regel 29) of met andere personen die bepaalde onderzoekshandelingen kunnen verrichten voor de verdediging (regel 30, dat bijvoorbeeld ziet op de inschakeling van een particulier recherchebureau).

Een laatste voorbeeld heeft betrekking op de vrijwaring van de raadsman van strafrechtelijke vervolging, tuchtrechtelijke maatregelen en civielrechtelijke procedures, indien hij zijn werk verricht overeenkomstig de voor de beroepsuitoefening erkende maatstaven. Deze regel 32 beoogt duidelijk te maken dat de raadsman niet als het verlengstuk van zijn cliënt kan worden beschouwd en dat legitieme rechtsbijstand niet mag worden gecriminaliseerd. De raadsman die een redelijke vergoeding ontvangt voor zijn bijstand, behoort bijvoorbeeld niet te worden blootgesteld aan de mogelijkheid van vervolging voor heling. Een ander voorbeeld van criminalisering is het niet-voldoen aan de meldplicht voor ongebruikelijke transacties die het beroepsgeheim doorbreekt. Dit is als een strafbaar feit (in de Wet economische delicten) aangemerkt en dus volgens het Statuut een ongewenste strafbaarstelling. ●

*Omdat een goede verdediging een actieve zoektocht
naar ontlastende gegevens veronderstelt,
moet de raadsman ook contact kunnen leggen
met getuigen van het OM*

BaMa en de opleiding van de advocaat

Evert Verhulp*

hoogleraar Arbeidsrecht, Universiteit van Amsterdam

In de nieuwe universitaire BaMa-structuur kan de niet-juridische bachelor de duur van het juridische opleidingstraject sterk beïnvloeden door goed te informeren bij de verschillende faculteiten. Dit is een van de bevindingen van Evert Verhulp, die probeert te beschrijven hoe de nieuwe universitaire structuur langzamerhand gestalte krijgt. In het vorige nummer schreef Rob van Otterlo over de wenselijkheid van een balie-examen. Evert Verhulp schetst de universitaire hervorming, wijst de onzekere plekken aan en pleit voor een balie-examen aan het eind, in plaats van aan het begin van de stageperiode.

Inmiddels hebben de Nederlandse universiteiten de BaMa-structuur ingevoerd.¹ Deze nieuwe structuur komt er kort gezegd op neer dat de inrichting van de universitaire studie plaatsvindt op Angelsaksische leest. De bekende rechtenstudie, die bestond uit een propedeuse van een studiejaar en een doctoraal van drie studiejaren, is thans gesplitst in een bachelor- en een mastergedeelte. Het bachelordeel, dat als een zelfstandige opleiding geldt, neemt de plaats in van de propedeuse en de eerste twee doctoraaljaren van de universitaire opleiding. Studenten die deze opleiding met goed gevolg afleggen ontvangen het bachelordiploma, dat toegang geeft tot de master-opleiding.² Het met goed gevolg afronden van de masteropleiding geeft de student recht op het masterdiploma. De propedeuse is in beginsel komen te vervallen. In beginsel, want krachtens art. 7.8 WHW³ kan een universiteit een propedeutische fase instellen.

Onafhankelijk van de propedeuse is elke instelling verplicht na het eerste studiejaar een studieadvies te geven. Dit advies kan bindend zijn, en dus leiden tot verwijdering van de opleiding, indien de student onvoldoende studiepunten haalt.⁴ Van de mogelijkheid om dit studieadvies bindend te verklaren hebben de juridische faculteiten van de universiteit van Leiden en de universiteit te Maastricht gebruikgemaakt, terwijl de universiteiten van Amsterdam en Tilburg dat volgend jaar gaan invoeren. De wet regelt ook de studielast. Deze wordt in beide opleidingen uitgedrukt in studiepunten of EC⁵ waarbij geldt dat 60 EC gelijk zijn aan 1680 uren studie. De universi-

taire bachelor bedraagt in beginsel 180 studiepunten, de universitaire master 60.⁶ Het met goed gevolg afleggen van een universitaire master levert de titel Master of Arts of Master of Science op. Opmerkelijk is dat ook de juridische master tot deze titel leidt, en niet tot de internationaal meer gangbare titel LL.M.⁷ Mede gelet op de financieringsstructuur – ook van de studiefinanciering – omvat de reguliere universitaire masteropleiding één jaar.

HBO NIET VOLDOENDE

Voor de HBO-opleiding verandert er minder. Het afronden van de vier-jarige HBO-opleiding geeft recht op een bachelor-diploma. Er zijn voor HBO-bachelors wel masteropleidingen, maar die worden – een enkele uitzondering daargelaten - niet gefinancierd door de overheid, ondanks protesten van hogescholen en hogeschoolstudenten. Dat laat onverlet dat er reeds meer dan 200 HBO-masters zijn aangemeld. Deze opleidingen moeten dus privaet worden gefinancierd en geven geen recht op het voeren van de titel Master of Science of Master of Arts. De HBO-masters, die wel professional masters worden genoemd, leiden op tot bijvoorbeeld Master of Advanced Nursing Practice of Master of Financial Control.⁸

Met de invoering van de bachelor-masterstructuur is beoogd 'studenten meer keuzemogelijkheden te bieden en instellingen de ruimte te geven onderwijs te ontwikkelen dat flexibel, open en internationaal georiënteerd is.'⁹ Idealiter zou een student die een universitaire bachelor heeft afgerond, toegang moeten hebben tot elke masteropleiding, ook in het buitenland. De wetgever heeft ingezien dat dat niet mogelijk is en in art. 7.30a WHW universitaire instellingen de ruimte gelaten om 'doorstroomingen' naar de masteropleiding te formuleren. Hiervoor gelden geen nadere wettelijke regelingen, zodat de universiteiten bij de formulering er van vrij zijn. Deze verschillende eisen komen de flexibiliteit uiteraard niet ten goede.

Na een belronde langs verschillende juridische faculteiten concludeer ik, hoewel de regels niet altijd even duidelijk toegelicht kunnen worden en soms de indruk wordt gewekt dat er geen regels terzake gelden,¹⁰ dat bij alle juridische faculteiten ten aanzien van de doorstroom van juridische HBO-bachelors naar de juridische universitaire master eenzelfde lijn wordt getrokken. Algemeen geldt dat iedereen die een juridische universitaire bachelor heeft afgerond, wordt toegelaten tot de juridische

Een 'psychologen-bachelor' die de juridische master afrondt kan de mr.-titel verkrijgen, maar niet het recht om inschrijving als advocaat te verzoeken



College staats- en bestuursrecht aan de universiteit van Amsterdam, verleden week dinsdag. Met dank aan mr. dr. A.J. Nieuwenhuis

master, zij het soms met de uitdrukkelijke verwachting dat deficiënties worden weggewerkt. Bijvoorbeeld: een juridische bachelor die de master arbeidsrecht aan de UvA wil volgen, wordt geacht een inleidend vak arbeidsrecht in de bachelor gevolgd te hebben, terwijl een dergelijk inleidend vak niet in elke bacheloropleiding verplicht is.

Voor zover ik kan nagaan geldt overal dat een afgeronde juridische¹¹ HBO-opleiding alleen geen recht geeft op toelating tot de juridische masteropleiding. Alle faculteiten geven afgestudeerde HBO'ers veelal een beperkte vrijstelling in de bachelorfase, afhankelijk van de inhoud van de HBO-opleiding en de universitaire bachelor, voor maximaal ongeveer 30 EC. Het gaat dan veelal slechts om vrijstelling voor een of enkele inleidende vakken. Een aantal juridische faculteiten is bezig met het inrichten van schakelprogramma's voor juridische HBO-bachelors, om de toelating tot de

universitaire masteropleidingen te faciliteren. Zo biedt de HBO-rechtenopleiding van de Hogeschool van Amsterdam¹² studenten de mogelijkheid een doorstroomprogramma te volgen dat toegang biedt naar de verschillende juridische masteropleidingen van de Universiteit te Amsterdam. Binnen dit HBO-programma verzorgt de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam een belangrijk deel van het onderwijs, waarmee de faculteit toezicht houdt op het niveau van de opleiding. Na het met goed gevolg afronden van deze HBO-opleiding ontvangt de student een HBO-bachelor-diploma, met de aantekening dat een belangrijk deel (ongeveer 60 EC) van de HBO-studie is gevuld met universitair juridisch bachelor-onderwijs. Voorzover nu duidelijk is, kan deze student vervolgens een adaptieprogramma van 30 EC te volgen, waarna hem een universitair bachelor-diploma wordt uitgereikt. Daarmee staat voor deze stu-

dent toegang tot de juridische master open. Waar deze HBO-student dan al gedurende tweeënhalf jaar een belangrijk deel universitair onderwijs heeft gevolgd en daarnaast nog 180 EC aan HBO-rechten-onderwijs met goed gevolg heeft afgelegd, valt geen daling van het kennisniveau van deze Masters te vrez.

ONDOORZICHTIG

Wel blijkt de wijze waarop een niet-juridische universitaire bachelor recht heeft op toegang tot een juridische master per faculteit te verschillen. Voorzover ik kan nagaan hebben de meeste faculteiten geen regeling getroffen en dient de bachelor gewoon in de juridische bachelor te stromen, met hoogstens een enkele vrijstelling. Een van de juridische faculteiten kent een regeling die daaruit bestaat dat de toegang tot een juridische master openstaat voor niet-juridische universitaire bachelors indien deze een 'adaptie-programma' van specifiek voor de master aangewezen juridische vakken, met een studielast van 60 EC met goed gevolg afronden. Een voorbeeld van het laatste: iemand met een universitaire bachelor psychologie, behaald aan de faculteit geesteswetenschappen, kan dan na één studiejaar waarin 60 (specifiek aangewezen) juridische EC zijn gescoord, een van de juridische masteropleidingen (niet alle maar een specifieke master waarop die 60 EC zijn toegesneden) volgen. Voor deze 'bachelor-psycholoog' ligt na twee studie jaren de meestertitel klaar, want tot het voeren van die titel geeft het met goed gevolg afleggen van een juridische master recht.¹³

Het kan dus voor een niet-juridische universitaire bachelor die op korte termijn een meestertitel wenst interessant zijn te zoeken naar een faculteit met een adaptie-programma. Dat kan tot 120 EC aan studietijd schelen. Naast dit eerste belangrijke verschil per faculteit geldt dat de HBO'er en de duur van zijn juridische opleidingstraject in enige mate (ik schat ongeveer 30 EC) kan beïnvloeden door een rondje langs de verschillende faculteiten te maken om te zien welke vrijstellingsregelingen gelden.

De conclusie die getrokken kan worden is dat de invoering van de BaMa-structuur bij de juridische faculteiten vooralsnog niet heeft geleid tot een eenduidig instroomsysteem. Hoewel als uitgangspunt geldt dat iedereen

*Kennis is het domein van de universiteit,
beroepsvaardigheden dat van de Orde,
daarom moet de universiteit het civiel
effect bepalen*



HBO-studenten Rechten demonstreren voor de Tweede Kamer tegen het wetsvoorstel om HBO'ers die vervolgens op de universiteit hun master halen het civiel effect te onthouden

met die bachelor toegang heeft tot elke – enkele uitzonderingen daargelaten – juridische master, zijn de doorstroommogelijkheden naar andere faculteiten soms toch wat ondoorzichtig door de verschillende ingangseisen die de masteropleidingen stellen. Daarnaast geldt dat de HBO'er – en zeker de niet-juridische bachelor – de duur van zijn juridische opleidingstraject in belangrijke mate kan beïnvloeden door eens goed te informeren bij de verschillende faculteiten.

CIVIEL EFFECT

De HBO'er die via de HBO-rechtenstudie en een doorstroomprogramma het universitaire juridische bachelor haalt, en daaropvolgend de juridische master lijkt me voor de Orde geen bron van zorg. Het is de vraag of de hiervoor opgevoerde bachelor-psychologie, die een juridische master afrondt en het recht heeft de meestertitel te voeren, ook recht heeft om tot bepaalde juridische beroepsgroepen toe te treden, zoals de advocatuur. Reeds lang is er discussie over de kwalificaties die voor toelating tot de advocatuur te stellen zijn. Met de wet van 2 november 1994¹⁴ is in de Advocatenwet een omschrijving opgenomen van de hoofdbieden waarin moet zijn geëxamineerd. Tevens

is in deze wet voorzien in de mogelijkheid om bij algemene maatregel van bestuur nadere eisen te stellen. Dit deel van de wet is tot op heden niet ingevuld, omdat er geen overeenstemming is over de te stellen nadere beroepseisen.¹⁵ Mede gelet op de invoering van de BaMa-stuctuur heeft de regering toegezegd om een werkgroep in te stellen die tot een gedegen beoordeling van de beroepsvereisten zal komen. De bevindingen van deze werkgroep worden gekoppeld aan art. 17a.25 WHW, waarin is voorzien in een evaluatie van de wet vijf jaar na inwerkingtreding, dus per 1 september 2007.¹⁶ Alleen al gezien die duur is niet te verwachten dat de discussie over de toetredingseisen op korte termijn tot een eensluidende conclusie zal leiden.

In de tussentijd streeft de regering er naar de huidige situatie zoveel mogelijk te handhaven. De Advocatenwet zal zodanig worden

aangepast aan de veranderingen als gevolg van het BaMa-stelsel dat aan de thans te stellen toetredingseisen weinig verandert. De Advocatenwet zal eenieder de bevoegdheid verlenen de voorzitter van de rechtbank om inschrijving als advocaat te verzoeken die de graad Bachelor op het gebied van het recht en tevens de graad van Master op het gebied van het recht is verleend.¹⁷ De hiervoor opgevoerde 'psychologen-bachelor' die de juridische master afrondt, kan dus wel de meestertitel verkrijgen, maar daarmee niet het recht om inschrijving als advocaat te verzoeken. Deze mr. heeft, zoals dat heet, een titel zonder civiel effect.

GEEN BALIE-EXAMEN

Van Otterlo schreef in het vorige nummer van dit blad dat een 'balie-examen' een goede vervanging zou kunnen zijn voor het civiele effect.¹⁸ Nog los van allerlei vragen die zich dan meteen opdringen, zoals de vraag of het balie-examen vrij toegankelijk is, of dat daarvoor toelatingseisen worden gesteld, en zo ja, welke, is er een principiële bezwaar. Naar mijn mening behoort het civiele effect – dus het oordeel dat iemand voldoende kennis heeft verworven om toegelaten te worden tot (verdere opleiding in) een juridisch beroep – niet thuis bij de Orde, maar bij de universiteit. Ik hecht in elk geval aan het uitgangspunt dat het civiele effect betekent dat afronding van de universitair juridische opleiding (ik vermijd door deze formulering de vraag of alleen de master volstaat) toegang geeft tot meerdere juridische beroepen, waaronder die in de advocatuur en in de rechterlijke macht. Indien dat anders zou zijn, zou de universitaire juridische opleiding verworpen tot een beroepsopleiding die opleidt voor het (behalen van het) balie-examen. Kennis is het domein van de universiteit, beroepsvaardigheden (of zo u wil: het vermogen de kennis met de beroepsvaardigheden te combineren) het domein van de Orde. Dit

Waarom moet iemand die arbeidsrechtadvocaat wil worden een straf(proces)rechtexamen afleggen, zoals de wet eist en de beroepsopleiding nog eens dunnetjes overdoen?

past bij het huidige systeem waarbij eenieder die voldoet aan het vereiste van de juiste universitaire opleiding (zie art. 2 Advocatenwet) om inschrijving als advocaat kan verzoeken en dat pas daarna de toets op kwaliteit, met name van de vaardigheden in het kader van de Beroepsopleiding, door de Orde zelf plaatsvindt. De VSO kenmerkt zich door een veel grotere vrijblijvendheid voorzover het betreft de controle van de kwaliteit: de leerlijnen binnen de VSO zijn dan ook vooral gericht op kennisverwerving.

Het lijkt me voor de Orde niet zozeer van belang om de kennis en het inzicht van de toetreders tot de advocatenstage te beoordelen, omdat mag worden verwacht dat iedereen die over de vereiste opleiding beschikt, daaraan zal voldoen. Van de juridische faculteiten mag dan ook worden verlangd dat ze – hoe de instroom-eisen ook zullen gelden – aan die verwachting tegemoet zullen komen. In elk geval komt mij

de gedachte dat de invoering van het BaMastelsel de invoering van een balie-examen rechtvaardigt, onjuist voor. Voor de Orde is dan veel belangrijker om er zeker van te zijn dat stagiaires de stage alleen kunnen afronden als zij over de vereiste vaardigheden beschikken om de kennis ook juist toe te passen. Een balie-examen ter afsluiting van de stageperiode lijkt daarom meer aangewezen. Het College van Afgevaardigden van de Orde heeft net ingestemd met het verrichten van een onderzoek naar het balie-examen, schrijft Van Otterlo. Ik wacht vol spanning op de uitkomst daarvan.

AFSTEMMEN OP SPECIALISATIE

Kan de Orde daarom nu rustig achteroverleunen en de over een jaar of vier jaar te verwachten uitkomsten van deze onderzoeken afwachten? Ik dacht het niet. Van de vijf jaar die de regering de werkgroep heeft gegeven om de beroepseisen op te stellen, zijn er al anderhalf

om. De regering heeft toegezegd bij het onderzoek naar de beroepsvereisten vertegenwoordigers van de relevante beroepsgroepen te betrekken, zodat de Orde zich hierover kan uitlaten. Dat vergt dat binnen de Orde een eenduidig standpunt wordt betrokken.

Allereerst zal de Orde zich moeten afvragen op welke wijze moet worden omgegaan met juridische masters die geen juridische bachelor hebben afgerond. Daarbij staat ter discussie de vraag of iemand die alleen een master op het gebied van het recht heeft gehaald, maar een bachelor op een ander gebied, beschikt over voldoende kennis en inzicht om naar behoren in een juridisch beroep te functioneren. Verschillende fracties in de Tweede Kamer hebben al aangegeven de noodzaak van een juridische bachelor én een juridische master als beroepseis niet in te zien.¹⁹ Een masteropleiding, of een bacheloropleiding, op juridisch gebied zou als toetredingseis moeten kunnen

(advertentie)

BIJ ONS KUNT U UW OGEN GOED DE KOST GEVEN



Aan keuze heeft u in de juridische branche geen gebrek. Er zijn zoveel interessante specialisaties. U zou het liefst eerst uw mogelijkheden verkennen vóór u zich definitief vastlegt. Gelukkig kan dat. Bij Brunel Legal. Want bij ons werkt u als interim-jurist aan verschillende opdrachten bij steeds andere organisaties, met andere activiteiten en

andere culturen. Volop afwisseling dus. Én volop de gelegenheid uw kennis te verrijken en uw horizon te verbreden. Kiest u toch voor een vaste baan? Ook dan helpen wij u graag. Bel voor een afspraak 020 - 312 50 00 of e-mail naar info.legal@brunel.nl. Voor meer informatie kunt u ook kijken op www.brunel-legal.nl.

brunellegal

volstaan, vindt ook de Raad van State.²⁰ Voor dat standpunt zijn zeker argumenten te vinden. Die argumenten zijn mede gelegen in de verregaande mate van specialisatie binnen de advocatuur.

Vaak hoor ik de klacht dat een deel van de thans geldende beroepseisen overbodig is. Waarom iemand die de ambitie heeft om een goede arbeidsrechtadvocaat te worden een examen in het strafrecht met inbegrip van strafprocesrecht moet hebben afgelegd, zoals thans is vereist krachtens art. 2 Advocatenwet, is niet op voorhand duidelijk. Terzijde merk ik op dat ik zelfs bij nadere beschouwing niet goed kan verklaren waarom de Orde in het kader van de beroepsopleiding dat strafrecht nog eens dunnetjes overdoet. Bij het stellen van toetredings-eisen ligt de vraag voor of het niet wenselijk is om met de in de advocatuur ontstane specialisaties rekening te houden.

Het antwoord op die vraag moet al op korte termijn gegeven worden, in elk geval eerder dan het hiervoor aangekondigde onderzoek zal zijn afgerond. De beroepsopleiding zal immers al eerder rekening moeten houden met de veranderde vooropleiding van de stagiair. Hoe die vooropleiding precies is veranderd, is niet eenduidig aan te geven. Zoals hiervoor is uitgezet, vullen de juridische faculteiten van de universiteiten de bachelor- en masteropleiding verschillend in. Dat was overigens met de 'oude rechtenstudie' niet anders.

Heel globaal gesproken kan een aantal universiteiten worden aangewezen dat er voor heeft gekozen de bestaande opleiding – al dan

niet met enige aanpassing – 'om te zetten'. Het curriculum blijft dan in belangrijke mate ongewijzigd, maar de propedeuse is vervallen en daarvoor in de plaats krijgt de student na drie jaar een bachelor-diploma, en na het met succes afronden van het vierde jaar een master-diploma. Andere faculteiten hebben er voor gekozen twee duidelijk van elkaar te onderscheiden opleidingen in te richten. De bachelor geldt dan als basisopleiding in de rechten, en de master stelt de student in staat zich te specialiseren. Een aantal van deze laatste faculteiten heeft er voor gekozen om een algemene master (Nederlands recht) in te richten, en daarbinnen verschillende specialisaties door middel van vrij in te vullen keuzeruimte toe te laten, andere faculteiten hebben een algemene master (Nederlands recht) met minder keuzeruimte ingericht en daarnaast voorzien in verschillende master-opleidingen die een verregaande mate van specialisatie kennen. Mede gelet op de relatief grote vrije studieruimte die de rechtenstudie bij alle faculteiten in het oude curriculum had, is het verschil tussen de verschillende faculteiten minder groot dan misschien op het eerste gezicht lijkt. Desondanks is naar mijn waarneming de mate waarin van studenten wordt verlangd zich te specialiseren, toegenomen.

FUNCTIONEREN IN JURIDISCH BEROEP

Verwacht mag worden dat stagiaires met een meer relevante kennis en soms ook vaardigheden de advocatuur binnenkomen. Voor veel van deze stagiaires zal het huidige aanbod van

onderwijs in de beroepsopleiding en de VSO ontoereikend zijn, zeker als de stagiaire er voor wil kiezen zijn kennis meer te verdiepen dan te verbreden. Dat blijkt soms nu al het geval.²¹ Het lijkt me voor de Orde ondoenlijk om het aanbod van VSO-vakken zo uit te breiden dat aan deze verregaande mate van specialisatie tegemoet kan worden gekomen. Dat is ook niet nodig als het voorstel van Van Otterlo,²² om voor stagiaires het aanbod van de Permanente Opleiding open te stellen, wordt gevolgd. Het volgen van dat voorstel biedt evenwel geen oplossing voor een belangrijker probleem: hoe wordt vastgesteld dat iemand voldoende in staat is kennis en vaardigheden te combineren om naar behoren in een juridisch beroep te functioneren? Het balie-examen kan zich misschien beter op de beoordeling van die vraag richten. Het gaat dan om de beoordeling van de kwaliteiten die de stagiaire heeft om het beroep goed uit te oefenen, en dat is nu precies wat ik als een kerntaak van de Orde beschouw. ●

NOTEN

* De auteur bedankt Marnella Piet (UvA) voor haar opmerkingen over eerdere versies van het artikel.

1 Hoewel de 'wet invoering BaMa' van 6 juni 2002 (*Stb.* 2002, 303, art. X) voor een belangrijk deel per 1 september 2002 in werking is getreden, is mij geen KB bekend als bedoeld in art. 17a.7 WHW, op grond waarvan de 'oude' opleidingen zijn komen te vervallen.

2 Dit geldt niet voor de masteropleidingen fiscaal-juridisch en notarieel recht. Deze opleidingen hebben een eigen master, maar die master is slechts toegankelijk voor studenten die een op die master toegesneden bachelor-opleiding hebben gevolgd. Ik laat deze master-opleidingen verder buiten beschouwing.

3 Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek; (WHW) *Stb.* 2003, 376.

4 Zie art. 7.8b lid 3 WHW.

5 EC staat voor European Credits, ECTS voor het European Credits Transfer System.

6 Art. 7.4 en 7.4a WHW. Zie ook Kamerstukken II 2001-02, 28 024, nr. 58.

7 Kamerstukken II 2003-04, 28 925, nr. 10, p. 18.

8 Spits 2 februari 2004, p. 18.

9 MvT, Kamerstukken II 2002-03, 28 024, nr. 3, p. 2.

10 Ondanks de verplichting daartoe krachtens art. 7.31 WHW.

11 Te denken is dan met name aan de HBO-opleidingen MER (Management, economie en recht) en SJD (Sociaal Juridische Dienstverlening). De HBO-rechtenopleidingen bestaan pas vanaf 2002.

12 En naar mij telefonisch is medegedeeld ook de Hogeschool van Utrecht, nadere informatie daarover is mij niet bekend.

13 Art. 7.20 lid 1 sub b. WHW.

14 *Stb.* 1994, 803, zie art. 2 Advocatenwet.

15 Hierover: Kamerstukken II 2002-03, 28 925, A, p. 5.

16 'Onze minister zendt binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van de wet van 6 juni 2002, houdende wijziging van onder meer de Wet op het hoger

onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en de Wet studiefinanciering 2000 in verband met de invoering van de bachelor-masterstructuur in het hoger onderwijs, aan de Staten-Generaal een verslag over de doeltreffendheid en de effecten in de praktijk van die wet.'

17 Zie art. 3.1 (wijziging van art. 2 Advocatenwet) van Kamerstukken II 2002-03, 28 925, nrs. 1-2.

(Volledigheidshalve: Bachelor en Master worden in deze wet met hoofdletter geschreven, ik volg die schrijfwijze niet).

18 R.C. van Otterlo, *Advocatenblad* 2003-2, p. 70-72.

19 Kamerstukken II 2003-04, 28 925, nr. 10.

20 Kamerstukken II 2002-03, 28 925, A, p. 2.

21 René Vogels, *Evaluatie beroepsopleiding in opdracht van de Nederlandse orde van advocaten*, Zoetermeer 22 mei 2002., p. 35.

22 R.C. van Otterlo, *Advocatenblad* 2003-2, p. 70-72.

Ik ben ongerust over een dreigende schadeclaim bij de Geschillencommissie.

Wat vervelend, lieverd, maar dan moet je niet je moeder bellen, maar je aansprakelijkheidsverzekeraar.



Peter de Wit
comic house



Mr. Herman Mulder, Verbond van Verzekeraars, beleidsmedewerker belast met de portefeuille aansprakelijkheidsverzekeringen.

“ De Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur wordt door aansprakelijkheidsverzekeraars zeker positief gewaardeerd. Het Verbond van Verzekeraars spreekt dat oordeel graag uit namens deze verzekeraars. Weliswaar heeft het Verbond geen verordenende bevoegdheid jegens zijn leden en kan het bovendien in het kader van het mededingingsrecht niet treden in hun polisvoorwaarden- en premiebeleid, maar in de praktijk blijkt dat de reguliere beroepsaansprakelijkheidsverzekering adequate dekking biedt bij uitspraken van de Geschillencommissie Advocatuur over schadeclaims en wel tot EUR 10.000 (inclusief eventueel verschuldigde BTW). ”

“De hele regeling garandeert een moderne, gestroomlijnde en daarmee snelle schadeafhandeling. Het dispuut tussen de klagende cliënt en de betrokken advocaat blijft op die manier tot het minimum beperkt. Daar is ook de verzekeraar zeker bij gebaat.

Overigens dient melding precies te verlopen als bij elk beroep op de polis: licht uw verzekeraar in zodra u denkt dat polisdekking aan de orde kan komen, en zend alle relevante stukken op! Zoals voor elke aansprakelijkheidsverzekering geldt de voorwaarde dat de verzekeraar zich een zelfstandig oordeel moet kunnen vormen over de aansprakelijkheid.”



Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur, een goede zaak

Informatie via info@sgc.nl, of 070 335 35 73
of 070 310 53 61, helpdesk@advocatenorde.nl

Dinsdag 30 maart heeft u een belangrijke afspraak.



De vrachtbrief en de vervoerovereenkomst

Inleiding

Mr D. van den Broek Humphreij
Voorzitter Raad van Bestuur sVa / Stichting Vervoeradres

Voordracht

door Prof. Mr K.F. Haak
Hoogleraar Handelsrecht Erasmus Universiteit te Rotterdam

Aan de orde komen onder andere:

De vrachtbrief en het toepasselijk recht

- CMR - Boek 8 BW – AVC 2002

Het belang van de vrachtbrief

- Vermelding van de bij de vervoerovereenkomst betrokken partijen
- Vermelding van de gegevens ten aanzien van de goederen
- Bijzondere instructies ten aanzien van het voorgenomen vervoer

Voordracht

door Prof. Mr M.H. Claringbould, Van Traa Advocaten, Hoogleraar
Zeerecht Universiteit Leiden

Aan de orde komen onder andere:

De bewijskracht van de vrachtbrief

- Wat bewijst een vrachtbrief?
- Het belang van bemerkingen, voorbehouden en instructies op de vrachtbrief
- Tegenbewijs door de vervoerder nu wel toegelaten

Tracking en tracing

- Informatieplicht van de vervoerder
- Doorbreking van de beperkte aansprakelijkheid

De elektronische vrachtbrief

- Demonstratie van de elektronische vrachtbrief door A. Huybrechts, Marketing Manager bVa / Beurtvaartadres B.V.
- De (gekwalficeerde) elektronische handtekening
- De bewijskracht van de elektronische vrachtbrief

Ruimschoots gelegenheid tot het stellen van vragen en uitreiking syllabus en aperitief

Inschrijving

Plaats

Beatrix Theater (Beatrixgebouw), Jaarbeursplein te Utrecht

Datum

Dinsdag 30 maart 2004

Combinatie

U kunt het middagprogramma combineren met het ochtendprogramma, of één van de bijeenkomsten afzonderlijk bezoeken.

Tijd

Ochtendprogramma: 'Douaneaangifte en uitbreiding van de Europese Unie' 9.30-12.30 uur.

Middagprogramma: 'De vrachtbrief en de vervoerovereenkomst' 13.30-16.30 uur

Kosten

Inclusief syllabi, koffie, thee en aperitief:

Alleen ochtendprogramma: € 70,— p.p. excl. lunch, € 90,— incl. lunch

Alleen middagprogramma: € 95,— p.p. excl. lunch, € 115,— incl. lunch

Hele dag: € 150,— p.p. incl. lunch.

Inschrijving

Door storting op ABN-Amro rek.nr. 43.29.57.758 of Postbank rek.nr. 419.57.96, ten name van sVa / Stichting Vervoeradres Den Haag; onder vermelding van de naam van de deelnemer(s).

Het toegangsbewijs en het programma, alsmede de eventuele lunchbon worden u tijdig toegezonden.

sVa

Stichting
Vervoeradres

RECHTER JAN VAN DER DOES

Kerstgedachte van mr. Janneke de Graaf

Mr. Janneke de Graaf kijkt bij het spreken altijd zo verwachtingsvol dat alleen al de gedachte aan het passeren van haar betoog extra energie vereist. Zij heeft stralend bruine ogen. Op haar ronde wangen verschijnt gemakkelijk een blos. Het korte haar piekt alle kanten uit, wat haar levendigheid nog eens vergroot.

Een paar jaar geleden werd zij als advocaat beëdigd, samen met tien andere jeugdige advocaten, en als enige legde zij de eed af. In de zaal, vol met bloemen en flitslicht, had tienmaal de belofte geklonken waarna het de beurt was aan mr. De Graaf. In de overgave om het zo goed mogelijk te doen was zij de exacte tekst, dat God haar waarlijk mocht helpen, vergeten. Dit deed haar wangen nog extra kleuren. De keuze voor de eed was in haar geval een keuze voor een gewetensvolle taakuitoefening die in de sterren leek vast te liggen. Zij weet sindsdien nauwgezetheid te combineren met een aanstekelijke blijmoedigheid. Aangezien zij ook nog met een zekere argeeloosheid naar voren treedt, kan het niet anders zijn dan dat zij het resultaat is van een onbekommerde protestantse opvoeding ergens in een kleine provincieplaats.

Het was dinsdag vóór Kerst. In de meervoudige raadkamer van de rechtbank verscheen een Caribische verdachte die een ex-vriendin op diverse manieren zou hebben lastiggevallen. De verdachte was ervan overtuigd dat hij uiteindelijk het slachtoffer was. Het ging in de raadkamer alleen om de voorlopige hechtenis. Mr. De Graaf hield een betrokken pleidooi waarin alles wees op vrijlating. Juist met het kerstfeest in het vooruitzicht komt het erop aan, aldus de raadvrouw. Het is het feest van een nieuw begin, van nieuwe hoop, van licht in de duisternis. Nu kan cliënt tonen dat ook voor hem wrok en woede niet het laatste woord hebben. Waarom zou hem een kerstavond, samen met zijn kinderen, worden onthouden?

Alleen uit de mond van mr. De Graaf kon dit aannemelijk klinken en de gevangenhouding werd dan ook geschorst. Stralend drukte zij de verdachte de hand.

In de raadkamer van de dinsdag na kerst verscheen verdachte weer. Hij had de kerstavond toch besteed aan andere prioriteiten dan de kinderen. De ex-vriendin lag sindsdien ernstig gewond in het ziekenhuis. Kennelijk in een uiterste poging om zijn slachtofferschap te benadrukken, had verdachte een T-shirt aangetrokken met daarop een afbeelding van een lijdende Jezus, de doornenkroon tot bloedens toe op het hoofd gedrukt. Toen ik hem voorhield dat zijn ex-vriendin op de intensive care lag, mompelde hij: 'Dat heb *ik* weer!'

Illustratie: Floris Tilianus



Op het gelaat van mr. De Graaf lag een frons. Het lijden van deze Jezus leek een doodklap voor haar kerstgedachte. Zwijgend hoorde zij het verslag van de gebeurtenissen aan, en zwijgend luisterde zij naar de opheffing van de schorsing.

Bij het afscheid zei ze: 'Ik kom je zo snel mogelijk opzoeken,' en zij drukte daarbij zachtjes een hand op de linkerbovenarm van haar cliënt.

Toen hij door de parketwachten werd weggeleid was een lichte flonkering in zijn ogen zichtbaar. Kerst was voorbij, maar er bleef iets om naar uit te kijken.

DUTCH LEGAL TERMINOLOGY

Met dankbaarheid heb ik de recensie gelezen van mijn boek *Dutch Legal Terminology in English: a Practical Reference Guide* (*Advocatenblad* 1004-1). Naast lof voor het boek, had recensent Leo van Osch ook kritiek. Gelukkig, zou ik zeggen, want daar wordt een toekomstige druk alleen maar beter van. Van Osch onderbouwt zijn kritiek met een aantal voorbeelden van wat hij 'slordigheden' noemt. Een *petitioner* vertalen met *eiser* is inderdaad slordig. Toch wil ik tegen een aantal terechtwijzingen verweer voeren.

Ik had het plezierig gevonden als Van Osch een onderscheid had gemaakt tussen slordigheden enerzijds en vertalingen waar hij het niet mee eens is anderzijds. Zo acht ik de vertaling *dienstverlening* (term overgenomen van Fockema-Andrae; art. 9, lid 1, sub a, 3? Sr. spreekt van 'verrichten van onbetaalde arbeid ten algemenen nutte') het enige juiste equivalent van *community service*. Het begrip *taakstraf* (art. 9, lid 1, sub a, 4? Sr.) is breder en omvat werkstraffen en leerstraffen. Tak, in *The Dutch Criminal Justice System*, vertaalt *taakstraf* met *task penalty*. Van den End, die een overigens uitstekend juridisch woordenboek Nederlands-Engels heeft gemaakt, vertaalt beide begrippen, mijns inziens niet terecht, met *community service* – alsof zij synoniem

zijn. In mijn boek ontbreekt een vertaling: *the jury's still out on this one*.

Ook de recensent moet proberen accuraat te zijn. Van Osch vindt *Centre* en niet *Council* for Work en Income een juiste vertaling van CWI. Als hij echter goed kijkt, ziet hij dat *Council voor Work en Income* de vertaling is van RWI. Dat verder de recensent nog nooit van het *Bureau Rechtsbijstandvoorziening* heeft gehoord, wil niet zeggen dat het niet bestaat. Dit bureau is belast met de uitvoering van de door de Raad voor Rechtsbijstand te beslissen zaken (zie art. 2, lid 3 WRB).

Van Osch' kritiek op de vertalingen *Gatekeeper Improvement Act* en *revolving door construction* voor *Wet verbetering Poortwachter* en *draaideurconstructie* brengt mij bij een omstreeden punt in de schaarse literatuur over het vertalen van juridische begrippen: wat te doen, als vertaler, met vertalingen die raar of zelfs onjuist, maar wijdverbreid zijn? Een mooi voorbeeld is de vertaling *state secretary* voor *staatssecretaris*. In het Amerikaanse Engels is een *secretary* het hoofd van een belangrijke ministerie. De lezer begrijpt nu waarschijnlijk onmiddellijk het probleem. Niettemin spreken alle Engelstalige websites van de Nederlandse regering over *state secretaries* als zij een onderminister bedoelen. Moet

de vertaler deze standaardvertaling overnemen, hoewel hij deze onjuist acht? Of moet de vertaler eigenwijs durven te zijn en aan zijn eigen vertaling vasthouden? Persoonlijk kies ik, ter wille van de uniformiteit, voor de eerste oplossing als een vertaling zeer gangbaar is, of als een organisatie zijn naam op een bepaalde manier vertaald heeft in het Engels. Ik vind *University of Leiden* mooier en natuurlijker in het Engels dan *Leiden University*. Maar mijn alma mater en werkgeefster heeft anders besloten. Ik volg dus trouw haar keuze. Zo is het ook gegaan met de termen waarover Van Osch zich beklaagt. Ik heb de gangbare Engelse vertalingen van de begrippen overgenomen. Zie bijvoorbeeld de website van het ministerie van Sociale Zaken voor de vertaling *Gatekeeper Improvement Act*: Hier ben ik als lexicograaf descriptief, in plaats van pre- of proscriptief, bezig geweest. De jurist of vertaler die het begrip *Gatekeeper Act* bezigt, zal natuurlijk, door middel van een parafraze, aan zijn cliënt moeten uitleggen wat deze wet inhoudt. Dat geldt in contacten met Engeltaligen trouwens evenzeer voor, bijvoorbeeld, *the Dutch Criminal Code*.

Aan het einde van zijn recensie krijgen mijn uitgever en ik het advies zorgvuldig te 'screenen'. Dankzij kritische reacties, zoals in het *Advocatenblad*, zijn we daar al mee begonnen.

(Tony Foster, Universiteit Leiden)

SPOKEN OP KLAARLICHTE DAG

Het lijkt me – nu de Commissie Disciplinaire Rechtspraak kennelijk geen aanleiding tot kritisch commentaar zag – van belang een kanttekening te plaatsen bij de uitspraak van het Hof van Discipline d.d. 16 augustus 2002, gepubliceerd in het *Advocatenblad* van ruim een jaar later: nummer 22 van 2003.

Concreet komt het hierop neer: advocaat A sluit zich aan bij een ander kantoor en brengt onder meer een zaak in waarin een van zijn nieuwe kantoorgenoten, advocaat B, vroeger zijn tegenpartij is geweest. Echter, drie jaren geleden was diens cliënt naar een ander vertrokken, naar advocaat C, die hier verder geen rol speelt. A en B zien in de ontstane situatie geen bezwaar; wel spreken ze, als keurige advocaten, af dat ze nooit over die zaak met elkander zullen spreken, en dat A niet de bestanden van B zal oproepen en

evenmin in zijn dossier zal gaan neuzen. Eigenlijk hoeft men zoiets natuurlijk niet af te spreken, omdat het ook zonder dat vanzelf spreekt, maar goed, ze spréken het af en ze leggen het nog schriftelijk vast ook.

Volgens mij kan A dan rustig voor zijn cliënte blijven optreden, en zien de Raad van Discipline en het Hof van Discipline, die hier de mogelijkheid van schijn van belangentegenstelling aanwezig achten, spoken op klaarlichte dag. Men kan wel overal iets achter zoeken. Serieuze advocaten in zo'n geval wantrouwen, is ongegrond. We zijn gewend geheimen te bewaren, en over dingen die we weten maar die niet verder moeten komen, niet te spreken. Niet thuis, niet bij het bridgen, niet op kantoor. Wij kunnen normaliter vertrouwd worden, en dat geldt eens te meer voor A en B die nog eens schriftelijk

vastleggen dat zij – vanzelfsprekend – niets onoirbaars zullen doen.

Als iemand dan nog wantrouwig is, dan zij dat zo. Men moet trouwens niet voor elk wantrouwen wijken. Wij zijn fatsoenlijke beroepsbeoefenaren en moeten ons niet laten aanpraten dat we dat niet zijn.

De vraag zou gesteld kunnen worden of het Hof van Discipline anders zou oordelen als het de afgedankte advocaat is die tot het nieuwe kantoor toetreedt. Zou B dan, volgens het hof, zijn hem trouw gebleven cliënt moeten afstoten?

Het valt verder op dat het hof de mening van de deken als ondersteuning van zijn standpunt gebruikt, hetgeen, ondanks de eerbied die ik aan onze dekens toedraag, onjuist lijkt, en dat het voorts erg lichtvaardig over de belangen van de vrouw i.q. lijkt heen te lopen. *Zij* moet dan maar haar vertrouwde advocaat verlaten en een ander zoe-

ken, wat haar bovendien ook nog extra geld zal kosten! Dat dat niet het gevolg is van de klacht van de klager (haar ex, die haar mogelijk graag dwars wilde zitten) maar van de toetreding van A tot het nieuwe kantoor, is volgens mij geen juiste toerekening.

Ten slotte, nu ik toch schrijf: is dat eigenlijk wel juist, dat het hof ten nadele van de

betreffende advocaat aanvoert, dat hij niet heeft willen inzien, et cetera? Hier wordt iemand gestraft omdat hij zijn eerlijke mening dorst te handhaven, en uit te spreken. Die kant moeten wij niet op.

(E.A.M. Santen, advocaat te Amsterdam)

BELONING VAN PARTNERS

Het artikel 'Partnercompensatie en partnerevaluatie' (*Advocatenblad* 2004-2, p. 75-79) bevat veel lezens- en wetenswaardigs, maar tijdens het lezen vroeg ik mij af of de auteurs de Nederlandse of de Amerikaanse maatschappen voor ogen hebben gehad. Dat geldt niet alleen het gebruik van het anglicisme 'compensatie' voor beloning of winstverdeling. Ook de suggestie dat middelgrote en grote maatschappen in meerderheid een gedifferentieerde winstverdeling hanteren is, volgens mijn vrij ruime ervaring, niet van toepassing op de Nederlandse situatie. *Lock step* (gelijke verdeling met een inklimsysteem) is nog steeds verreweg het overheersende systeem. Het inklimmen wordt overigens niet alleen door een verschil in verdiensten gerechtvaardigd maar ook als een vorm van goodwillvergoeding beschouwd. Wel corrigeren inmiddels veel maatschappen de gelijke winstverdeling in het geval part-

ners duidelijk onder de maat presteren. Meestal volgt dan een vaste of door het bestuur te bepalen korting. Evenals bij volledige differentiatie gelden voor de winstcorrectie criteria die door de maatschap zijn vastgesteld. Een beoordeling daarvan komt echter alleen aan de orde bij een duidelijke afwijking van de norm, en soms pas nadat betrokkene eerst de gelegenheid heeft gehad zich te herstellen. Overigens zijn de opmerkingen die de auteurs over gedifferentieerde systemen maken ook van toepassing op de grondslagen van dergelijke correcties. In het algemeen lijkt dit 'gecorrigeerde lock step' in de praktijk behoorlijk te functioneren. Soms doet een partner zelf een beroep op toepassing van de correctie als hij voorziet dat hij in een bepaald jaar niet zijn gebruikelijke prestatie zal kunnen leveren. Tegenstanders van dit systeem wijzen erop dat het alleen een negatieve correctie kent en

geen positieve. Ervaringen met het extra belonen van buitengewone prestaties in een systeem van gelijke verdeling zijn minder positief. Dit blijkt al snel te leiden tot een gevoel bij andere partners dat hun inzet en prestaties onvoldoende gewaardeerd worden.

De toepassing van differentiatie en correctie is overigens per definitie een taak van een bestuur en kan niet aan een ander orgaan worden overgelaten. Het beoordelen en belonen van partners is immers een wezenlijk, misschien wel het meest wezenlijke, onderdeel van het besturen van een advocatenkantoor.

Ten slotte, partnerevaluatie gaat uiteindelijk om een goed gesprek over de zaken die er toe doen. Dat blijkt steeds weer een moeilijke opgave, zeker niet alleen in advocatenmaatschappen; systemen zoals uiteengezet in het artikel kunnen daarbij helpen.

(Maarten de Haas, senior adviseur
RaymakersvdBruggen, Weesp)

(advertentie)

Heeft u een te dure levensverzekering...?

Indien u niet rookt en meer dan € 50.000 verdient kunt u veel geld besparen. Informeer vrijblijvend naar ons speciale tarief. Ook geldig voor compagnonsverzekeringen.

De Poel

Koninginnegracht 22 - Den Haag. Tel. 070-4272722
info@de-poel.nl

Pensioenen

Financiële planning

Hypotheeken

De feiten onder uw pleidooi.

Onafhankelijk accountantsonderzoek naar feiten en omstandigheden? Bel Peter Schimmel van Ernst & Young Integrity Services & Investigations op (070) 441 21 20 of mail naar peter.schimmel@nl.ey.com

 ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

© 2004 Microsoft Corporation. Alle rechten voorbehouden. Microsoft en "Your potential. Our passion." zijn (geregistreerde) handelsmerken van Microsoft Corporation in de Verenigde Staten en/of andere landen.

wij zien bedrijven zonder grenzen.

Je zou de mogelijkheid moeten hebben om zaken te doen met iedereen, waar dan ook ter wereld. Wanneer bedrijven een internationale taal spreken, verdwijnen de grenzen. En wij geloven dat technologie daarbij kan helpen. Dat inspireert ons om software te maken die bedrijven dichterbij hun klanten en relaties brengt, ongeacht taal of plaats. www.microsoft.nl/potential



Your potential. Our passion.™
Microsoft®

Toekenning opleidingspunten en ontheffing opleidingsverplichting

Het afgelopen jaar is de Nederlandse Orde van Advocaten diverse keren benaderd met de vraag of iets wel of geen punten oplevert in het kader van de Verordening op de Permanente Opleiding 2000 (VPO). Verder zijn in 2003 weer diverse ontheffingsverzoeken op grond van art. 5 VPO binnengekomen van advocaten die wegens uiteenlopende omstandigheden niet aan hun opleidingsverplichting hebben kunnen voldoen. Naar aanleiding van deze vragen lijkt het zinvol hierover in het *Advocatenblad* te publiceren, zodat een aantal blijkbaar bestaande onduidelijkheden kunnen worden weggenomen.

TOEKENNING

In art. 1 lid f VPO staat welke activiteiten punten opleveren. Het volgen of geven van onderwijs aan of bij een erkende onderwijsinstelling staat genoemd onder sub 1 en sub 2. Op grond van art. 1 lid f sub 3 levert het schrijven van een juridisch artikel 1 punt per 500 woorden op in het jaar van publicatie. Als het artikel door meer dan één advocaat is geschreven, dient eenieder te bepalen wat hij/zij geschreven heeft en dient op dat stuk de '500 woorden'-norm te worden toegepast.

Op grond van art. 1 lid f sub 4 VPO heeft de Algemene Raad het 'Besluit aanmerken als opleiding' genomen. Op grond van dit besluit kan het geven of volgen van onderwijs bij een niet-erkende instelling punten opleveren als aan de in dat besluit neergelegde criteria is voldaan (*Vademecum Advocatuur 2004*, Wet- & regelgeving, p. 410-416, hierna *Vademecum*). Dit besluit is bedoeld als een 'zelfdoebesluit'. Het is in beginsel aan de advocaat zelf om te beoordelen of het door hem/haar gevolgde of gegeven onderwijs onder dit besluit valt.

In de noten bij de VPO en het Besluit aanmerken als opleiding wordt in aanvulling op het bovenstaande een en ander toegelicht.

ONTHEFFING

In art. 3 VPO staat dat iedere advocaat jaarlijks 16 opleidingspunten dient te behalen. Op grond van art. 5 VPO kan een ontheffing verleend worden van de verplichting als genoemd in art. 3 VPO. In art. 5 VPO staat dat een ontheffing slechts verleend wordt voor het lopende jaar en in art. 1 VPO staat jaar gedefinieerd als kalenderjaar. (*Vademecum*, p. 394+396). Dit betekent dat een ontheffingsverzoek voor 2004 dus uiterlijk op 31 december 2004 moet worden ingediend. Als een verzoek te laat wordt ingediend, wordt het niet meer in behandeling genomen.

Echter, nu een verzoek over het algemeen pas aan het eind van het lopende jaar, op basis van alle informatie over dat jaar, beoordeeld kan worden, is het weinig zinvol een verzoek halverwege het jaar in te dienen en wordt aangeraden een verzoek tussen 15 en 31 december per post of fax in te dienen. Per e-mail is niet mogelijk, aangezien een verzoek op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) schriftelijk moet worden ingediend en e-mail daar niet onder begrepen wordt. Daarnaast dient volgens de Awb een verzoek ondertekend te zijn, waarvan bij e-mailverkeer ook geen sprake is.

De Algemene Raad heeft het 'besluit zwangerschap en bevalling en advocaten in het buitenland' in 1999 vastgesteld (*Vademecum*, p. 417). Indien aan de in dit besluit genoemde criteria wordt voldaan, hoeft geen ontheffingsverzoek bij de Algemene Raad te worden

ingediend. Dit betekent dus dat u, als u met zwangerschapsverlof bent (geweest) of met toestemming van de Algemene Raad kantoor houdt buiten Nederland, automatisch in aanmerking komt voor (evenredige) ontheffing van het aantal punten dat in het besluit genoemd wordt. U vult dit in op uw aangifteformulier dat u ontvangt in het kader van de Verordening mandaat Centrale Controle Verordeningen. Let wel dat van de ontheffingsmogelijkheid wegens verblijf in het buitenland maximaal drie jaar gebruik kan worden gemaakt.

Is er sprake van een andere reden waarom niet aan de opleidingsverplichting is voldaan en u wenst ontheffing, dient u een verzoek te richten tot de Algemene Raad. In noot 10 en in de eerdergenoemde Praktische Toelichting staat een aantal voorbeelden genoemd op grond waarvan wel of juist geen ontheffing is verleend.

Wat is de consequentie als er geen of gedeeltelijk ontheffing wordt verleend en u in een bepaald jaar onvoldoende punten heeft behaald? De Algemene Raad kan slechts ontheffing verlenen of deze weigeren. Als u het niet eens bent met deze beslissing kunt u hiertegen bezwaar maken. Als u een tekort aan opleidingspunten heeft, ook na een eventuele bezwaarprocedure, en dit blijkt uit uw individuele opgave CCV, wordt u als niet-voldaan geregistreerd. Vervolgens wordt dit doorgegeven aan de Raad van Toezicht, die besluit óf en welke consequenties dit tekort heeft.

Mocht u andere vragen hebben die betrekking hebben op de Verordening op de Permanente Opleiding 2000, dan kunt u contact opnemen met Marieke van der Pijl, tel. 070-335 35 89.

Permanente opleiding

JURIDISCH

ARBEIDSRECHT

Lezing actualiteiten pensioenrecht – einde deelneming en waardeoverdracht*
 datum: 24 maart 2004, 13:30-17:30 uur
 docenten: prof. dr. E. Lutjens, mr. T. Gommer MPLA, mr. H.M.J. van de Hurk
 plaats: Amsterdam
 punten: 2
 prijs: € 160 geen BTW
 PAO Vrije Universiteit, tel. 020-4446206

BOUWRECHT

Contracten maken in de bouw***
 datum: 27 april 2004, 09.00-17.00 uur, 28 april 2004, 09.00-17.30 uur
 docenten: prof. mr. J.M. van Dunne, mr. H.W.R.A.M. Janssen, mr. R.J. Roks, mr. L.D.G. Reeser Cuperus
 plaats: Zoetermeer
 punten: 10
 prijs: € 1.499 exclusief BTW
 Euroforum, tel. 040-2974941

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

ONDERNEMINGSRECHT

Actuele ontwikkelingen bij overdracht en verpanding van aandelen en vorderingen op naam*
 datum: 24 maart 2004, 09:30-16:15 uur
 docenten: prof. mr. W.M. Kleijn, mr. P.R. van der Waal
 plaats: Hilversum
 punten: 4
 prijs: € 595 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Verdiepingscursus grondbeleid***
 datum: 30 maart, 09:30-16:30 uur, 6 april, 09:30-16:45 uur
 docenten: mr. P.S.A. Overwater, Th.J.E. van der Heijden, mr. J.R. Vermeulen, W.A. Rouwenhorst, ir. C.A.C. Westendorp-Frikkee
 plaats: Amsterdam
 punten: 8
 prijs: € 1.095 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Scopecursus: Verbintenissenrecht (a.h.v. recente jurisprudentie en wetgeving)**
 datum: 26 februari 2004, 16.00-21.30 uur
 docenten: mr. A.V.T. de Bie, mr. A.C. van Schaick, mr. J.A.M. Strens-Meulemeester, mr. G.J.P. de Vries, mr. F.T. Oldenhuis

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

plaats: Arnhem
 punten: 4
 prijs: € 260 exclusief BTW
 KSU Studie, tel. 020-4496420

Commerciële contracten***
 datum: 20 april 2004, 09.30-17.00 uur, 21 april 2004, 09.30-17.30 uur
 docenten: mr. A.E. Driessen, mr. P.M. Vos, mr. J.M. Voorberg, R.J.J.M. van Ommeren, prof. mr. W.J. Slagter, mr. M.J.G.P. Kaplan
 plaats: Zoetermeer
 punten: 11
 prijs: € 1.499 exclusief BTW
 Euroforum, tel. 040-2974941

VERZEKERINGSRECHT

Nieuwe Wet financiële dienstverlening***
 datum: 31 maart 2004, 09:00-17:00 uur
 docenten: mr. N.A. Mourits, ir. Th.F. Kockelkoren MBA, mr. S.Y.Th. Meijer, R. Goedhart, mr. F. Stadermann, drs. D.J. Abbringh
 plaats: Soestduinen
 punten: 5
 prijs: € 799 exclusief BTW
 Euroforum, tel. 040-2974941

BEROEPSVAARDIGHEDEN

GESPREEKSTECHNIEKEN

Getuigen- en verdachtenverhoor***
 datum: 11 maart 2004, 12 maart 2004, 26 maart 2004, 09:15-16:45 uur
 docenten: drs. H.L. Benniks, mr. E.M. Diesfeldt, J. Veldhuizen, R. van Andel, prof. mr. dr. G.J. Knoops, mr. J.I.M.G. Jahae
 plaats: Amstelveen
 punten: 18
 prijs: € 1.498 exclusief BTW
 Benniks Training en Coaching, tel. 072-5202762

Stress- en Tijdenmanagement voor advocaten***
 datum: 25 maart 2004, 15 april 2004, 16:45-21:45 uur
 docenten: drs. H.L. Benniks, J. Veldhuizen
 plaats: Amstelveen
 punten: 9
 prijs: € 748 exclusief BTW
 Benniks Training en Coaching, tel. 072-5202762

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Akse, mw. mr. S.M., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772927, fax 020-5772734, e-mail s.akse@houthoff.com
Almarini, mr. M., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772394, fax 020-5772711, e-mail m.almarini@houthoff.com
Ammerlaan, mw. mr. N.J., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406462, fax 010-4406405, e-mail nammerlaan@plp.nl
Bakker, mr. H.J., Weena 614 (3012 CN) Rotterdam, tel. 010-2012939, fax 010-2012949, e-mail r@borsboomhamm.nl
Beekman, mw. mr. A.A., Dijsselhofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 KA) Amsterdam, tel. 020-5747474, fax 020-5747475, e-mail a.beekman@vandiepen.com
Berg, mw. mr. J.A.K. van den, Albert Hahnplantsoen 23 (1077 BM) postbus 75988 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5773598, fax 020-5773578, e-mail josine.vandenberg@kmvs.nl

Bergen, mw. mr. N.E.S., Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538824, fax 070-3538882, e-mail natasja.bergen@twobirds.com
Breur, mr. J.A., Wilhelminapark 15 (4818 SL) postbus 4810 (4803 EV) Breda, tel. 076-5202010, fax 076-5203433, e-mail j.breur@vanierselluchtman.nl
Brink, mr. W.J. van den, Vosselmanstraat 260 (7311 CL) postbus 10100 (7301 GC) Apeldoorn, tel. 055-5271271, fax 055-5223111, e-mail w.j.vandenbrink@nysingh.nl
Britstra, mr. A.L., Noordersteete 20 (9402 XB) postbus 622 (9400 AP) Assen, tel. 0592-345188, fax 0592-372431, e-mail info@geene.nl
Broekhoven, mr. A.N., Westzeedijk 140 (3016 AK) postbus 23320 (3001 KH) Rotterdam, tel. 010-4363455, fax 010-4363691, e-mail info@lamsma-veldstra.nl
Broekman, mw. mr. T.J.C.M., Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533600, fax 020-5533777
Bruggencate, mw. mr. C.P. ten, Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-5173622, fax 020-4313122, e-mail carlijn.tenbruggencate@bdn.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Chin-A-Fat, mw. mr. drs. B.E.S., Prinsenkade 10 (4811 VB) postbus 2269 (4800 CG) Breda, tel. 076-5225260, fax 076-5226559, e-mail b.chin-a-fat@mannaerts-appels.nl
Clardij, mw. mr. S., Rijsburgerweg 141 (2334 BM) postbus 788 (2300 AT) Leiden, tel. 071-5155843, fax 071-5172720, e-mail s.clardij@groenendijk.com
Daamen, mw. mr. F.E.A., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406438, fax 010-4406477, e-mail f.daamen@plp.nl
Dam, mr. E.A.V. van, De Boelelaan 28 (1083 HJ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 020-3052050, e-mail e.van.dam@kupwi.nl
Deurzen, mr. P.J.B. van, Prins Bernhardlaan 35 (2404 NE) postbus 155 (2400 AD) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-503250, fax 0172-503200, e-mail email@lagrolaw.nl
Drenth, mw. mr. M., Wilhelminapark 122 (5041 EH) postbus 3219 (5003 DE) Tilburg, tel. 013-5362088, fax 013-5361245, e-mail m.drenth@dehaas-dejong.nl

Eden, mw. mr. T.N. van, Parkstraat 8 (4818 SK) postbus 4729 (4803 ES) Breda, tel. 076-5202266, fax 076-5202288, e-mail hertoghs@hertoghsadvocaten.nl
Ekart, mr. C.F.M. van den, Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718
Folmer, mw. mr. L.L., Dorpsstraat 6 (6681 BN) postbus 166 (6680 AD) Bemmelen, tel. 0481-465448, fax 0481-463353, e-mail info@vanroosgaardadvocaten.nl
Groot, mr. R. de, Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail rolf.degroot@bdn.nl
Haest, mr. J., Buitenruststraat 14 (4337 EH) postbus 616 (4330 AP) Middelburg, tel. 0118-623655, fax 0118-625179, e-mail haest@boogaardadvocaten.nl
Hardonk, mr. A.J., Roelof Hartstraat 31 (1071 VG) Amsterdam, tel. 020-6731548, fax 020-6795568
Hartog, mr. R.E., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741183, fax 020-6741880, e-mail robert.hartog@allenovery.com

Hekster, mw. mr. T.A., Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail info@ekelmansemeijer.nl

Hes, mr. M.D., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153439, fax 070-5153101, e-mail md.hes@prdf.nl

Hess, mw. mr. H.V., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail mail@hrd.nl

Hoksbergen, mr. L.J.T., Burg. Roelenweg 11 (8021 EV) postbus 600 (8000 AP) Zwolle, tel. 038-4259200, fax 038-4259252, e-mail info@nysingh.nl

Holstege, mw. mr. F., Winterdijk 4 (2801 S) postbus 155 (2800 AD) Gouda, tel. 0182-518433, fax 0182-522684, e-mail holstege@lagrolaw.nl

Houben, mw. mr. H.L.M., Kapellerlaan 33-37 (6041 JB) postbus 196 (6040 AD) Roermond, tel. 0475-319146, fax 0475-330800, e-mail houben@boelszanders.nl

Jager, mr. P.C. de, Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533600, fax 020-5533777

Jorritsma, mw. mr. F.N., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772393, fax 020-5772711, e-mail f.jorritsma@houthoff.com

Keller, mr. R.T.A.G., Stationsstraat 15 (5121 EB) postbus 220 (5120 AE) Rijen, tel. 0161-224457, fax 0161-224508, e-mail advdanie@xs4all.nl

Klokkers, mr. P.P., Prinsengracht 1087 (1017 JH) postbus 16626 (1001 RC) Amsterdam, tel. 020-7725477, fax 020-6976799

Kuitenbrouwer, mr. B.A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741874, e-mail aroen.kuitenbrouwer@allenovery.com

Lam-Tjabbes, mw. mr. C.H.J., Piet Heinstraat 7 (7204 JN) postbus 210 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-583758, fax 0575-583737, e-mail c.h.j.lam@nysingh.nl

Leeuw, mw. mr. L.E. van der, 't Hoenstraat 5 (2596 HX) Den Haag, tel. 070-3467472, fax 070-3924378, e-mail denhaag@svsadvocates.com

Löwenberg, mr. M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741721, fax 020-6741052, e-mail michiel.lowenberg@allenovery.com

Meijer, mr. T., Oudelandstraat 1 (2691 CB) postbus 317 (2690 AH) 's-Gravenzande, tel. 0174-444880, fax 0174-444180, e-mail t.meijer@evertsvogelaar.nl

Miedema, mr. L., Batjanstraat 5 (1094 RC) postbus 93526 (1090 EA) Amsterdam, tel. 020-6935544, fax 020-6631381, e-mail vandoormcs@planet.nl

Mulders, mr. E.A.P., Bredaseweg 161 (4872 LA) postbus 301 (4870 AH) Etten-Leur, tel. 076-5022080, fax 076-5013933, e-mail info@asselsbergsklinchamer.nl

Obbes, mr. M., Amstelveld 7 (1017 JD) Amsterdam, tel. 020-6276684, fax 020-6206489, e-mail maarten.obbes@gesselblauw.nl

Offers, mr. E.J., Strawwinkylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460122, fax 020-5460803, e-mail edzard.offers@stibbe.com

Oudenhoven, mr. A.J.T.M., Hoofdstraat 19 (5961 EX) postbus 6104 (5960 AC) Horst, tel. 077-3988182, fax 077-3988191, e-mail a.oudenhoven@tilman.nl

Pander, mw. mr. L., Berglaan 56 (9203 EJ) postbus 122 (9200 AC) Drachten, tel. 0512-582929, fax 0512-582949, e-mail l.pander@triplaw.nl

Peters, mw. mr. S.S.M., Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825190, fax 020-5825206, e-mail sapeters@akd.nl

Phoelich, mr. L.N., Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811, e-mail louwrens.phoelich@twobirds.com

Plaat, mr. C.C.W., Reaalhof 138 (8232 VS) postbus 2404 (8203 AK) Lelystad, tel. 0320-234828, fax 0320-280384, e-mail info@appelmanstratman.com

Pijkstra, mr. F.G.D., Marsweg 55 (8013 PE) postbus 488 (8000 AL) Zwolle, tel. 038-4222232, fax 038-4229004

Quarles van Ufford, mr. C.G.C., Monnickskamp 8 a (1273 JS) postbus 1040 (1270 BA) Huizen, tel. 035-5260304, fax 035-5259006, e-mail post@beksenvanwassenaer.nl

Rooijen, mr. J. van, Stationsstraat 15 (5121 EB) postbus 220 (5120 AE) Rijen, tel. 0161-224457, fax 0161-224508, e-mail advdanie@xs4all.nl

Rörsch, mw. mr. V., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771479, fax 020-5771773, e-mail vivien.rorsch@debrauw.com

Ruimschotel, mw. mr. R.V., Sophialaan 33 (1075 BL) Amsterdam, tel. 020-6762500, fax 020-4714443, e-mail mail@dekoning-renes.nl

Sankatsing, mw. mr. A.K.A., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517180, fax 010-6267949, e-mail anoeshka.sankatsing@bakernet.com

Savornin Lohman, mw. mr. A.E.C. de, Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741807, e-mail aleid.desavorninlozman@allenovery.com

Stiegelis, mw. mr. L., Oude Enghweg 2 (1217 JQ) postbus 272 (1200 AG) Hilversum, tel. 035-6721821, fax 035-6721888, e-mail l.stiegelis@cmsderks.nl

Stoové, mw. mr. M.C., Strawwinkylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313276, fax 020-4313155, e-mail margot.stoove@bdn.nl

Takes, mr. S.P., Weteringschans 94 (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-6241229, fax 020-6248431, e-mail s.takes@chello.nl

Uchelen, mr. H.L. van, Marsweg 55 (8013 PE) postbus 488 (8000 AL) Zwolle, tel. 038-4222232, fax 038-4229004

Ulmer, mw. mr. K., Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718

Veerman, mr. I.T.C.M., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741937, e-mail ivo.veerman@allenovery.com

Verhey Mestdagh, mr. P.G. de, Amstelplein 6 (1096 BC) postbus 1000 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-5943811, fax 020-6931005

Verkoelien, mw. mr. R.A.N.H., Antoniuslaan 26 (5921 KC) postbus 2531 (5902 JA) Venlo-Blerick, tel. 077-3230170, fax 077-3826635, e-mail r.verkoelien@lucassen-advocaten.nl

Wolff, mw. mr. S.M., Kamperstraat 10 (8011 LM) Zwolle, tel. 038-4226522, fax 038-4232301

Woudenberg, mw. mr. J.H. van, Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail vanwoudenberg@hrd.nl

Zom, mw. mr. C.B., Martinus Nijhofflaan 2 (2624 ES) postbus 1010 (2600 BA) Delft, tel. 015-2619361, fax 015-2571003, e-mail zom@vanvlietenshof.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Adriaanse, mw. mr. W.M. Amsterdam 09-10-2003

Akker, mw. mr. E.J.A.M. van den Rotterdam 28-10-2003

Bakker, mr. F. Bennekom 01-01-2004

Bakker, mr. M.O.G.J. Apeldoorn 13-10-2003

Bauer, mw. mr. B. Amsterdam 01-08-2003

Beek, mw. mr. F.H. van der Amsterdam 11-08-2003

Bendel, mr. B.A. Utrecht 15-06-2003

Beijdroff, mw. mr. D.R. Zutphen 01-01-2004

Biemans, mr. J.W.A. Amsterdam 01-09-2003

Boekhoff, mr. Chr.L. Amsterdam 13-10-2003

Boer, mw. mr. E. de Amsterdam 17-12-2003

Bolten, mr. J.D.M. Amsterdam 22-08-2003

Bomhof, mw. mr. M.J. Den Bosch 01-10-2003

Boorder-Sweerman, mw. mr. D.S. de Nijmegen 01-09-2003

Brakel, mw. mr. A.M. Utrecht 01-11-2003

Brobbe, mw. mr. T.C. Utrecht 30-11-2003

Bruijn, mw. mr. E.M.L. de Arnhem 03-09-2003

Costers, mw. mr. M.G. Leiden 01-12-2003

Demont, mr. M. Utrecht 12-11-2003

Dutmer, mw. mr. K.C. Amsterdam 05-09-2003

Dijk, mw. mr. A.J. van Amsterdam 24-09-2003

Feijter, mw. mr. D.M. de Amsterdam 01-09-2003

Fleskens, mr. E.C.P.G.M. Breda 30-11-2003

Franken, mw. mr. I. Alkmaar 18-07-2003

Gielissen, mw. mr. M.F. Arnhem 01-01-2004

Goeij, mr. J. de Breda 16-09-2003

Goeijers, mw. mr. M.C.J.A.M. Utrecht 10-10-2003

Groenhof, mw. mr. S.G. Rotterdam 06-01-2004

Hagemans, mr. H.J. Amsterdam 03-12-2003

Hartog, mr. M. Hilversum 03-11-2003

Heinst, mw. mr. Y. Amsterdam 03-11-2003

Helden, mr. G.F.J. van der Nijmegen 01-01-2004

Jacobs, mr. P.R.C.M. De Bilt 23-09-2003

Jurgens, mr. W.H.L. Dordrecht 31-12-2003

Kamst, mw. mr. F.M. Groningen 01-07-2003

Klep, mw. mr. K.F.L.P. Rijen 01-11-2003

Koekebakker, mw. mr. J.F. Rotterdam 01-10-2003

Koole, mw. mr. M. Almere 01-01-2004

Kooten, mw. mr. C.W. van Zwolle 10-10-2003

Labruyere, mw. mr. M.M. Amsterdam 12-09-2003

Leemans, mw. mr. B.N.C.M. Delft 15-08-2003

Leeuwen, mw. mr. B.H.A. van Amsterdam 08-09-2003

Leeuwen, mr. E.J. van Rotterdam 01-01-2004

Limpens, mw. mr. E.M.J. Breda 13-11-2003

Malmberg-Wijffelman, mw. mr. A.J.M. Rotterdam 24-10-2003

Man a Hing, mr. W.L. Amsterdam 01-12-2003

Marel, mr. L.C. van der Amsterdam 13-11-2003

Mellenbergh, mr. R. Amsterdam 01-12-2003

Metsaars, mw. mr. M.J. Amsterdam 04-08-2003

Mol, mw. mr. M. de Eindhoven 01-10-2003

Norbart-ten Hoor, mw. mr. J.J.M. Utrecht 01-01-2004

Nuyten, mw. mr. M. Utrecht 01-07-2003

Nijs, mw. mr. S. de Amsterdam 19-11-2003

Ori, mr. A.D. Dordrecht 06-10-2003

Overgoor, mr. G.P.H. Amsterdam 02-12-2003

Ozinga, mr. M.C. de Breda 03-11-2003

Pesch, mw. mr. L.M. Rotterdam 22-11-2002

Piena, mw. mr. J. Amsterdam 01-11-2003

Platzer, mw. mr. E. Den Haag 01-09-2003

Ponte, mr. T. Nieuwegein 01-10-2003

Post, mr. M.S. Amsterdam 11-08-2003

Prickartz, mr. E.H.M.H. Heerlen 01-10-2003

Rebel, mw. mr. J.S.A. Amsterdam 06-10-2003

Regt, mr. M.C. de Breda 03-11-2003

Roestenburg-Dekker, mw. mr. P.B.J. Breda 15-08-2003

Rosmalen, mr. F.E.M. Doetinchem 01-01-2004

Rijpma-Spruit, mw. mr. C.J. Anna Paulowna 01-01-2004

Santema, mw. mr. M. Amsterdam 01-12-2003

Schillemans-Kentin, mw. mr. C. Rotterdam 01-09-2003

Schultz van Haegen, mr. J.H.F. Den Haag 01-10-2003

Smit, mr. J. Groningen 01-08-2003

Stratenburg-Jacobs, mw. mr. Q.C.M. Amsterdam 31-12-2003

Tattersall, mw. mr. K.J. Amsterdam 11-11-2003

Terpstra, mw. mr. M.K. Heerlen 03-09-2003

Tjabbes, mr. R.H. Amsterdam 01-12-2003

Tromp, mw. mr. A.H. Anna Paulowna 01-01-2004

Uipkes, mw. mr. M.G.P. Utrecht 01-01-2004

Vanderzalm, mw. mr. I.R. Zwolle 15-10-2003

Veer, mw. mr. E.L.M. van der Rotterdam 28-08-2003

Verhagen, mr. H.B.A. Kockengen 01-01-2004

Vermeulen, mr. E.D. Den Haag 30-09-2003

Vliet, mr. C.D. van Amersfoort 22-07-2003

Voorthuysen, mr. W. Leeuwarden 01-01-2004

Vroemen, mw. mr. M.M.H.J. Arnhem 01-01-2004

Wapsenkamp, mw. mr. P. Zwolle 01-01-2004

Wiarda, mw. mr. S.Z. Arnhem 31-10-2003

Wielenga, mw. mr. L.W. Amsterdam 01-08-2003

Wilton-Dekker, mw. mr. M.A.E. Breda 30-09-2003

Wisselink, mr. M.J. Amsterdam 14-09-2003

Wissink, mw. mr. L.M. Budel 01-08-2003

Wuisman, mw. mr. K.A.C. Amsterdam 01-12-2003

KANTOORVERPLAATSING

Abu Ghazaleh, mw. mr. N. (Den Haag):

Marten Meesweg 115 (3068 AV) postbus

2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-

4065000, fax 010-4065001

Arends, mw. mr. J.H. (Leek): Kanaalstraat 46

(9301 LT) Roden, tel. 050-5029844, fax 050-

5029845, e-mail jharends@xs4all.nl

Arends, mw. mr. R.A.J. (Arnhem): Zilverlaan 2

(9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen,

tel. 050-5757454, fax 050-5757444, e-mail

arends@dehaaninfo.nl

Baggen, mr. R.B.J.G. (Utrecht): Bouriciusstraat

6 (6814 CW) postbus 227 (6800 AE) Arnhem,

tel. 026-3549949, fax 026-3549959

Bakker, mr. A.S.: Maliebaan 98 (3581 CZ) Utrecht, tel. 030-2679393, fax 030-2679392, e-mail utrecht@bnadvocaten.nl

Beek, mw. mr. M. van de (Veenendaal): St. Canisiusringel 19 f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820

Beerens, mw. mr. J.J. (Den Bosch): Molenstraat 117-119 (5342 CA) postbus 117 (5340 AC) Oss, tel. 0412-637379, fax 0412-633255, e-mail zandvoort@tref.nl

Belshof, mw. mr. I.L. (Den Bosch): Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-614489, e-mail i.belshof@lmradvocaten.nl

Bergh, mr. G.J.T.M. van den: Leidsegracht 3 (1017 NA) postbus 10239 (1001 EE) Amsterdam, tel. 020-3307195, fax 020-4421393, e-mail vandenbergh@leidsegracht.org

Boegegraven, mr. M.D.A. van: Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501

Boeren, mr. J.M. (Amsterdam): Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Bois, mw. mr. J. du: Keizersgracht 686 (1017 EV) Amsterdam, tel. 020-6271021, fax 020-6203879, e-mail toenbreker@xs4all.nl

Bors, mr. J.G.W.: Irenestraat 26 (3433 CR) postbus 1467 (3430 BL) Nieuwegein, tel. 030-6019292, fax 030-6019353, e-mail info@adviesgroepkreek.nl

Both, mr. J.W. (Rosmalen): Broederweg 11 (8261 GS) postbus 161 (8260 AD) Kampen, tel. 038-3316777, fax 038-3317296, e-mail info.kampen@twadvocaten.nl

Braams, mr. W.A.: Stationsstraat 2 (5701 MK) postbus 311 (5700 AH) Helmond, tel. 0492-366061, fax 0492-385530

Brakke, mr. J. (Leusden): Brassersplein 1 (2612 CT) Delft, tel. 015-2191377, fax 015-2191379

Brech, mw. mr. M.N.G.N.H. (Rijswijk): Amaliastraat 3 (2514 JC) Den Haag, tel. 070-3624220, fax 070-3624426, e-mail info@kmdb.nl

Bruis-van Strien, mw. mr. I.M.A.: St. Annastraat 234 (6525 GZ) Nijmegen

Cairo, mr. R.A.: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail cairo@sosadvocaten.nl

Cate, mr. T.S. ten (Amsterdam): Orteliuslaan 1041 (3528 BE) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995555, fax 030-2995506, e-mail ttencate@akd.nl

Chan, mw. mr. J.J.L. (Rotterdam): Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85653 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail info@gmw.nl

Claassen, mr. W.H.: Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501

Dam, mr. Ch.W.A. van: Postbus 75142 (1070 AC) Amsterdam, tel. 020-6138822, fax 020-6702095, e-mail charles.vandam@wxs.nl

Deijk-Amzand, mw. mr. H.C.S. van: Sporadenlaan 33 (1060 ML) Amsterdam, tel. 020-4863479, fax 020-4863477

Dohmen, mr. H.J.A.M.: Goirkestraat 185-01 (5046 GJ) Tilburg, tel. 013-5821987, fax 013-5821898, e-mail h.dohmen@dohmenadvocaten.nl

Drok, mr. E.D. (Delft): Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3603422, e-mail denhaag@vandiepen.com

Dronkers, mr. F.A. (Leeuwarden): Kapellerlaan 40 (6041 JD) postbus 659 (6040 AR) Roermond, tel. 0475-315353, fax 0475-319524, e-mail info@hvdb-advocaten.nl

Duijvenvoorde, mw. mr. G.P. van (Amsterdam): Maanplein 55 (2516 CK) postbus 30000 (2500 AA) Den Haag, fax 070-4460897

Dijk, mw. mr. W.M. van: Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501

Egeter, mr. M.L.: Boompjes 40 (3011 XB) postbus 445 (3000 AK) Rotterdam, tel. 010-7104600, fax 010-7104666

Eskes, mr. T.K.A.B.: Wolwevershaven 30 (3311 AW) postbus 338 (3300 AH) Dordrecht

Foppes, mr. F.J.E.: Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789444, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Frijns, mr. N.P.J.: Brusselsestraat 51 (6211 PB) postbus 292 (6200 AG) Maastricht, tel. 043-3259679, fax 043-3250431, e-mail frijns@lelivedadvocaten.nl

Gassen, mr. S.A.A.Ch. van (Amsterdam): Parkstraat 3 (4818 SJ) Breda, tel. 076-5441111, fax 076-5310510

Geervliet, mr. P.: Keizersgracht 628 (1017 ER) Amsterdam, tel. 020-3305981, fax 020-3308261, e-mail supicic@geervliet.nl

Gerards, mw. mr. A. (Rijssen): M.H. Tromplaan 25 (7513 AB) postbus 111 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4341150, fax 053-4342726, e-mail gerards@ddh-advocaten.nl

Gooijer, mr. R. de: Postbus 9179 (1180 MD) Amstelveen, tel. 020-6455963, fax 020-6417962, e-mail flying.lawyers@12move.nl

Graaf, mr. J. de (Beuningen): Oranjiesingel 53-55 (6511 NP) postbus 1106 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810990, fax 024-3232266, e-mail brunet.adv@balienet.nl

Gravendeel, mr. L.J. (Amsterdam): Minister Hartsenlaan 11 (1217 LR) Hilversum, tel. 035-6223340, fax 035-6211009, e-mail gravendeel@considine.nl

Grégoire, mr. J.-F. (Delft): Jacob Mosselstraat 2 (2595 RH) Den Haag, tel. 070-3469226, fax 070-3614633

Grieken, mw. mr. W. van: Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail info@banning.nl

Grosfeld, mw. mr. Y.I.B.: Prins Hendrikstraat 1-3 (4901 LV) postbus 6016 (4900 HA) Oosterhout, tel. 0162-447350, fax 0162-437525, e-mail info@wijers.nl

Grüschke, mr. mr. A.M.: Johannes Vermeerstraat 34 (1071 DS) Amsterdam, tel. 020-6719995, fax 020-6716885, e-mail m.gruschke@planet.nl

Havermans, mr. A.H.M. (Utrecht): Mathenesserlaan 233-235 (3021 HB) postbus 30 (3000 AA) Rotterdam, tel. 010-4760000, fax 010-4255117, e-mail info@lecoqc-advocaten.nl

Heere, mw. mr. G.C.: Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-66128273

Helder, mw. mr. L.M.J.S. (Venlo): Lage Kerk 9 (5751 KG) postbus 41 (5750 AA) Deurne, tel. 0493-352070, fax 0493-352071, e-mail info@goorts-coppens.nl

Hemmes-Boer, mw. mr. H.M. (Coevorden): Van Echtenstraat 108 (7902 ER) postbus 346 (7900 AH) Hoogeveen, tel. 0528-232303, fax 0528-234510

Hendriks-van Vugt, mw. mr. J.W.M.: Lichtenauerlaan 102-120 (3062 ME) Rotterdam, tel. 010-2045940, fax 010-2045555, e-mail info@hvv-adv.nl

Hermans, mw. mr. A.J.J.M. (Delft): Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3603422, e-mail denhaag@vandiepen.com

Houting, mw. mr. C.J. (Delft): Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3603422, e-mail denhaag@vandiepen.com

Hoogerhuijs, mw. mr. N. van 't: Kastelenstraat 107 (1082 EB) Amsterdam, tel. 020-6423517, fax 020-6426779, e-mail nelleke@vanthoogerhuijs.nl

Horst, mr. G.J. ter (Amsterdam): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425400, fax 010-2425450, e-mail terhorst.jan@klegal.nl

Horst, mr. S.G.A. van der (Eindhoven): Stationsstraat 41 (5038 EC) postbus 772 (5000 AT) Tilburg, tel. 013-5838233, fax 013-5432763, e-mail s.vanderhorst@mannaerts-appels.nl

Huizen, mr. P.H.J.G. van: Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501

Jong, mr. W. de: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017355, fax 020-3017350, e-mail dejongw@eu.gtlaw.com

Jurgens, mr. G.R.E.: Leeuwenveldseweg 3 (1382 LV) Weesp, tel. 0294-492100, fax 0294-492119, e-mail gideon.jurgens@eu.sunchem.com

Kerkhof, mr. H.H.C. van de: Stationsstraat 2 (5701 MK) postbus 311 (5700 AH) Helmond, tel. 0492-366061, fax 0492-385530

Kersch, mw. mr. F.: Banstraat 34 (1071 KA) Amsterdam, tel. 020-6717554, fax 020-6733381, e-mail fkersch@heijderadvocaten.nl

Ketel, mw. mr. S. van (Hoorn): Herengracht 480 (1017 CB) postbus 633 (1000 AP) Amsterdam, tel. 020-5245245, fax 020-4210044, e-mail svanketel@wmp.dutchlaw.nl

Klaassen, mr. M.O.: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail klaassen@sosadvocaten.nl

Knap, mr. J.: Sarphatipark 67 (1073 CS) Amsterdam, tel. 020-7736794

Koenders, mr. H.F. (Stadskanaal): Stedumermeer 8 a (9735 AC) postbus 9420 (9703 LP) Groningen, tel. 050-3136416, fax 050-3136516, e-mail info@benkadvocaten.nl

Koers, mr. F.H. (Amsterdam): Kamperstraat 10 (8011 LM) Zwolle, tel. 038-4226522, fax 038-4232301

Kooper, mw. mr. H.S.K. (Haarlem): Karel de Grotelaan 1 c (1861 KH) postbus 170 (1860 AD) Bergen, tel. 072-5844215, fax 072-5814218

Koop, mw. mr. A.B. (Assen): Orteliuslaan 1041 (3528 BE) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995555, fax 030-2995506, e-mail utrecht@akdprinsen.nl

Koopmans, mr. U. (Amsterdam): Kleine Houtstraat 134 (2011 DS) postbus 5282 (2000 GG) Haarlem, tel. 023-5311061, fax 023-5325033

Koster, mr. J.M.G.C.: Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501

Kupperman, mr. M.: Hullenbergweg 300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6561777, fax 020-6561700, e-mail kupperman.marek@klegal.nl

Lagerveld, mw. mr. F.M. (Rotterdam): Gedempte Oude Gracht 60 (2011 GT) postbus 408 (2000 AK) Haarlem, tel. 023-5325177, fax 023-5318441, e-mail info@kalbfleisch.nl

Lammers, mr. R.G.F.: Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-646215, e-mail r.lammers@lmradvocaten.nl

Land, mw. mr. S. (Amsterdam): Kamperstraat 10 (8011 LM) Zwolle, tel. 038-4226522, fax 038-4232301

Landman, mr. J.W.: Rapenburg 35 (2311 GG) Leiden, tel. 071-5160064, fax 071-5160066, e-mail janwillem.landman@htlaw.nl

Leuven, mr. W. van (Gouda): Mozartlaan 52 (2742 BN) postbus 141 (2740 AC) Nieuwegein, tel. 0182-303111, fax 0182-303113, e-mail info@vandelftadvocaten.nl

Leijstra, mw. mr. M. (Amersfoort): Valkenboslaan 72 (2563 CM) Den Haag, tel. 070-3631961, fax 070-3562628, e-mail advo@valkenboslaan.nl

Lieverse, mw. mr. B.J. (Amsterdam): Nieuwstraat 32 (1381 BC) postbus 5079 (1380 GB) Weesp, tel. 0294-432567, fax 0294-432545, e-mail mail@stoel-advocaten.nl

Lith-Woostenberg, mw. mr. D.P.J. van (Rotterdam): Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345600, fax 040-2345601, e-mail infoeinbd@akd.nl

Loolijmans, mr. O.J.W.A.: Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-614489, e-mail info@lmradvocaten.nl

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad,		
brochures et cetera	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Mark, mr. C. van der (Nieuwegein): Het spoor 64 (3994 AL) postbus 346 (3990 GC) Houten, tel. 030-6353432, fax 030-6350332, e-mail advomaat@tiscali.nl

Meijler, mw. mr. S.C. (Delft): Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3603422, e-mail denhaag@vandiepen.com

Molkenboer, mr. Y.A.W.M.: Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-614489, e-mail y.molkenboer@lmradvocaten.nl

Moltmaker, mr. H.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629305, fax 020-4629333, e-mail hans.moltmaker@nortornose.com

Monteiro Rodrigues, mw. mr. E. (Den Haag): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail e.monteiro@houthoff.com

Mook, mr. L.G. (Weert): Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345600, fax 040-2345601, e-mail infoeinbd@akd.nl

Nelisse, mr. R.F.: Heiman Dullaertplein 3 (3024 CA) postbus 63047 (3002 JA) Rotterdam, tel. 010-4252501, fax 010-4769915, e-mail advnelisse@euronet.nl

Nieuwenhuys, mw. mr. J.M.E.: Irenestraat 26 (3433 CR) postbus 1467 (3430 BL) Nieuwegein, tel. 030-6019292, fax 030-6019353, e-mail info@adviesgroepkreek.nl

Noort, mr. J. van: Oudehoofdplein 4 (3011 TM) postbus 426 (3000 AK) Rotterdam

Oosterveen, mr. J.H.: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail oosterveen@sosadvocaten.nl

Pas, mw. mr. L. (Rotterdam): Bijdorp-Oost 42 (2992 LA) postbus 148 (2990 AC) Barendrecht, tel. 0180-695115, fax 0180-695110, e-mail info@vdladvocaten.nl

Peters, mr. W.J.J.M.: Grotestraat 94 (5431 DM) postbus 175 (5430 AD) Cuijk, tel. 0485-316199, fax 0485-330187

Pfeiffer, mr. Chr.E. (Rotterdam): Kaaistraat 1-3 (3231 KC) postbus 61 (3230 AB) Brielle, tel. 0181-416200, fax 0181-418628, e-mail elmers@balienet.nl

Polfliet, mw. mr. M.C. (Utrecht): Herengracht 480 (1017 CB) postbus 633 (1000 AP) Amsterdam, tel. 020-5245245, fax 020-5245200, e-mail mcpolfliet@wmp.dutchlaw.nl

Pots, mr. G.A. (Joure): Spanjaardslaan 120 (8917 AX) postbus 123 (8900 AC) Leeuwarden, tel. 058-2134765, fax 058-2126512, e-mail elst-rouwe@planet.nl

Pijl, mr. J. van der: Prinsengracht 153 (1015 DR) postbus 263 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-3446454, fax 020-3446455, e-mail job@dvd.nl

Resink, mr. M.J.: Pien Heinkade 55 (1019 CM) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016616, fax 020-3016622, e-mail resink@vmw.nl

Reijans, mr. E.H.C.K. (Heerlen): Molenstraat 3 (6101 CW) Echt, tel. 0475-401522, fax 0475-401191, e-mail info@reijans.nl

Riet, mr. A.J.M. van: Maliesingel 24 a (3581 BG) Utrecht, tel. 030-2300073, fax 030-2315771, e-mail adriaan@vanrietjansenschoonhoven.nl

Riet-Holst, mw. mr. M. van: Maliesingel 24 a (3581 BG) Utrecht, tel. 030-2300073, fax 030-2315771, e-mail marianne@vanrietjansenschoonhoven.nl

Roosendaal, mr. P.L.M.F.: Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-614489, e-mail p.roosendaal@lmradvocaten.nl

Ruitinga, mr. P.: Oudehoofdplein 4 (3011 TM) postbus 426 (3000 AK) Rotterdam

Ruys, mw. mr. P.H. (Rotterdam): Jan van Nassastraat 77 (2596 BP) Den Haag, tel. 070-3240340, fax 070-3241368, e-mail ruys@ruysadvocaten.nl

Sarfaty, mr. M.J.: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail sarfaty@sosadvocaten.nl

Schepers, mw. mr. K.D.M.: Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-614489, e-mail k.schepers@lmradvocaten.nl

Schram, mr. S.L.: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail schram@sosadvocaten.nl

Schreuders, mr. D.S. (Den Haag): Piet Heinkade 55 (1019 GM) postbus 2911 (1000 CX) Amsterdam, tel. 020-3016633, fax 020-3016622, e-mail schreuders@vmw.nl

Slofstra, mw. mr. A.T. (Groningen): Hoofdweg 288 (9765 CN) postbus 36 (9765 ZG) Eelde, tel. 050-3110808, fax 050-3117500, e-mail i.slofstra@haarsma-advocaten.nl

Sloothaak, mw. mr. G.A. (Woerden): Winterdijk 4 (2801 SJ) postbus 155 (2800 AD) Gouda, tel. 0182-518433, fax 0182-522684, e-mail gsloothaak@lagrolaw.nl

Smals-van Dijk, mw. mr. C. (Delft): Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3603422, e-mail denhaag@vandiepen.com

Smeets, mw. mr. W.M. (Brielle): Smitsweg 72 (3222 AJ) postbus 110 (3220 AC) Hellevoetsluis, tel. 0181-333535, fax 0181-333533, e-mail kantoor@vangastel-bal.nl

Stobbe, mr. J.J.: Postbus 19199 (3501 DD) Utrecht, tel. 030-2884294, fax 030-2380907, e-mail stobbe@wanadoo.nl

Streng, mr. R.P.: Hofplein 20 (3032 AC) postbus 2700 (3000 CS) Rotterdam, tel. 010-2010500, fax 010-2010501

Supicic, mw. mr. M.S.J.: Keizersgracht 628 (1017 ER) Amsterdam, tel. 020-3305981, fax 020-3308261, e-mail supicic@geervliet.nl

Swart, mr. S.L.J.: Nieuwstraat 38 a (1012 CS) Amsterdam, tel. 020-6144596, fax 020-6769092

Teggelaar, mr. T.J. (Utrecht): St. Canisiusweg 19 f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820

Tiddens, mw. mr. L.S.A. (Rotterdam): Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804200, fax 053-4804299, e-mail info@kienhuishoving.nl

Tunzi, mr. G. (Alkmaar): Westerdinweg 3 (1755 LE) postbus 1 (1755 ZG) Petten, tel. 0224-564475, fax 0224-568486, e-mail tunzi@ecm.nl

Verboom, mw. mr. E.D.M.: Veldm. Montgomerylaan 629 (5612 BP) Eindhoven
Verbraak, mw. mr. S. (Oisterwijk): Johan Vermeerplein 5 (1071 DV) Amsterdam, tel. 020-6714049, fax 020-6628858

Verheij-Péters, mw. mr. F.P.J. (Roermond): Bergerstraat 108 (6226 BD) Maastricht, tel. 043-3100296, fax 043-3100640

Versteeg, mw. mr. A.M.M.: Van Leijenberghlaan 199 (1082 GG) postbus 75140 (1070 AC) Amsterdam, tel. 020-3013030, fax 020-3013040, e-mail mail@steinhoog.nl

Vos, mr. Ph.A.: Herengracht 480 (1017 CB) postbus 633 (1000 AP) Amsterdam, tel. 020-5245245, fax 020-4210044, e-mail pavos@wmp.dutchlaw.nl

Waart, mr. J.A.Th.M. de (Amsterdam): Hobbemastraat 38 (3817 PS) Amersfoort, fax 033-4653800

Waasbergen, mr. K.H.L. van: Westerkade 5b (3016 CL) postbus 2030 (3000 CA) Rotterdam, tel. 010-4362121, fax 010-2250222, e-mail info@vdwlaw.nl

Waaij, mw. mr. R.W. van: Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789591, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Wakim, mr. X.M.C.I. (Houten): Amsterdamsestraatweg 57 (3744 MA) postbus 114 (3740 AV) Baarn, tel. 035-6475171, fax 035-6475172

Weert, mw. mr. K.V. van: Sweerts de Landasstraat 50 (6814 DG) postbus 1052 (6801 BB) Arnhem, tel. 026-4452085, fax 026-4423977, e-mail info.hbv@planet.nl

Weitkamp, mw. mr. M.G. (Gouda): Mozartlaan 52 (2742 BN) postbus 141 (2740 AC) Nieuwegein, tel. 0182-303111, fax 0182-303113, e-mail info@vandelfadvocaten.nl

Welschen, mr. W.J.R.M.: Gedempte Oude Gracht 65 (2011 GM) postbus 169 (2000 AD) Haarlem, tel. 023-5319387, fax 023-5321700, e-mail welschen@smithuijzen.nl

Werkhoven, mr. M.S. van (Voorburg): Boergoensevliet 92 (3082 KW) Rotterdam
Westerveld, mr. G.J. van (Nijmegen): Leeuwenbrug 113 (7411 TH) Deventer, tel. 0570-665335, fax 0570-665333, e-mail westerveld@vw-advocaten.nl

Wiel, H. van der: Westerkade 5b (3016 CL) postbus 2030 (3000 CA) Rotterdam, tel. 010-4362121, fax 010-2250222, e-mail info@vdwlaw.nl

Woerd, mr. H.J.G.M. te (Wierden): Oostmarsumestraat 73 (7602 JR) postbus 31 (7600 AA) Almelo, tel. 0546-820493, fax 0546-822389

Wijtema, mr. E. (Utrecht): Johannes Vermeerstraat 23 (1071 DK) Amsterdam, tel. 020-6732199, fax 020-6758163, e-mail ewijtema@beeradvocaten.nl

Wytema, mr. F.J. (Koog a/d Zaan): Verlanenpad 2 (1544 BR) Zaandijk, tel. 075-6289632, fax 075-6289632

Yuen, mw. mr. P.F.Y. (Den Haag): Museumpark 9 (3015 CB) Rotterdam
Zanden, mr. A.S.M. van der: Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail vanderzanden@sosadvocaten.nl

Zandvoort, mr. L.M.P. van (Den Bosch): Molenstraat 117-119 (5342 CA) postbus 117 (5340 AC) Oss, tel. 0412-637379, fax 0412-633255, e-mail zandvoort@tref.nl

Zelfde, mr. R.C.A. van 't: Westerkade 5b (3016 CL) postbus 2030 (3000 CA) Rotterdam, tel. 010-4362121, fax 010-2250222, e-mail info@vdwlaw.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Adviesgroep Lekkreek (mrs. J.M.E. Nieuwenhuys en J.G.W. Bors) Irenestraat 26 (3433 CR) postbus 1467 (3430 BL) Nieuwegein, tel. 030-6019292, fax 030-6019353, e-mail info@adviesgroepkreek.nl

Geervliet & Supicic Advocaten (mrs. P. Geervliet en M.S.J. Supicic) Keizersgracht 628 (1017 ER) Amsterdam, tel. 020-3305981, fax 020-3308261, e-mail supicic@geervliet.nl

Koers, Land en Wolff (mrs. F.H. Koers, S. Land en S.M. Wolff) Kamperstraat 10 (8011 LM) Zwolle, tel. 038-4226522, fax 038-4232301

Lammers Molkenboer Roosendaal Advocaten (mrs. Y.A.W.M. Molkenboer, R.G.F. Lammers, P.L.M.F. Roosendaal, O.J.W.A. Looijmans, I.L. Belshof en K.D.M. Schepers) Postbus 128 (5340 AC) Oss, tel. 0412-614443, fax 0412-614489, e-mail info@lmradvocaten.nl

Het Rechtshuis (mrs. H.H.C. van de Kerkhof en W.A. Braams) Stationsstraat 2 (5701 MK) postbus 311 (5700 AH) Helmond, tel. 0492-366061, fax 0492-385530

Van Riet Jansen Schoonhoven Advocaten (mrs. A.J.M. van Riet, M. van Riet-Holst en J.Ch. Jansen Schoonhoven) Maliesingel 24 a (3581 BG) Utrecht, tel. 030-2300073, fax 030-2315771, e-mail info@vanrietjansenschoonhoven.nl

Ruitinga & van Noort Advocaten (mrs. P. Ruitinga en J. van Noort) Oudehoofdplein 4 (3011 TM) postbus 426 (3000 AK) Rotterdam

Schram Oosterveen Sarfaty Advocaten (mrs. S.L. Schram, J.H. Oosterveen, M.J. Sarfaty, A.S.M. van der Zanden, M.O. Klaassen en R.A. Cairo) Apollolaan 119 (1077 AP) postbus 75179 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3058383, fax 020-3058384, e-mail info@sosadvocaten.nl

Van der Wiel Advocaten (mrs. H. van der Wiel, K.H.L. van Waasbergen en R.C.A. van 't Zelfde) Westerkade 5b (3016 CL) postbus 2030 (3000 CA) Rotterdam, tel. 010-4362121, fax 010-2250222, e-mail info@vdwlaw.nl

MEDEVESTIGING

Van Delft Advocaten (mrs. W. van Leuven en M.G. Weitkamp) Mozartlaan 52 (2742 BN) postbus 141 (2740 AC) Waddinxveen, tel. 0182-303111, fax 0182-303113, e-mail info@vandelftadvocaten.nl

NAAMSWIJZIGING

Bilsterijst & van Es Advocaten te Goes thans: **BDE Advocaten**

Van der Burgt Van Hoof Advocaten te Amsterdam thans: **Van der Burgt Advocaten**

Morsink Advocatenkantoor te Enschede thans: **Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten**

Dijkman & Huisman Advocaten te Almelo thans: **Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten**

Daniëls Advocaten te Rijssen thans: **Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten**

Daniëls Advocaten te Goor thans: **Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten**

Van Delft & Partners Advocaten te Gouda thans: **Van Delft Advocaten**

Bartels Drenthe De Waart Advocaten & Mediators te Amsterdam thans: **Drenthe Advocaten**

Duijsens & Van den Enden & Zwijnenberg te Naaldwijk thans: **Van den Enden Van Ruijven Advocaten**

Kaarl's, Manders & De Bruijn te Den Haag thans: **Kaarl's, Brech & Diels Advocaten**

Kalk Advocatenkantoor te Enschede thans: **Kalk en Kieft Advocaten**

Ligtelijn Advocatuur en Bemiddeling te Roermond thans: **Ligtelijn Advocatuur en Mediation**

Koster & Claassen te Rotterdam thans: **Van Mens en Wisselink**

Seunke & Welschen te Haarlem thans: **Seunke Wiebosch Mulder Advocaten**

Tijsseling Zandijk & Stobbe advocaten te Utrecht thans: **Tijsseling Zandijk Broeders advocaten**

Wigman Gijsberts & Kaya Advocaten te Den Haag thans: **Wigman & Gijsberts Advocaten**

Wladimiroff Waling Schreuders te Den Haag thans: **Wladimiroff & Waling Advocaten**

BEZOEKADRES/POSTBUS/ TEL./FAX/E-MAIL

Aartse Tuijn, mr. A.A. te Alkmaar:
Stationsweg 19 (1815 CA) Alkmaar, postbus is opgeheven

Beydals Mungroop Klokkers Advocaten te Amsterdam: tel. 020-5352222, fax 020-5352232

Van Delft Advocaten te Gouda: e-mail info@vandelftadvocaten.nl

Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten te Enschede: e-mail enschede@ddh-advocaten.nl

Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten te Almelo: e-mail almelo@ddh-advocaten.nl

Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten te Rijssen: e-mail rijssen@ddh-advocaten.nl

Daniëls Dijkman & Huisman Advocaten te Goor: e-mail goor@ddh-advocaten.nl

Advocatenkantoor Esq te Gilze: Rijksweg 76 (4849 BR) Dorst, tel. 0161-453860

Van den Herik & Verhulst te Rotterdam: Wilhelminaplein 16 (3072 DE) postbus 50535 (3007 JA) Rotterdam

Van den Herik & Verhulst te Ridderkerk: Wilhelminaplein 16 (3072 DE) postbus 50535 (3007 JA) Rotterdam, tel. 010-4100055, fax 010-4815172

Holsteijn Timmermans Advocaten te Leiden: tel. 071-5160060, fax 071-5160066

Ten Holter Advocaten te Dordrecht: Burgemeester de Raadsingel 93 b (3311 JG) Dordrecht, tel. 078-6331111

Köker Advocaten te Amsterdam: Amsterdamseweg 497 (1181 BS) Amstelveen, tel. 020-4411192, fax 020-4411193

Lamers de Groot Advocaten te Amsterdam: Van der Hooplaan 7 (1185 EV) Amstelveen

De Man Advocaten te Rotterdam: Rottekade 138 (2661 JS) Bergschenhoek, postbus is opgeheven

Mulder, mw. mr. J.T. te Rotterdam: tel. 010-4769394, fax 010-4767570, e-mail j.mulderadvocaat@planet.nl

De Rechter Advocaten te Hulst: Havenfort 2 (4561 GD) Hulst

Van der Ree Advocaat & Procureur te Hilversum: Van Baerlestraat 140 hs (1071 BE) Amsterdam, tel. 020-4700758, fax 020-4700759, e-mail vdr@wxs.nl

Soedamah Advocaten te Amsterdam (Z-O): Lontarpalmstraat 71 (1104 DM) Amsterdam (Z-O)

Van der Spoel en Fillekes Kantoor te Den Haag: Loosduinse Hoofdstraat 103 (2552 AA) Den Haag, postbus is opgeheven

Wigman & Gijsberts Advocaten te Den Haag: e-mail info@wg-advocaten.nl

Woeling, mr. D.H. te Amsterdam: Stadhouderskade 92 (1073 AV) Amsterdam, tel. 020-6649221, fax 020-6715716

Wout van Veen Advocaten te Utrecht: Herculesplein 201 (3584 AA) Utrecht

Zandhuis Tazelaar Advocaten te Amsterdam: Postbus 71878 (1008 EB) Amsterdam

RECTIFICATIE

In het vademecum personen 2004 is onder het kantoor **Van der Wiel Advocaten (mrs. H. van der Wiel, K.H.L. van Waasbergen en R.C.A. van 't Zelfde)** het onjuiste telefoonnummer verwerkt. Het juiste telefoonnummer moet zijn: **010-4362121**.

In advocatenbladnummer 1 van 14-01-2004 is onder het kopje 'bezoekadres/postbus/tel./fax/e-mail' de kantoornaam opgenomen **Holstein Timmermans Advocaten**. De juiste tenaamstelling moet zijn: **Holsteijn Timmermans Advocaten**.

(advertentie)

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?

De erfgenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?

Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeert ik zijn smart?

De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?

De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?

De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. J.W.Bins, arts RGA

Laan 20

2512 GN Den Haag

tel 070 345 98 08

fax 070 345 98 11

e-mail j.w.bins@wxs.nl

www.binsmedical.com

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Controle werkzaamheden
- Fraude / Bedrijfsdiefstal

- Alimentatiezaken
- Handelsinformatie
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl




Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv
Postbus 2215, 4800 CE Breda
T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl



GESCHILLENCOMMISSIE
ADVOCATUUR

De uitspraken zijn bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. Bij de bewerking zijn details weggelaten of gewijzigd; hier en daar is de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat aangepast.

BINDEND ADVIES GESCHILLENCOMMISSIE ADVOCATUUR

D.D. 16 JULI 2003

ADV-Doz 0102

(mrs. Schirmeister, Van Dijk en Hoogeveen - De Klerk)

Helderheid over hoedanigheid en tarief

De advocaat dient duidelijkheid te verschaffen of hij als advocaat dan wel als mediator werkzaam is. Ook dient hij duidelijkheid over zijn tarief te verschaffen wanneer de indruk wordt gewekt dat het Togatarief van toepassing is, terwijl hij een daarvan afwijkend tarief hanteert. Onduidelijkheid kan onder deze omstandigheden aanleiding zijn tot matiging van de declaratie.

Onderwerp van het geschil

Het geschil heeft betrekking op de bijstand die de advocaat heeft verleend in een echtscheiding. De advocaat zou daarin voor de cliënt en voor zijn echtgenote optreden en een en ander zou moeten leiden tot een echtscheiding op gemeenschappelijk verzoek. Naar aanleiding van het eerste gesprek is een concept voor een echtscheidingsconvenant opgesteld, waarbij bleek dat partijen over zeer veel punten nog geen overeenstemming hadden bereikt. Op voorstel van de advocaat is vervolgens afgesproken eerst de echtscheiding zelf te regelen en de kinderalimentatie. Aldus is de echtscheiding uitgesproken, waarna de advocaat zich uit de zaak heeft teruggetrokken omdat volgens hem partijen niet op één lijn waren te krijgen en partijen heeft aangeraden elk een eigen advocaat te zoeken.

De bezwaren van de cliënt hebben betrekking op de declaraties, waarvan een bedrag van 235,13 euro nog niet door de cliënt is betaald en in depot is gestort bij de Geschillencommissie. Daarnaast acht de cliënt een schadevergoeding van 9000 euro passend omdat de advocaat zich onvoldoende heeft ingespannen voor hem en voor zijn kinderen. De advocaat zou voorts enige malen met de echtgenote van de cliënt apart hebben gesproken zonder dat kenbaar te hebben gemaakt aan de cliënt waardoor in het bijzonder hij zijn rol van mediator niet professioneel zou hebben vervuld. Tot slot maakt de cliënt aanspraak op vergoeding van kosten die hij voor de behandeling van de zaak bij de Geschillencommissie heeft gemaakt.

Beoordeling van het geschil

Naar het oordeel van de commissie heeft de advocaat bij het eerste gesprek in onvoldoende mate aan de cliënt uiteengezet in welke hoedanigheid hij zou optreden, te weten als (gezamenlijk) advocaat of als mediator. Bovendien heeft de advocaat nagelaten schriftelijk te bevestigen welke positie hij ten opzichte van partijen zou innemen alsmede welk tarief hij voor zijn diensten in rekening zou brengen. De verwarring die hierover aanvankelijk bij de cliënt is ontstaan, acht de commissie dan ook aan de advocaat te wijten.

Uit het verhandelde ter zitting is het de commissie omtrent het al dan niet hanteren van het Togatarief gebleken dat op of bij de voordeur van het kantoor van de advocaat een sticker is geplakt waarop is vermeld TOGA-tarief (Tarief Oriënterend Gesprek Advocaat) op grond waarvan het eerste halfuur gratis kan zijn. De commissie is van oordeel dat de advocaat op basis van deze openbare aanprijzing verplicht is de cliënt ongevraagd te informeren indien het Togatarief niet van toepassing is en dat hij in elk geval de toepasselijkheid van dit tarief tijdens het eerste gesprek ter sprake had moeten brengen. In die zin acht de commissie de klacht van de cliënt dan ook gegrond.

Daartegenover stelt de commissie vast dat de cliënt de declaraties, waarin de advocaat zijn werkzaamheden – waaronder de eerste bespreking – tegen het door hem gestelde overeengekomen uurtarief in rekening heeft gebracht, zonder enig protest heeft behouden en voldaan. Daarbij merkt de commissie op dat de advocaat de cliënt gelijktijdig de specificatie van de rekeningen heeft toegezonden en dat daar onder meer duidelijk uit blijkt dat hij de eerste bespreking volledig in rekening heeft gebracht. Onder deze omstandigheden had het naar het oordeel van de commissie voor de hand gelegen dat de cliënt zijn bezwaren tegen het in rekening gebrachte uurtarief c.q. de betwiste posten direct kenbaar had gemaakt of op zijn minst de rekeningen onder protest had betaald.

In bovenstaande feiten en omstandigheden ziet de commissie aanleiding de declaratie(s) die de advocaat voor het verrichten van zijn diensten bij de cliënt in rekening heeft gebracht naar redelijkheid en billijkheid te verminderen in die zin dat het nog openstaande deel van de declaratie zijnde 235,13 euro als niet-verschuldigd zal worden aangemerkt. Het in depot gestorte bedrag zal aan de cliënt worden gerestitueerd.

Met betrekking tot de klacht van de cliënt dat partijen als gevolg van het handelen c.q. nalaten van de advocaat niet tot ondertekening van het convenant zijn gekomen en de inhoud van de concepten (voor het, *bew.*) convenant onvoldoende zou zijn, overweegt de commissie dat het feit dat de inspanningen van de advocaat niet zijn afgerond met een door beide partijen ondertekend convenant waarin alle zaken geregeld zijn niet aan de advocaat kan worden toegerekend. Dat het niet zover gekomen is, ligt niet aan de advocaat maar aan partijen die immers de inhoud van die overeenkomst bepalen. De commissie acht het in dit verband onaannemelijk dat de aankoop van een (tweede) woning door de vrouw het enige breekpunt in de convenantbesprekingen was. Aangezien de advocaat dit punt op vrij eenvoudige en snelle wijze afdoende heeft opgelost door het opstellen van een deelconvenant, acht de commissie het veeleer aannemelijk dat partijen ten tijde van de bespreking van het tweede concept convenant te zeer van

mening bleven verschillen over onder meer het (beheer van het) vermogen van de kinderen om nog tot overeenstemming te kunnen geraken.

Onder deze omstandigheden mag van een redelijk bekwame en redelijk handelende advocaat worden verwacht dat deze zich uit de zaak terugtrekt. De commissie is dan ook van oordeel dat de advocaat op goede gronden zich uit de zaak heeft teruggetrokken en partijen heeft geadviseerd om ieder een eigen advocaat te raadplegen.

Ten aanzien van het eenzijdige contact dat de advocaat erkent te hebben gehad, stelt de commissie vast dat niet gesteld of gebleken is dat dit contact voor de ander verborgen is gebleven, terwijl de cliënt evenmin aannemelijk heeft gemaakt dat de advocaat als gevolg hiervan de belangen van de één heeft laten prevaleren boven die van de ander. Dit klemt temeer nu niet alleen de vrouw maar ook cliënt zelf afzonderlijk contact heeft gezocht en gehad met de advocaat. De commissie is dan ook van oordeel dat niet is gebleken dat de advocaat op dit punt laakbaar heeft gehandeld.

Voor het overige is de commissie van oordeel dat de klachten van de cliënt onvoldoende onderbouwd zijn tegenover de betwisting van de advocaat. De commissie wijst de vordering tot het toekennen van een schadevergoeding af nu niet van de gepretendeerde schade is gebleken en de cliënt evenmin aannemelijk heeft gemaakt dat deze beweerdelijk geleden schade door toedoen van de advocaat is veroorzaakt.

Met betrekking tot de gevorderde kosten verband houdend met de behandeling van het geschil door de commissie merkt de commissie op dat dergelijke kosten ingevolge het reglement van de commissie slechts in bijzondere gevallen worden vergoed. De commissie acht in dit geval geen bijzondere omstandigheden aanwezig om een vergoeding voor deze kosten toe te kennen. Dit klemt temeer nu de cliënt van deze kosten geheel geen bewijzen heeft overgelegd.

Op grond van het bovenstaande is de commissie van oordeel dat de klacht van de cliënt ten dele gegronnd is en als volgt dient te worden beslist.

Beslissing

De commissie vermindert de declaratie(s) die de advocaat voor het verrichten van zijn diensten bij de cliënt in rekening heeft gebracht in die zin dat het nog openstaande bedrag zijnde 235,13 euro als niet-verschuldigd wordt aangemerkt.

Overeenkomstig het reglement van de commissie worden de administratiekosten over partijen verdeeld zodat de advocaat aan de cliënt, die deze kosten aan de SGC heeft voldaan, een bedrag van 45,38 euro dient te vergoeden.

Overeenkomstig het reglement van de commissie is de advocaat aan de SGC als bijdrage in de behandelingskosten van het geschil een bedrag van 57,50 euro (zijnde de helft van het vastgesteld bedrag aan behandelingskosten) verschuldigd.

Met inachtneming van het bovenstaande wordt het depotbedrag aan de cliënt gerestitueerd.

De commissie wijst het meer of anders verlangde af.

Noot

1. In 1982 heeft de Nederlandse Orde een aanvang genomen met het TOGA-project, waarbij deelnemende advocaten zich verplichtten om voor een eerste gesprek met een nieuwe cliënt f 50 inclusief BTW in rekening te brengen. De actie werd begeleid door folders en door stickers die deelnemende advocatenkantoren op de pui van hun kantoor konden aanbrengen. Afgeschaft als zodanig is de actie niet, maar alweer vele jaren geleden heeft de Orde de propagering van het TOGA-tarief gestaakt. In plaats daarvan wijst de Orde, onder meer op haar website, potentiële cliënten erop dat een eerste kennismakingsgesprek, waarvoor ongeveer een halfuur wordt uitgetrokken, gratis kan zijn en dat het zinvol is dat geïnteresseerden daarover informatie bij een advocaat inwinnen. De bedenker van het TOGA-tarief kan evenwel tevreden zijn. De term blijkt redelijk stevig verankerd te zijn geraakt en ook de stickers hebben de tand des tijds doorstaan. Dat zal eenieder duidelijk zijn die gevels van advocatenkantoren inspecteert en dat blijkt evenzeer uit de hier gepubliceerde uitspraak van de Geschillencommissie waar de aanwezigheid van die sticker een feitelijk element in de beslissing tot matiging van de declaratie opleverde. Helemáál goed deed de Geschillencommissie het overigens niet; kenmerk van het TOGA-tarief was dat het eerste gesprek inclusief BTW f 50 zou moeten kosten terwijl hier wordt overwogen dat het eerste halfuur van het eerste gesprek gratis is, wat meer aansluit bij de thans door de Orde gepropageerde *marketing tools*. Deze details daargelaten, uit de beslissing van de Geschillencommissie blijkt eens te meer dat het op de weg van de advocaat ligt om snel, helder en compleet informatie te verschaffen over de tarieven die hij in rekening zal gaan brengen en dat onduidelijkheid daarover snel tot matiging van de declaratie zal leiden.
2. Diezelfde helderheid moet ook worden betracht, zo wordt in deze beslissing bevestigd, wanneer de advocaat de belangen van twee verschillende partijen behartigt. Niet alleen zijn rol – mediator, scheidingsbemiddelaar, advocaat – moet worden gepreciseerd, maar ook over zijn werkwijze mag geen misverstand kunnen ontstaan. Het lijkt aan te bevelen dat de advocaat, zeker als hij in die hoedanigheid optreedt en niet als mediator of als scheidingsbemiddelaar, de ene partij het laat weten wanneer hij afzonderlijk contact heeft met de andere partij en alleen vertrouwelijkheid over de aldus verkregen informatie in acht kan nemen wanneer dat vooraf met die andere partij is afgestemd.

GJK.

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

OPTREDEN VOOR TWEE PARTIJEN

Raad van Discipline Arnhem, 30 september 2002

(*mrs. Van der Hulst, Baks, Bosma, Borkhuis en Knüppe*)

Het optreden voor twee partijen in een arbeidsgeschil

- *Advocatenwet artikel 46 (2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)*
- *Gedragsregel 7 lid 1*

Feiten

Mr. X is de vaste advocaat van vennootschap A. In die hoedanigheid stelt mr. X zowel een verzoek- als een verweerschrift op strekkende tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst tussen klaagster en A. In het verweerschrift vermeldt mr. X als advocaat van klaagster mr. Y. Mr. X geeft klaagster inzage in het concept van beide stukken. Klaagster ontvangt op de stukken geen onafhankelijke en onpartijdige toelichting. Klaagster stemt in met de inhoud van de stukken, waarin haar geen ontbindingsvergoeding wordt aangeboden. Klaagster gaat er van uit dat de kantonrechter zelfstandig een schadevergoeding zal toekennen die in overeenstemming is met de kantonrechttersformule.

In een later stadium komen klaagster de daadwerkelijk ingediende stukken onder ogen. Daarin wordt haar een ontbindingsvergoeding van f 12.500 aangeboden waarmee zij blijkens het verweerschrift ook heeft ingestemd. Zowel het verzoekschrift als het verweerschrift is opgesteld op het kantoor van mr. X en beide zijn, bij afwezigheid van mr. X, ondertekend door mr. Z, kantoorgenoot van mr. X. Ten tijde van de indiening was mr. X met vakantie. Nadat klaagster kennis heeft genomen van de ingediende stukken neemt zij contact op met mr. Y. Klaagster deelt mr. Y mede dat zij het niet eens is met de gang van zaken. Mr. Y deelt mede dit aan mr. X te zullen doorgeven en vervolgens neemt mr. X contact op met klaagster. Mr. X deelt klaagster mede dat in de stukken een schadevergoeding is opgenomen teneinde de WW-uitkering van klaagster veilig te stellen doch dat het niet de bedoeling is van A om dat bedrag ook daadwerkelijk aan klaagster uit te keren, daar zulks niet was afgesproken. Klaagster wendt zich vervolgens tot een andere advocaat. Deze opvolgend advocaat bewerkstelligt dat de arbeidsovereenkomst wordt ontbonden met toekenning van een ontbindingsvergoeding van f 24.500.

Overwegingen raad

Mr. X heeft verwarring veroorzaakt en laten voortbestaan over zijn hoedanigheid bij het verrichten van zijn werkzaamheden in de ontbindingsprocedure door met klaagster de stukken te bespreken en na ontvangst van een telefoontje van mr. Y zelf contact met klaagster op

te nemen om de afspraken nog eens met klaagster door te nemen en daarover uitleg te verschaffen. Voor deze verwarring is mr. X verantwoordelijk en door te handelen zoals hij heeft gedaan heeft hij niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Voorts heeft mr. X onbetamelijk gehandeld, in zijn hoedanigheid van advocaat van A, door uiteindelijk een verzoek- en verweerschrift (te doen) uitgaan die niet in overeenstemming waren met de oorspronkelijke versie en bovendien een vergoeding bevatten waarvan niet de bedoeling was dat deze zou worden uitbetaald teneinde de kantonrechter en de bedrijfsvereniging te misleiden.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht en oplegging van de maatregel van een berisping.

OPTREDEN ZONDER MANDAAT

Raad van Discipline Arnhem, 30 september 2002

(*mrs. Van der Hulst, Baks, Bosma, Borkhuis en Knüppe*)

Optreden van een advocaat in een arbeidsgeschil zonder mandaat van cliënt

- *Artikel 46 (1.2 Vereiste communicatie met de cliënt)*
- *Gedragsregel 5*

Feiten

Voor de feiten zij verwezen naar de hiervoorgaande beslissing. Mr. X – mr. Y in de hiervoorgaande beslissing – staat genoemd als advocaat van klaagster in het verweerschrift. Klaagster heeft geen enkel contact met mr. X en neemt met hem voor het eerst contact op na indiening van het verzoekschrift en het verweerschrift bij de kantonrechter, omdat zij het met de inhoud van die stukken niet eens is. Naar aanleiding van dat telefoongesprek deelt mr. X mede contact te zullen opnemen met mr. Y – mr. X uit de voorgaande beslissing. Het was geen gebruik dat mr. X zijn briefpapier voor indiening van een verweerschrift ter beschikking stelde aan mr. Y en dat mr. Y voor ondertekening van het verweerschrift zorgdroeg. Dat was het gevolg van de omstandigheid dat mr. X met vakantie was. Mr. X verkeerde in de veronderstelling dat het niet nodig was dat hij zich inhoudelijk met de zaak zou bemoeien.

Overwegingen raad

Mr. X is tekortgeschoten in zijn belangenbehartiging jegens klaagster. Mr. X heeft twee versies van het ontbindingsverzoek en het verweerschrift ontvangen, namelijk een versie met en een versie zonder ontbindingsvergoeding. Dit had voor mr. X temeer aanleiding moeten

vormen alert te zijn en er zich uitgebreid van te vergewissen dat klaagster zich bewust was van de reikwijdte van haar beslissing om in te stemmen met het verweerschrift waarin geen ontbindingsvergoeding was opgenomen en mr. X had over de consequentie van de regeling objectieve informatie aan klaagster moeten verschaffen. Voorts heeft mr. X onbetamelijk gehandeld door een verweerschrift in te dienen (op 28 maart 2001) zijnde een moment waarop mr. X nog niet met klaagster had gesproken. Zijn eerste contact dateert van 3 april 2001. Op het moment waarop mr. X bedoeld stuk indiende had hij derhalve van klaagster geen expliciet mandaat om haar belangen te behartigen. Dat klaagster bij brief d.d. 16 maart 2001 met een (niet-ingediend) concept voor een verweerschrift had ingestemd doet daaraan niet af. Ten slotte heeft mr. X onbetamelijk gehandeld door mee te werken aan misleiding van de kantonrechter alsmede de bedrijfsvereniging, waartoe hij onder meer zijn briefpapier aan de advocaat van de wederpartij heeft afgestaan.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht en oplegging van de maatregel van een enkele waarschuwing.

VOOR TOEVOEGING NAAR RAAD VOOR RECHTSBIJSTAND

Hof van Discipline, 4 oktober 2002, nr. 3590

(mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, Van Voorst van Beest, Balkema en Visser)

Deken Amsterdam, 29 maart 2002

Rechtzoekende die in aanmerking komt voor toevoeging dient zich te wenden tot de Raad voor Rechtsbijstand

– *Advocatenwet artikelen 13, 67*

Overwegingen hof

De in de artikelen 13 en 67 van de Advocatenwet beschreven rechtsgang dient te worden onderscheiden van die voorzien in de Wet op de Rechtsbijstand. De rechtzoekende die in aanmerking komt voor gefinancierde rechtshulp dient zich niet te wenden tot de deken maar tot de Raad voor Rechtsbijstand, tenzij hij uitdrukkelijk verklaart van de mogelijkheid van gefinancierde rechtshulp geen gebruik te willen maken en bereid te zijn een advocaat te betalen.

Nu klager, naar hij ter zitting van het hof heeft bevestigd, in aanmerking komt voor gefinancierde rechtshulp doch, zo lang hij zijn eigen bijdrage die hij verschuldigd is in verband met een eerder verleende toevoeging niet voldoet, niet verder deze vorm van rechtshulp kan genieten, en niet heeft verklaard bereid te zijn zelf een advocaat te betalen, staat voor hem de rechtsgang van artikel 13 van de Advocatenwet niet open.

De deken heeft zich derhalve terecht op het standpunt gesteld dat klager niet-ontvankelijk is in diens verzoek. Het beklag van klager is dus ongegrond.

Overweging verdient nog dat de stelling van klager dat hij in het kader van een verzoek om aanwijzing van een advocaat op grond van

artikel 13 van de Advocatenwet niet verplicht zou zijn inlichtingen aan de deken te verstrekken, omtrent de zaak waarvoor hij aanwijzing van een advocaat verzoekt, niet juist is.

Volgt

Verklaart het beklag van klager tegen de beslissing van de deken ongegrond.

DUBBELE OVEREENKOMST MET STAGIAIRE

Raad van Discipline Arnhem, 14 oktober 2002

(mrs. van der Hulst, Bemelmans, Borkhuis, Langeler en Van Wijmen)

Mr. X sluit met een stagiaire twee overeenkomsten. De eerste legt hij voor aan de Raad van Toezicht; de tweede, waarin onder meer een concurrentiebeding is opgenomen, niet. Misleiding van de Raad van Toezicht.

Artikel 17 van de richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires is ook van toepassing op een stagiaire die niet in loondienst is, maar die met zijn patroon c.q. diens kantoor is geassocieerd.

– *Advocatenwet artikel 46 (2.2 Bezwaren van de deken)*

– *Stageverordening, art. 2, 4 en 8*

– *Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires, art. 17*

Feiten

Mrs. X en Y, geassocieerd, sluiten een samenwerkingsovereenkomst met mr. Z die als stagiaire op hun kantoor, onder patronaat van mr. Y, werkzaam zal zijn. Die overeenkomst is ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voorgelegd. In die overeenkomst was onder meer opgenomen dat mr. Z gemiddeld 4 dagen per week zou werken, dat de overeenkomst voor onbepaalde tijd was aangegaan en dat die niet binnen drie jaar zou kunnen worden opgezegd.

Daarnaast sloten mrs. X en Y een 'nadere overeenkomst' met mr. Z die onder meer inhield:

- als uitgangspunt dat mr. Z 4 dagdelen per week zou werken;
- het feit dat de overeenkomst werd aangegaan voor een jaar;
- een concurrentiebeding;
- een bereidverklaring van mr. Z om de kosten te dragen die verbonden waren aan het patronaat van mr. Y.

Mr. Z heeft feitelijk gemiddeld 40 uur per maand gewerkt. In stageverslagen heeft mr. Y ingevuld dat mr. Z 32 uur per week werkzaam was.

De deken klaagde ambtshalve dat mr. X:

- de RvT heeft misleid;
- heeft gehandeld in strijd met het bepaalde in art. 17 richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires en met de artikelen 2 en 8 van de Stageverordening.

Overwegingen raad

Ten aanzien van het eerste klachtonderdeel overwoog de raad dat in

art. 4 van de Stageverordening is bepaald dat elk patronaat de goedkeuring van de RvT behoeft. Volgens vaste rechtspraak van de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State mag de RvT in dat verband mede de rechtsverhouding tussen patroon en stagiaire toetsen.

Mr. X heeft bewust alleen de eerste overeenkomst en niet ook de nadere overeenkomst ter toetsing aan de RvT overgelegd. Door deze handelwijze is de RvT misleid. Zulks is in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Dit onderdeel van de klacht is dan ook gegrond.

Ten aanzien van het tweede klachtonderdeel overwoog de raad dat hoewel de in art. 17 van de richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires opgenomen bepaling, dat niet dan na goedkeuring van de RvT een concurrentiebeding mag worden opgenomen, naar de letter alleen betrekking heeft op stagiaires in loondienst, de raad, gelet op de onder punt 1 van de richtlijn verwoorde strekking van die richtlijn, van oordeel is dat voornoemde bepaling ook geldt ten aanzien van de rechtsverhouding tussen een stagiaire die met zijn patroon c.q. kantoor geassocieerd is. Door het concurrentiebeding niet ter goedkeuring aan de RvT voor te leggen, heeft mr. X gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. In zoverre is dit klachtonderdeel gegrond.

Het verwijt dat mr. X in strijd heeft gehandeld met art. 2 van de Stageverordening is door de deken niet onderbouwd. Het is de raad niet bekend op welk handelen c.q. nalaten van mr. X de deken bij de formulering van dit verwijt het oog heeft gehad. Van handelen in strijd met art. 8 van de Stageverordening door mr. X kan geen sprake zijn nu de in dit artikel vervatte norm is gericht aan de stagiaire en niet aan mr. X die met mr. Z als stagiaire was geassocieerd. Ten aanzien van de aan mr. X op te leggen maatregel overweegt de raad dat, hoewel misleiding van de RvT een onvoorwaardelijke maatregel van schorsing in de uitoefening van de praktijk rechtvaardigt, volstaan wordt met oplegging van een voorwaardelijke maatregel nu mr. X er blijk van heeft gegeven de ernst van zijn handelwijze in te zien en deze te betreuren.

Volgt

Gegrondverklaring van klachtonderdeel 1 en gedeeltelijke grondverklaring van klachtonderdeel 2 met oplegging van een schorsing van één maand, voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaar.

EERST BEMIDDELAAR, DAN ADVOCaat

*Raad van Discipline 's-Gravenhage, 14 oktober 2002
(mrs. Verhoeven, Degenaar, Gilhuis, Van Hilten-Kostense en Verhulst)*

Indien een advocaat met beide echtgenoten overlegt over een mogelijk optreden door hem als echtscheidingsbemiddelaar ligt het op zijn weg om op voorhand duidelijkheid te scheppen over zijn positie en rol, meer in het bijzonder over zijn positie indien het niet tot een bemiddeling mocht komen. Indien deze duidelijkheid niet wordt

geschapen staat het de advocaat niet vrij om voor één van partijen als advocaat op te treden indien het niet tot een bemiddeling komt, tenzij met toestemming van de andere partij.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.4 Het vermijden van belangenconflicten)*
- *Gedragsregel 7*

Feiten

Klager en zijn echtgenote zijn voornemens een echtscheidingsprocedure aanhangig te maken. Mr. X laat aan de echtgenote weten dat hij bereid is als echtscheidingsbemiddelaar voor beide partijen op te treden. Mr. X kent de echtgenote uit anderen hoofde. Vervolgens vindt een langdurige bespreking plaats ten kantore van mr. X, waarbij klager inhoudelijke informatie verschaft aan mr. X. Er wordt gesproken over de financiële implicaties van een echtscheiding, vermogensrechtelijke aspecten, berekeningsmethodieken en kinderalimentatie. Twee dagen later laat klager aan mr. X weten dat hij niet van diens diensten als echtscheidingsbemiddelaar gebruik zal maken. Nadien treedt mr. X op als advocaat van klagers echtgenote.

Klacht

Aanvankelijk presenteert mr. X zich, en treedt hij op, als echtscheidingsbemiddelaar maar later als advocaat van klagers echtgenote. Mr. X had zich moeten terugtrekken toen bemiddeling niet mogelijk bleek, althans mr. X had klager vooraf moeten informeren dat, indien de bemiddeling geen doorgang zou vinden, hij wel voor klagers echtgenote als advocaat zou optreden.

Verweer

Mr. X brengt naar voren dat klager en diens echtgenote voor een louter oriënterende bespreking over de mogelijkheid van bemiddeling bij hem zijn geweest. Aan het einde van dit gesprek is afgesproken dat klager en diens echtgenote mr. X nader zouden informeren over de vraag of zij mr. X als bemiddelaar wensten in te schakelen. Klager heeft aan mr. X laten weten dat hij niet van zijn diensten gebruik wilde maken. Toen de advocaat van klager contact met mr. X opnam heeft hij voor het eerst kennisgenomen van klagers financiële voorstel, welk voorstel niet afweek van hetgeen tijdens de bespreking aan de orde is gekomen. Mr. X heeft met de echtgenote van klager afgesproken dat eerst bekeken zou worden of in overleg tot een oplossing kon worden gekomen. Toen klager aangaf daar niets in te zien heeft mr. X met klagers echtgenote afgesproken om als advocaat voor haar op te treden.

Overwegingen van de raad

Indien een advocaat met beide echtgenoten overlegt over een mogelijk optreden door hem als echtscheidingsbemiddelaar, ligt het op zijn weg om op voorhand duidelijkheid te scheppen over zijn positie en rol, meer in het bijzonder over zijn positie indien het niet tot een bemiddeling mocht komen. Indien deze duidelijkheid niet wordt geschapen, staat het een advocaat niet vrij om voor één van partijen als advocaat op te gaan treden indien het niet tot een bemiddeling komt, tenzij met toestemming van de andere partij. Immers, het enkele ont-

breken van genoemde duidelijkheid brengt al het gevaar met zich mee dat partijen bij vorenbedoeld overleg inhoudelijk informatie verschaffen die zij niet zouden hebben verschaft indien zij zouden hebben geweten dat de advocaat mogelijk voor de andere partij als advocaat zou gaan optreden.

Uit de correspondentie blijkt dat klager in de veronderstelling verkeerde dat tijdens de bespreking ten kantore van mr. X er over werd gesproken dat deze de rol van echtscheidingsbemiddelaar voor beide echtelieden vervulde c.q. zou gaan vervullen. Mr. X heeft niet voorkomen dat de betreffende indruk bij klager kon ontstaan. Mr. X heeft dit gesprek immers niet schriftelijk vastgelegd terwijl dit, ter vermindering van misverstanden omtrent zijn positie en de dienaangaande te verschaffen duidelijkheid, geboden was.

Onder deze omstandigheden had het naar het oordeel van de raad op de weg van mr. X gelegen om, na ontvangst van de brief van klager waarin deze duidelijk maakte dat hij van de diensten van mr. X als echtscheidingsbemiddelaar geen gebruik wenste te maken, zich terug te trekken en niet verder voor de echtgenote van klager op te treden, temeer nu de bespreking ten kantore van mr. X twee uren heeft geduurd en derhalve moet worden aangenomen dat inhoudelijke zaken de echtscheiding betreffende aan de orde zijn geweest.

Volgt

De raad verklaart de klacht gegrond en legt mr. X de maatregel op van enkele waarschuwing.

ZORG DIE ADVOCAAAT MOET BETRACHTEN

*Raad van Discipline Amsterdam, 14 oktober 2002
(mrs. Kist, Karskens, Klaver, Meijer en Röttgering)*

Handelen in strijd met de zorg die de advocaat behoort te betrachten

- *Advocatenwet artikel 46 (1.4.2 Traagheid)*
- *Gedragsregel 4*

Feiten

Tussen een rechtsbijstandsverzekeraar en haar verzekerde A ontstaat een verschil van inzicht. A doet een beroep op de – in de verzekeringsvoorwaarden opgenomen – geschillenregeling. A verzoekt de rechtsbijstandsverzekeraar om het geschil voor te leggen aan mr. X, die hem al in een andere kwestie bijstond.

De rechtsbijstandsverzekeraar geeft bij brief d.d. 11 december 2002 inderdaad aan mr. X opdracht om in het kader van de geschillenregeling (bindend) te adviseren. De rechtsbijstandsverzekeraar rappelleert schriftelijk op 26 januari en 26 februari 2001, vanwege het uitblijven van enige reactie van mr. X. Ook daarop reageert mr. X niet. Op 24 december 2001 neemt B, medewerker van de rechtsbijstandsverzekeraar, telefonisch contact op met mr. X, die toelegt op korte termijn te zullen adviseren. A deelt aan de rechtsbijstandsverzekeraar mee dat hij contact heeft gehad met mr. X omtrent het verzochte advies. Dat advies blijft echter uit. Bij brief d.d. 25 januari 2002 stelt de rechtsbijstandsverzekeraar mr. X aansprakelijk voor de schade die

A mogelijk lijdt door het uitblijven van het advies en kondigt zij een klacht aan. Die klacht wordt op 11 februari 2002 ingediend. Tijdens het daaropvolgende onderzoek antwoordt mr. X niet op brieven van de deken.

Klacht

De rechtsbijstandsverzekeraar klaagt dat mr. X de aan hem verstrekte en door hem aanvaarde opdracht om bindend advies te geven niet heeft uitgevoerd.

Het dekenbezwaar houdt in dat mr. X in het geheel niet heeft gereageerd op diverse verzoeken van de deken tot het geven van informatie.

Overwegingen van de raad

Aannemelijk is geworden dat de aan mr. X gegeven opdracht tot het geven van een advies in het kader van de geschillenregeling door hem is aanvaard, nu uit niets blijkt dat mr. X de opdracht heeft geweigerd en hij telefonisch aan B heeft toegezegd het gevraagde advies alsnog te zullen verstrekken en hij bovendien met de verzekerde contact heeft gehad over die kwestie.

De opdracht tot het geven van advies in het kader van de geschillenregeling is gegeven door de rechtsbijstandsverzekeraar. Deze is dan ook als opdrachtgever gerechtigd om de onderhavige klacht in te dienen.

Mr. X heeft de aan hem gegeven en door hem aanvaarde opdracht tot het geven van advies niet uitgevoerd en hij heeft derhalve aan deze opdracht niet de zorg besteed die hij als advocaat behoort te betrachten. De klacht is gegrond.

Mr. X heeft niet aanstonds de deken desgevraagd geantwoord. Hij heeft in het geheel niet gereageerd op diverse verzoeken van de deken. Mr. X heeft aldus in strijd met gedragsregel 37 en daarmee tuchtrechtelijk verwijtbaar gehandeld.

Mr. X is stelselmatig en in zeer ernstige mate tekortgeschoten door noch klager noch de deken te antwoorden op hun herhaalde verzoeken. Mr. X heeft zich zodanig onbehoorlijk gedragen dat een onvoorwaardelijke schorsing voor de duur als hierna vast te stellen op zijn plaats is. De raad neemt daarbij nog in aanmerking dat het optreden van mr. X in deze zaak niet op zichzelf staat en de raad verwijst daarbij naar een eerdere beslissing van het Hof van Discipline alsmede naar gelijktijdig gegeven beslissingen van de raad in twee andere zaken, waarbij aan mr. X de maatregel van onvoorwaardelijke schorsing is opgelegd.

Volgt

De raad verklaart zowel de klacht als het dekenbezwaar gegrond en legt in beide gevallen aan mr. X op de maatregel van schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van één maand. De raad bepaalt dat de beide perioden van schorsing (alsmede de periode van schorsing in de twee hiervoor genoemde andere zaken) achtereenvolgend ten uitvoer gelegd zullen worden.

INSTAAN VOOR BETALING VAN PROCUREUR

*Raad van Discipline Amsterdam, 14 oktober 2002
(mrs. Kist, Karskens, Klaver, Meijer en Röttgering)*

De advocaat is verplicht om in te staan voor de betaling van een andere advocaat die door hem als procureur is ingeschakeld. Het niet-beantwoorden van brieven van de deken is tuchtrechtelijk verwijtbaar

- *Advocatenwet artikel 46 (2.2 Bezwaren van de Deken; 5 Wat de advocaat betaamt tegenover zijn mede-advocaten; 5.5 Nakomen van financiële verplichtingen)*
- *Gedragsregels 17, 21 en 37*

Feiten

Mr. A treedt op als procureur van mr. X. De procureursdeclaratie van mr. A, belopend f 4.230, blijft onbetaald, waarna mr. A de deken om bemiddeling vraagt. De deken schrijft mr. X aan die, na te zijn gerappelleerd, aan de deken laat weten dat de declaratie te hoog is. Hij stelt voor dat een medewerker van de afdeling procuraten van de deken een oordeel geeft over de juistheid van de declaratie van mr. A. Mr. A laat vervolgens weten in te kunnen stemmen met deze suggestie, maar de deken maakt kenbaar daarop niet te kunnen ingaan. Hij verwijst mr. A en mr. X naar de burgerlijke rechter.

Mr. A maakt vervolgens de zaak aanhangig bij de kantonrechter. Mr. X laat verstek gaan, waarop de vordering wordt toegewezen. Door middel van een executoriaal derdenbeslag wordt het vonnis ten uitvoer gelegd. Mr. A klaagt er bij de deken over dat mr. X niet heeft gestreefd naar een onderlinge verhouding die berust op welwillendheid en vertrouwen, alsmede dat hij heeft nagelaten in te staan voor de aan zijn procureur toekomende vergoedingen en honoraria.

De deken dient daarnaast als bezwaar tegen mr. X in, dat hij heeft nagelaten inhoudelijk op zijn brieven te reageren.

Beoordeling van de klacht

Op grond van Gedragsregel 21 is de advocaat verplicht om in te staan voor de betaling van een andere advocaat die door hem als procureur is ingeschakeld. Mr. X heeft mr. A als procureur ingeschakeld. Betaling van de declaratie van mr. A heeft eerst plaatsgevonden na dagvaarding, veroordeling, betekening en executoriaal derdenbeslag. Daarmee staat vast dat mr. X Gedragsregel 21 heeft overtreden. De klacht is derhalve gegrond.

Beoordeling van het bezwaar van de deken

Nadat mr. X bij brief d.d. 13 december 1999 heeft gereageerd op de bemiddelingspoging van de deken is bij brief d.d. 20 juli 2001 door mr. A een klacht tegen mr. X ingediend. Daaropvolgend zijn door de deken brieven aan mr. X gezonden d.d. 10 en 28 augustus en 28 november 2001. Op deze brieven heeft mr. X niet gereageerd, ook niet nadat de deken te kennen heeft gegeven een klacht op grond van Gedragsregel 37 te overwegen. Het bezwaar is derhalve gegrond.

Met het voorgaande is komen vast te staan dat mr. X heeft gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Mr. X heeft zich zodanig onbehoorlijk gedragen dat een onvoorwaardelijke schorsing voor de duur als hierna vast te stellen op haar plaats is. De raad neemt daarbij nog in aanmerking dat het optreden van mr. X in deze zaak niet op zichzelf staat zoals blijkt uit de op heden gegeven beslissingen van de raad in twee andere zaken, waarin hem in elk van deze zaken de maatregel van een onvoorwaardelijke schorsing van een maand is opgelegd.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht en van het bezwaar van de deken, en oplegging van een maatregel van schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van twee maanden.

OPTREDEN TEGENOVER PARTIJ MET VERSTANDELIJKE HANDICAP

*Hof van Discipline, 18 oktober 2002, nr. 3529
(mrs. Franssen, Beker, Hulleman, Gerritzen en Mendlik)*

*Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 26 november 2001
(mrs. Bleeker, Ten Brummelhuis, Van Boxel, Luchtman en Heuvelmans)*

Van een advocaat, die op de hoogte is van een geestelijke handicap van de wederpartij, mag een grote mate van zorgvuldigheid worden verlangd. Dat kan er echter niet toe leiden dat hij geheel zou moeten afzien van optreden.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.4 Jegens tegenpartij in acht te nemen zorg)*

Feiten

Mr. X trad voor een verhuurster op tegen een huurder aan wie de huur was opgezegd. Hij heeft de huurder gesommeerd de woning te verlaten. Hij deed dat per deurwaardersexploit, omdat zijn cliënte hem had meegedeeld dat de huurder zijn post mogelijk niet zou openen.

Kort daarna schreef de klaagster, de moeder van de huurder, twee brieven aan de cliënte van mr. X waarin zij wees op de slechte psychische toestand van haar zoon.

Dat weerhield mr. X er niet van om een kort geding tot ontruiming aan te spannen. Dit is ingetrokken, omdat de huurder alsnog de woning verliet.

De klaagster verweet mr. X dat deze onjuist en onzorgvuldig handelde door een kort geding aan te spannen tegen haar schizofrene zoon. Met deze wetenschap had mr. X zich moeten verstaan met de klaagster, de GGD of de Sociale Dienst alvorens tot dagvaarding over te gaan.

Overwegingen raad

De raad kan zich zeer wel in de gedachte van de klaagster inleven, doch als haar zoon aan het maatschappelijk leven deelneemt of als men de zoon van klaagster aan het maatschappelijk leven laat deelneemen, dan zullen de gevolgen daarvan zoals in casu een huuropzegging en een dagvaarding ook moeten worden aanvaard.

Niet gezegd kan worden dat mr. X de belangen van de zoon van klaagster nodeloos en op een ontoelaatbare wijze heeft geschaad, zodat de klacht als ongegrond moet worden afgewezen.

Overwegingen hof

Het hof onderschrijft de overwegingen van de raad omtrent de beoordeling van klachten over het optreden van de advocaat van de wederpartij. Ook de klaagster acht die overwegingen in hun algemeenheid juist, maar zij meent dat daarover in dit geval en in het geval van zaken tegen geestelijk gehandicapten in zijn algemeenheid, anders moet worden geoordeeld.

Het hof kan de klaagster in zoverre volgen dat van de advocaat in de door klaagster bedoelde zaken, ingeval hij van de geestelijke handicap op de hoogte is of behoort te zijn, een grote mate van zorgvuldigheid mag worden verlangd. Dat kan er echter niet toe leiden dat de advocaat geheel zou moeten afzien van het optreden in dergelijke zaken. Na overwogen te hebben dat mr. X van verder bijzonderheden over de psychische toestand van klaagsters zoon – de schizofrenie – niet op de hoogte was of had behoren te zijn oordeelde het hof dat het optreden van mr. X in voldoende mate zorgvuldig is geweest.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de raad.

VAST BEDRAG OF SPECIFICATIE

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 21 oktober 2002
(*mrs. Mertens-Steeghs, Van Boxsel, De Bont, Theunissen en Caudri*)

Wanneer de advocaat met de cliënt een vast honorariumbedrag heeft afgesproken is de advocaat niet gehouden tot specificatie van zijn declaratie, behoudens wanneer blijkt van bijzondere omstandigheden.

- *Advocatenwet artikel 46 (1.4.3 Financiële verhouding)*
- *Gedragsregel 25.4*

Feiten

Mr. X staat klager bij in een strafzaak. Klager heeft een aantal bezwaren tegen de wijze waarop mr. X zijn bijstand heeft verleend die in het navolgende buiten beschouwing blijven en die ongegrond worden bevonden.

Een onderdeel van de klacht is dat klager wel het honorarium van mr. X heeft betaald, maar tot op heden geen factuur heeft ontvangen waarin dat honorarium nader wordt toegelicht en uitgesplitst. Mr. X verweert zich met de stelling dat bij het begin van de zaak is afgesproken dat een vast bedrag in rekening zou worden gebracht en dat daarom een specificatie of een toelichting achteraf niet aan de orde is.

Beoordeling van de klacht

(...) Als niet onvoldoende weersproken staat vast dat klager met mr. X een bepaald bedrag had afgesproken waarvoor mr. X klagers strafzaak

zou behandelen. Niet gebleken is van een reden om ondanks deze afspraak een specificatie van mr. X te eisen, zodat ook dit verwijt ongegrond is.

Beslissing

De raad wijst de klacht als ongegrond af.

(advertentie)

Wij bieden een werkplek met alle ruimte voor ontplooiing voor een advocaat-medewerker of gevorderde stagiair. Net als wij denk en handel je commercieel en functioneert je het best in een informele omgeving. Om serieuze zaken te kunnen relativeren is gevoel voor humor wenselijk. Op je vakgebied ben jij het die het laatst lacht!

ADVOCAAT

Als advocaat binnen ons team heb je vooral affiniteit met **bouwwrecht en ondernemingsrecht**. Verder beoefent ons kantoor, gevestigd in het Brainpark te Rotterdam, de praktijk van arbeidsrecht, letselschade en persoon- en familierecht.

Spreekt een baan met veel zelfstandigheid in een hechte organisatie je aan?

Mail dan je gegevens naar mail@vandijkadvocaten.nl of bel (010) 2 12 12 20. Je kunt ook schriftelijk reageren naar onderstaand adres, t.a.v. Monique van Dijk.

Kijk ook even op onze website: www.vandijkadvocaten.nl

MEESTERS IN ONDERNEMERSKRINGEN

VANDIJK
ADVOCATEN

Max Eurwelaan 75, 3062 MA Rotterdam. Tel. (010) 2 12 12 20

Magistrale OVERWEGINGEN

na afloop van de persconferentie, zo begrijpt het Gerecht, door de minister-president persoonlijk gefotokopieerd en uitgedeeld aan de (nog) aanwezige journalisten. Ook Nederlof ontving een kopie. Bij (nauwkeurige) lezing van deze brief blijkt duidelijk dat de minister-president een, nogal ernstige, vergissing heeft begaan: in die brief staat namelijk dat het DCA niet is toegestaan de daarin bedoelde gegevens over te dragen aan, onder anderen, haar Antilliaanse *vestiging*, hetgeen – dat hoeft geen betoog – iets geheel anders is dan de Antilliaanse *regering*. Vast staat dat Nederlof de minister-president met dit feit heeft geconfronteerd. Vast staat ook dat dit de minister-president in het verkeerde keelgat schoot en dat er vervolgens tussen beide dames een handgemeen is ontstaan, waarbij de minister-president de fotokopie, welke zij kort daarvoor aan Nederlof had overhandigd, tevergeefs uit de handen van, de kennelijk terecht als vasthoudend bekend staande Nederlof trachtte te trekken. Verder werd door de minister-president verbaal gereageerd met ‘echt Amigoe-style’ (of woorden van die strekking) en door Nederlof met ‘echt FOL-style’ (of woorden van die strekking). Het incident werd afgesloten met de mededeling van de minister-president aan Nederlof dat zij niet meer welkom was op haar persconferenties. Een en ander werd door de minister-president bij brief van 12 januari 2004 aan de directrice van de Amigoe schriftelijk

bevestigd. Op 14 januari 2004, kort voor de aanvang van de wekelijkse persconferentie van de minister-president, bleek dat het haar ernst was: Nederlof werd die dag de toegang tot de persconferentie ontzegd.

2.3. Partijen verschillen van mening omtrent de wijze waarop de bovenomschreven schermutsling precies heeft plaatsgevonden, doch het komt het Gerecht voor dat een nader onderzoek naar de feiten niet zal bijdragen aan een oplossing, welke de vrede tussen partijen weer enigszins zal kunnen herstellen. (...)

Zo stelt de gemachtigde van het Land dat de minister-president, nadat zij door Nederlof was aangesproken, de fotokopie, welke zij even tevoren aan Nederlof had gegeven, ‘weer tot zich (wilde) nemen’ om ‘aan te geven’ waar de door haar bedoelde passage in de brief stond en dat zij pas, nadat Nederlof ‘een nog ergere arrogante en ongepaste houding’ had aangenomen en de opmerking. ‘echt FOL-style’ had gemaakt, ‘gepoogd heeft om de brief op heftige wijze terug te nemen en daaraan te rukken.’ De minister-president heeft evenwel in haar brief van 12 januari 2004 zelf aangevoerd dat de door haar jegens Nederlof genomen maatregel werd ingegeven door ‘su kom-portashon semper arrogante pa ku mi persona’ welk gedrag op genoemde vrijdagmiddag was geculmineerd: ‘su sistema onbeskop di kuestiona mi ku a kondusi na mi reaks-

hon pa trata di kita for di dje kopia di un dokumentu :ku un ratu prome mi a entreg’e’ (...). Hieruit volgt duidelijk dat er geen sprake van was dat de minister-president Nederlof even vriendelijk wilde laten zien waar de door haar bedoelde passage stond en dat pas na ‘een nog ergere arrogante houding’ van Nederlof en het vallen van de woorden ‘echt FOL-style’ bij de minister-president de stoppen waren doorgeslagen en dat zij pas daarna is begonnen aan de brief te trekken. Die woorden zijn, ook blijkens de brief van de minister-president, pas na het ‘rukken en trekken’ gevallen en het waren deze woorden die, wederom blijkens die brief, de minister-president ertoe hebben geleid om Nederlof ‘mesora’ (onmiddellijk) mede te delen dat zij voortaan niet meer welkom was op haar persconferenties. Gegeven deze incongruenties, gaat het Gerecht er voorshands vanuit dat de gemachtigde van het Land in dezen niet geheel juist of volledig omtrent de feiten geïnstrueerd is, nog daargelaten dat diens betoog ook op geen enkele wijze ondersteund wordt door de talrijke verslagen welke in de diverse kranten over deze betreurenswaardige gebeurtenis zijn verschenen en welke, mirabile dictu, onderling een grote mate van overeenkomst vertonen.”

Het Gerecht beveelt ten slotte mevrouw Nederlof toe te laten tot alle persconferenties van het Land.

(advertentie)

VERMOEDENS?



DÖRR BEDRIJFSRECHERCHE

RECHERCHE- EN ADVIESBUREAU

010 - 212 49 23

www.dorr-recherche.nl

VRIJDAG 12 MAART 2004

Amsterdam RAI

NATIONAAL JURISTEN CONGRES

Maak kennis met ruim 40 topkantoren én bezoek vakinhoudelijke workshops en kantoorpresentaties!

Het Nationaal Juristencongres richt zich op rechtenstudenten in de laatste fase van hun studie én juristen met werkervaring. Dit unieke congres biedt de ideale mogelijkheid tot oriëntatie, netwerken én het verdiepen van je juridische kennis. Ook heb je gratis toegang tot De Nationale Carrièrebeurs, het grootste landelijke carrière-evenement, waar diverse exposanten op zoek zijn naar juristen!

Openingstijden:
Congresprogramma van 10.00 uur - 15.30 uur
Beurs van 14.00 uur - 17.00 uur
Beursborrel van 16.00 uur - 17.30 uur

De toegang is na (voor)registratie gratis voor rechtenstudenten in de eindfase van de studie en juristen met werkervaring. Anderen betalen € 15,-.

WWW.JURISTENCONGRES.NL

VOORREGISTRATIE - PROGRAMMA - EXPOSANTEN

Vele kantoorpresentaties en praktijkgerichte en vakinhoudelijke workshops verzorgd door de absolute juridische top! Workshops zijn o.a.: Stagiair en patroon - Kies je advocatenkantoor - The Global Firm - Kantoor en vrije tijd - Beroepsaansprakelijkheid - Meet the MP (ontmoet drie managing partners van drie topkantoren) - Crisisadvocatuur - Londen en New York.

Het congresprogramma is een samenwerking tussen Memory Productions Events en RBI/Elsevier Juridisch



MEMORY MAGAZINE



Advocatenblad

Read Business Information



VIACOM OUTDOOR

Recht.nl
het internetportaal voor juristen



Onderstaande kantoren waren op 30 december bekend als exposant



Het Nationaal Juristencongres en de Nationale Carrièrebeurs zijn activiteiten van Memory Productions Events B.V., onderdeel van de



Waar begint uw oriëntatie op juridische informatie?



Elsevier Juridisch stelt zich ten doel om u zo goed mogelijk van de juridische kennis te voorzien die u nodig heeft bij de uitoefening van uw beroep.

De vorm waarin dat gebeurt bepaalt u zelf. Of het nu gaat om een vaktijdschrift, losbladige, boek of opleiding. U kunt kiezen voor die vorm van informatie die het beste aansluit bij uw werksituatie.

Op onze website vindt u een actueel overzicht van onze producten, nieuws-items van de uitgever, diverse links en aanbiedingen.

Kortom, www.elsevierjuridisch.nl biedt u de mogelijkheid om u te oriënteren op nieuwe vakinformatie op juridisch terrein.

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch, met recht dé partner in kennis en informatie. In samenwerking met gerenommeerde auteurs en redacteuren voorziet Elsevier Juridisch in de vraag naar juridische informatie met een sterk en breed pakket uitgaven op de volgende rechtsgebieden:

- Bestuursrecht
- Milieurecht
- Arbeidsrecht en Ambtenarenrecht
- Economisch recht
- Personen- en familierecht

Actualiteit, toegankelijkheid en bruikbaarheid voor uw praktijksituatie staan hierbij centraal.

Hoe hou je een gezond bedrijf gezond?

Nieuw: VerzuimKompas

Per 1 januari 2004 bent u verplicht om bij ziekte twee jaar loon door te betalen. Nationale-Nederlanden heeft hier samen met twee Arbo-diensten een vooruitstrevend totaalpakket voor bedacht.

Het heet VerzuimKompas en 't houdt volledig rekening met de Wet Verbetering Poortwachter en de verplichtingen uit de Arbo-wet. VerzuimKompas bestaat uit een aantal onderdelen. Allereerst een Ziekengeldverzekering die twee jaar loondoorbetaling bij ziekte garandeert.

Daarnaast zorgt VerzuimKompas ervoor dat zieke werknemers weer snel aan de slag kunnen. Bovendien - en dat is misschien nog wel belangrijker - draagt VerzuimKompas eraan bij dat werknemers niet ziek worden. Hou uw bedrijf gezond. Neem om te beginnen eens contact op met uw verzekeringsadviseur.

VAN TILBURG & BEKS

A D V O C A T E N

Van Tilburg & Beks Advocaten is een commercieel kantoor met een volledig op het bedrijfsleven gerichte praktijk. Tot onze relaties behoren dan ook diverse ondernemingen van klein tot beursgenoteerd. Op het kantoor wordt de advocatuur op een moderne manier beoefend en dat betekent, dat kwaliteit en pragmatisme centraal staan. We denken met onze cliënten mee en zijn daarom voor hen vaak een "sparingpartner". Met een klein team hebben we een kantoor met korte lijnen en een collegiale werksfeer.

De ambitie van het kantoor is om te groeien. Daarom zijn wij op zoek naar een:

Advocaat-medewerker of gevorderde advocaat-stagiaire

Heb je een pragmatische en resultaatgerichte instelling? Beschik je over een no-nonsense mentaliteit, een goed analytisch vermogen en kun je je goed inleven in de belangen van cliënten en wederpartijen? Ben je bovendien geïnteresseerd om mee te werken aan de groei van ons kantoor, dan nodigen wij je uit te solliciteren.

Van Tilburg & Beks Advocaten biedt een goede persoonlijke begeleiding en een marktconforme beloning.

Voor aanvullende informatie kun je contact opnemen met mr. Rob Beks of onze uitgebreide internetsite bekijken.

Heb je belangstelling voor deze vacature, stuur dan je sollicitatiebrief vergezeld van je CV. We laten aan jou over, via welk medium je wilt reageren.

Van Tilburg & Beks Advocaten
De heer mr. R.C.A.J. Beks
Postbus 296
5260 AG VUGHT

Telefoon: 073 656 11 16
Fax: 073 656 76 95
E-mail direct: r.beks@tilburg-beks.nl
Internet: www.tilburg-beks.nl

TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

Toga's op maat

- Rijksleverancier
- Uitsluitend eerste kwaliteit stof wordt gebruikt voor uw toga
- Uitstekende prijs/kwaliteit verhouding
- Korte levertijd
- Confectiematen uit voorraad leverbaar
- *Befcadeau bij bestelling toga*

WWW.TOGA.NET

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

GIMBRÈRE LENAERTS VOORVAART ADVOCATEN

TE BREDA

Zoekt: **een advocaat-medewerk(st)er**
en
een gevorderd stagiair(e)

Mogelijkheden zijn o.a. algemene praktijk; i.e.
Entertainmentrecht
Strafrecht
Ondernemingsrecht

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u binnen 14 dagen richten aan:

Mr F.T.H. Gimbrère, Van Coothplein 18,
4811 NE Breda e-mailadres: general@glv-adv.nl

Voor informatie kunt u bellen naar Mr F.T.H. Gimbrère op telefoonnummer 076 - 520 08 84.

CASTA

JURIDISCHE OPLEIDINGEN
JURIDISCH UITZENDBUREAU B.V.



Lange Hofstraat 29, 7201 HT Zutphen;

Cursus "Juridisch Secretaresse"

Startdatum: 26 februari 2004 te Amstelveen

Startdatum: 9 maart 2004 te Zutphen

Startdatum: 1 april 2004 te

Leeuwarden/Groningen

Cursus "Roladministratie/Procuraten"

Startdatum: najaar 2004 en op
aanvraag te Utrecht

Cursus "Nederlandse Grammatica/ Nieuwe Spelling"

Startdatum: voor- en najaar 2004 te
Amstelveen/Zutphen en op aanvraag

Cursus Faillissementen en WSNP

Startdatum: 6 mei 2004 te Amstelveen

Startdatum: op aanvraag te

Zutphen/Leeuwarden/Groningen

Ook cursussen op locatie mogelijk.

**Heeft u vacatures? CASTA gaat
voor u op zoek naar ervaren
juridisch ondersteunend personeel.**

Nadere informatie is op te vragen.

Telnr.: 020-699 85 06, faxnr.: 020-600 11 81.

Telnr.: 0575 - 547 979, faxnr. 0575 - 547 021.

E-mailadres: info@casta.nl

Internet: www.casta.nl

*Casta verzorgt tevens opleidingen op
de Nederlandse Antillen, Aruba en
Sint Maarten.*

MAX RETAIL

Max Retail bedenkt en realiseert
kantoorconcepten met een eigen
gezicht en een tastbaar resultaat.

Heeft uw kantoor nog wel voldoende uitstraling?

Na ontwerp en begroting begeleidt en
bewaakt Max Retail het totale proces en
houdt u stap voor stap op de hoogte
van alle relevante zaken.

Door een jarenlange samenwerking met
gerenommeerde uitvoerende bedrijven
kunt u rekenen op een verbluffend
resultaat binnen korte tijd en tegen
lage kosten.

Bel voor een geheel vrijblijvende
kennismaking 070 - 415 79 51.

Max Retail
Nijkampvaart 108 • 2497 XL Den Haag
tel. 070-4157951 • fax 070-4157952
e-mail: info@maxretail.nl

Zuivelstraat 10
3903 AE Veenendaal

T 0318 - 50 53 30
F 0318 - 63 84 20

E info@noviomagumuitgeverij.nl
I www.noviomagumuitgeverij.nl

Met een representatieve
niewsbrief onderhoudt u
op professionele wijze het
contact met uw cliënten.

**Nieuwsbrieven, ook voor
middelgrote en kleinere
advocatenkantoren.**

Pensioenadviesbureau Bijvoet | Van Bergen

- PENSIOENSCHADE - WET VPS - JURISPRUDENTIE
- WERKNEMERSPENSIOEN - CURSUSSEN (IN-HOUSE)

sinds 1982

Mr. H.N.J. Bijvoet | K. van Bergen
Keizersgracht 403, 1016 EK Amsterdam

www.bijvoetvanbergen.nl
T: 020 623 5421 info@bijvoetvanbergen.nl F: 020 624 7341



MOSZKOWICZ, MOSZKOWICZ, MOSZKOWICZ & MOSZKOWICZ
ADVOCATEN

Op ons kantoor Maastricht, sectie civiel recht, is plaats voor

EEN ADVOCaat m/vr.
met praktijk-(proces) ervaring
en voor een aankomende advocaat die (na een inwerkperiode)
kan meewerken in de civiele procespraktijk.

Alleen zij die menen over meer dan gemiddelde capaciteiten daartoe te beschikken
gelieven te solliciteren.

Contactpersoon Mr M. Moszkowicz sr, tel: 043 - 32 17 908 (directe lijn)
of 06 - 53 77 87 74 (direct).

Te koop aangeboden

Juridische bibliotheek (o.a. asser-serie, Kluwer onrechtmatige daad, burg. rechtsvordering, faillissementsrecht, verbintenissenrecht, modellen voor de rechtspraktijk, Serie recht en praktijk, Studiepockets privaatrecht, Praktijkgids, Jar, Jor, Kort geding, alles bijgewerkt tot heden).

Voor informatie en reacties brieven onder nummer 7817:
BUREAU BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen a/d Rijn

TOGA'S
Fa. G.J. Rhebergen
specialisten sinds 1894

Maatnemen na telefonische afspraak

Nu ook advocatentoga's in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen à € 675,- (incl. BTW)

Amsteldijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./faxnr: 020-6629514

Beffen uit voorraad leverbaar

externe

stagebegeleiding

Mr A.C. Oberman heeft besloten haar advocatenpraktijk te verwisselen voor de externe begeleiding en coaching van stagiaires en medewerkers. Als ervaren advocaat wil zij jonge advocaten, naast de opleiding die het kantoor hen biedt, de aandacht geven die het mogelijk maakt een gefundeerde conclusie te bereiken over hun plaats binnen de advocatuur.

Oberman is advocaat sinds 1982 en heeft vóór haar loopbaan in de advocatuur gewerkt bij universiteit, gemeente en in het bedrijfsleven.

Mr A.C. Oberman

externe stagebegeleiding

VAN EEGHENLAAN 12
1071 EM AMSTERDAM

020 673 71 60
FAX 671 21 95
aoberman@xs4all.nl

[NO CURE NO PAY]

[CASUS 5] Tot ons wendde zich A, specialist op het gebied van zogenaamde gemaksdiensten binnen onderwijsinstellingen. Op grond van een overeenkomst zou A voor een bepaald bedrag per student, de studenten van B voorzien van gemaksdiensten, spaarfaciliteiten en verzekeringen tegen gereduceerd

tarief, gedurende een periode van 2 jaar. Om budgettaire redenen wilde B al snel van de overeenkomst af. Toen gesprekken over eventuele aanpassing van de overeenkomst op niets uitliepen, hield B op te betalen. B ging ervan uit dat A onvoldoende middelen zou hebben om door middel van een slepende procedure

B tot nakoming te dwingen. B zat er naast...

Procesfinanciering
 **Sirus** maakt het recht toegankelijk

Essenlaan 4 - 3062 NM Rotterdam - Telefoon: 010 - 212 28 91 - Fax: 010 - 212 34 84 - info@sirus.nl - www.sirus.nl

Vereniging

 Gerechtstolken & Juridisch vertalers

SIGV-GERECHTSTOLKEN EN JURIDISCH VERTALERS

Speciaal opgeleid voor juridisch tolk- en vertaalwerk

Voor schriftelijke of mondelinge juridische vertalingen die aan de strengste eisen voldoen.

Bel 077 - 4739402 of kijk op www.sigv-vereniging.nl

VERENIGING VAN SIGV-GERECHTSTOLKEN EN JURIDISCH VERTALERS


ANKER & ANKER
 strafrechtadvocaten

De maatschap Anker & Anker Opleidingen biedt u in de periode maart t/m juni 2004 weer de bekende actualiteitencursus Straf(proces)recht aan in sfeervolle, markante en romantische panden en in een rondvaartboot op de rivier De Vecht.

Voor het bedrag van € 370,- ontvangt u maar liefst **4** punten voor het volgen van een der genoemde cursussen.

Het programma is als volgt:

1. 24-03-04 Son (bij Eindhoven), La Sonnerie, alwaar de cursus plaatsvindt in de kapelzaal van een voormalig klooster.
2. 14-04-04 Warnsveld, 't Jachthuis, Vordenseweg 2.
3. 12-05-04 Schiermonnikoog, Hotel Van der Werff.
4. 9-06-04 Varend op de rondvaartboot de "Grazyna" over de rivier de Vecht (omgeving Utrecht).
 Afvaart te Maarsse. Als 9 juni volgeboekt is, vindt de cursus ook plaats op donderdag 10 juni '04.

U kunt zich aanmelden via www.ankerenanker.nl of u kunt contact opnemen met kantoor Anker & Anker, tel. 058 - 244 25 00. Contactpersoon is mevrouw M.A. Nicolai.



't Jachthuis
 RESTAURANT AUBERGE



Nieuw bij Sdu Uitgevers

De deur naar een compleet strafrechtelijk jurisprudentiearchief is geopend.....

....met de *Cd Strafrecht*

Met de *Cd Strafrecht* heeft u toegang tot alle in de *Nieuwsbrief Strafrecht* opgenomen uitspraken vanaf 2001 inclusief de registers van 1997 tot 2001.

Met de *Cd Strafrecht* bent u in het bezit van alle voor de strafrechtpraktijk relevante wet- en regelgeving en de bijbehorende jurisprudentie.

Met een abonnement op de *Cd Strafrecht* heeft u om de 6 maanden een update van uw Cd-rom. U hoeft dus nooit lang te zoeken naar de recent verschenen jurisprudentie.

- Via een zoekstelsel, door middel van trefwoord(en), voor de strafrechtpraktijk relevante uitspraken en de bijbehorende wet- en regelgeving vinden -

Kortom, met de *Cd Strafrecht* bent u van alle zoekgemakken voorzien, voorkomt u verspilling van uw kostbare tijd met de zekerheid dat u de jurisprudentie en de wet en regelgeving vindt.

Prijzen:

	abonnee	Niet-abonnee
Gebruikers	<i>Nieuwsbrief Strafrecht</i>	<i>Nieuwsbrief Strafrecht</i>
1	€ 235	€ 295
2-5	€ 468	€ 585
6-10	€ 670	€ 838

Als abonnee op *Nieuwsbrief Strafrecht* profiteert u dus van een aanzienlijke korting. Kijk voor meer informatie of een abonnement op:

www.sdu.nl/strafrecht



- Titel:
CD Strafrecht
- Frequentie:
2x per jaar (update)
- Prijs abonnee
Nieuwsbrief Strafrecht:
€ 235,-
- Prijs niet-abonnee
Nieuwsbrief Strafrecht:
€ 295,-
- Bestelcode: CDSTRAFR

Voor bestellingen of meer informatie kunt u contact opnemen met:

Sdu Klantenservice

Telefoon (070) 378 98 80

Fax (070) 378 97 83

E-mail: sdu@sdu.nl,

<http://www.sdu.nl>

Prijswijzigingen voorbehouden, prijzen zijn incl. BTW en verzendkosten.

Ook verkrijgbaar via de boekhandel

Een uitstekende mogelijkheid om uw zakelijke onderwerpen met ons te bespreken, <http://lexeurope.arkconnects.com/>



Als u moet werken met
meerdere talen en
valuta's dan bieden wij
u DE oplossing.

Zou u het niet prettig vinden

Om grip te hebben op zoveel mogelijk dingen tegelijk? Dat kan nu want de software van Elite maakt het nu mogelijk tegelijkertijd mondiaal en plaatselijk uw werk te doen. Met een 'multi-talen en multi-valuta' afhandeling van uw transacties kunt u aan alle lokale eisen voldoen. U houdt grip op valuta schommelingen en maakt gebruik van een verbeterde BTW-functionaliteit om belasting berekeningen eenvoudiger te maken. Onze Web-based programma's zijn op iedere plaats en op ieder tijdstip beschikbaar. Daarnaast kunt u altijd in uw eigen taal werken, zelfs de 'Help' berichten, Pop-Up's en gebruikershandleiding zijn in uw moedertaal.

Een totaal nieuwe aanpak van uw werk

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Heidi Simpson op +44 020 7369 7360 of per email Onder hsimpson@elite.com

Thomson Elite, Aldgate House, 33 Aldgate High Street, London, EC3N 1DL

www.elite.com

THOMSON
— ★ —
ELITE

Unleashing potential

Twee gerenommeerde uitgeverijen



Twee bestuursrecht-klassiekers



Eén cd-rom

CD Awb

De cd Awb combineert twee klassiekers: Commentaar Algemene wet bestuursrecht van Elsevier Juridisch en Jurisprudentie Bestuursrecht (JB) van Sdu Uitgevers. In vier jaar tijd is de cd Awb uitgegroeid tot een toonaangevende cd-rom op het gebied van het bestuursrecht met een grote groep tevreden gebruikers.



Inhoud & faciliteiten

De cd Awb combineert twee kwaliteitsproducten in digitale vorm en is dus compleet, efficiënt en tijdsbesparend. Bovendien is de cd Awb voorzien van een splitscreen-functie, waardoor u in staat bent om diverse schermen naast elkaar te bekijken. Door de handige zoekmogelijkheden en koppelingen bepaalt u zelf hoe u doorklikt van wetsartikel naar commentaar en bijbehorende jurisprudentie of andersom. Met één druk op de knop beschikt u daardoor over alle relevante informatie die snel en heel overzichtelijk weergegeven wordt.

Snel en eenvoudig bestellen

Bel met Sdu Servicecentrum (070) 378 98 80 of fax (070) 378 97 83. Uiteraard kunt u ook per e-mail (sdu@sdu.nl) een bestelling plaatsen.

ISBN 90 5409 146 0

Prijs stand-alone € 594,-

(* kortingsprijs € 371,-)

Prijs 2-5 gebruikers € 1.069,-

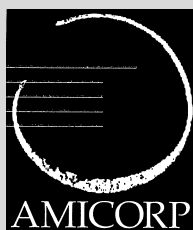
(* kortingsprijs € 668,-)

Prijs 6-15 gebruikers € 2.079,-

(* kortingsprijs € 1.299,-)

Prijs voor meer dan 15 gebruikers op aanvraag

*Kortingsprijs geldt voor abonnees op Commentaar Awb of Jurisprudentie Bestuursrecht.



AMICORP

Wet Toezicht Trustkantoren Trust portefeuille

Als internationaal trustkantoor assisteert Amicorp bij het opzetten, implementeren en beheren van internationale (vennootschappelijke) structuren. Teneinde onze cliënten een optimale dienstverlening te bieden, werken wij nauw samen met notarissen, advocaten, fiscalisten en accountants.

Onze cliënten zijn zowel (vermogende) particulieren als middelgrote tot grote (beursgenoteerde) ondernemingen. Wij verlenen onze diensten vanuit 15 kantoren in 13 landen. Onze dienstverlening bestaat uit met name het verlenen van domicilie, directievoering en administratieve diensten ten behoeve van cliëntvennootschappen.

In het jaar 2003 is de Wet Toezicht Trustkantoren ("WTT") door de Tweede en de Eerste Kamer aangenomen. Deze wet wordt hoogst waarschijnlijk per 1 maart 2004 ingevoerd. De WTT houdt in dat trustkantoren onder toezicht komen te staan van De Nederlandsche Bank ("DNB"). Voorts moeten trustkantoren in het bezit zijn van een vergunning afgegeven door DNB en voldoen aan haar uitvoeringsregels.

U kunt ook binnen de reikwijdte van de WTT vallen. U wordt reeds als een trustbedrijf beschouwd indien een vennootschap van een cliënt op uw kantooradres is gevestigd (natuurlijk ook als u als directeur van een zodanige vennootschap optreedt) en u voor deze vennootschap bijvoorbeeld de administratie voert, de belastingaangiften verzorgt of juridische diensten verstrekt. U bent dan verplicht zich bij DNB te melden en een trustvergunning aan te vragen.

Indien u niet aan de voorwaarden van het toezicht kunt voldoen dan wel daar niet voor voelt, biedt de Amicorp Groep u hiervoor een oplossing. Via Amicorp Domiciliation Services bieden wij u de mogelijkheid om voor uw cliëntvennootschappen ons adres als vestigingsadres van de vennootschap te gebruiken, terwijl adviesdiensten als vanouds doorgang vinden. Door deze splitsing van adres en diensten hoeft u geen trustvergunning van DNB te hebben.

Ook indien u directie voert over cliëntvennootschappen en deze dienstverlening wenst te beëindigen zouden wij graag met u in contact treden.

Mocht u naar aanleiding van het bovenstaande behoefte hebben aan additionele informatie en/of mocht u nog vragen hebben, aarzelt u dan niet contact op te nemen met:

De heer Drs Antonie M. Schuller
De heer Mr Ramon H.M. Zuketto MBA
Amicorp Netherlands B.V.
Prof. J.H. Bavincklaan 7, 1183 AT Amstelveen
Postbus 7827, 1008 AA Amsterdam
Telefoon: 020 - 301 36 00
Fax: 020 - 301 36 13
E-mail: netherlands@amicorp.com
Website: www.amicorp.com



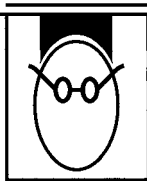
We're Going Dutch

The Partners and Consultants of Laurence Simons International, the leading recruiter for multinationals and law firms throughout Europe, are delighted to announce the opening of their Amsterdam office.

The office will be managed by Cecile Blackett, a Dutch lawyer, who has been based in the London office of Laurence Simons International since 2000, and will continue to service the requirements of US and European multinationals and major international law firms throughout the Benelux region.

LAURENCE SIMONS
INTERNATIONAL LEGAL RECRUITMENT

Laurence Simons International Legal Recruitment,
Keizersgracht 62/64, 1015 CS Amsterdam
T: +31 (0)20 520 6812 F: +31 (0)20 520 7510
E: cecile@laurencesimons.com
www.laurencesimons.com



ADVOCATENKANTOOR BOVEN C.S.

voor de algemene praktijk van ons kantoor zoeken wij op korte termijn een

ADVOCAAAT-STAGIAIRE. (met voltooide of bijna voltooide stage)

Uw schriftelijke reactie, voorzien van uw C.V., kunt u binnen 14 dagen, na het verschijnen van dit blad, richten aan:

mr. G.J. Boven
Postbus 175
3830 AD Leusden
Tel: (033) 494 55 55

ADVOCATENKANTOOR BOVEN C.S.
Hamersveldseweg 15, 3831 AA Leusden
Tel: (033) 494 55 55 • Fax: (033) 495 02 80

HOLLERTT mediation

is een klein kantoor met een algemene praktijk waarbij de nadruk ligt op mediation. Wij zoeken samenwerking met een enthousiaste **advocaat/mediator** met voltooide basisopleidingen.

Doel: kostenmaatschap. In de aanloopfase zijn andere constructies bespreekbaar.

Uw reactie kunt u richten aan: Mr. C.L. Hollertt
Postbus 231
3830 AE Leusden
tel.: 033 - 494 51 94

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- ✓ op uw maat gemaakt
- ✓ leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht) of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- ✓ voldoende beffen in voorraad
- ✓ eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk



Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl



Wij zoeken

advocaten

voor de secties bouwrecht en intellectuele eigendom.

De sectie **bouwrecht** bestaat uit 7 advocaten en werkt met name voor (middel)grote bouwondernemingen. De sectie is bekend en vertrouwd met het procederen bij de Raad van Arbitrage voor de Bouw. Wij zoeken voor deze sectie beginnende of gevorderde advocaten.

In de sectie **intellectuele eigendom** zijn 2 advocaten werkzaam, die zich vooral bezighouden met het beschermen van het industriële eigendom en auteursrecht. Voor deze sectie zoeken wij advocaten met 2 tot 4 jaar werkervaring, bij voorkeur (mede) op het gebied van het intellectuele eigendom.

Wij vragen voor bovengenoemde functies kandidaten met doctoraal Nederlands recht. Potentiële kandidaten stellen hoge eisen aan zichzelf en beschikken over uitstekende contactuele en communicatieve vaardigheden. Affiniteit met professionele dienstverlening is voor u vanzelfsprekend.

Hoge van den Broek biedt prima arbeidsvoorwaarden, een gedegen opleiding en goede carrièremogelijkheden.

Sollicitaties kunnen binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie worden gericht aan:

Hoge van den Broek Advocaten & Notarissen
t.a.v. mevrouw drs. F.G. Smits, HRM-adviseur
Postbus 1126
6501 BC Nijmegen

Hoge van den Broek is een toonaangevend advocaten- en notarissenkantoor in Nijmegen. Het kantoor behoort tot de grootste in de regio Arnhem/Nijmegen.

Bij Hoge van den Broek zijn 55 advocaten/(kandidaat-)notarissen werkzaam, die in sectie- en teamverband gespecialiseerde juridische diensten verlenen.

Wij kennen een informele werksfeer en hebben grote aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van (jonge) talenten.



Advocatuur

St. Canisiussingel 19f, 6511 TE Nijmegen
telefoon: +31 24 381 08 10
fax: +31 24 381 08 20
advocatuur@hogeandenbroek.nl

Notariaat

St. Canisiussingel 19b, 6511 TE Nijmegen
telefoon: +31 24 381 07 10
fax: +31 24 381 07 20
notariaat@hogeandenbroek.nl

Waar treffen advocaten elkaar?

The logo for JBB.nl features the text 'JBB.nl' in a bold, blue, sans-serif font. The text is centered within a large, blue-outlined circle. This circle is superimposed on a horizontal orange band that spans the width of the page. The background of the page is a light blue gradient.

JBB.nl

Juridische Banenbank
dé juridische vacaturesite van Nederland.

The logo for Elsevier Juridisch consists of two adjacent rectangular boxes. The left box is orange and contains the word 'ELSEVIER' in white, uppercase, sans-serif font. The right box is dark blue and contains the word 'Juridisch' in white, lowercase, sans-serif font.

ELSEVIER Juridisch

www.jbb.nl is een activiteit van Elsevier Juridisch.
Elsevier Juridisch is een onderdeel van Reed Business Information bv.

Alderse Baas

a d v o c a t e n



Mr. W.J.H. Alderse Baas

Mr. W.A. Veenstra

Mr. J.H. van der Meulen

Mr. J.A.M. Bijlholt

Mw Mr. A. de Jong

Mr. J.J. Hengst

Mw Mr. N.N. Boonstra

Mr. K.E. Wielenga

G. Benedictus



Naar Noordnederlandse begrippen zijn wij een middelgroot advocatenkantoor. Wij beoefenen een zeer gevarieerde, overwegend commerciële praktijk. De cliëntenkring bestaat uit midden- en kleinbedrijf, grotere bedrijven (voor "rechtshulp om de hoek"), (lagere) overheden en particulieren. Wij werken in een plezierige en collegiale sfeer; het gezamenlijk werken aan een goed resultaat is voor ons de leidraad. Alderse Baas Advocaten maakt deel uit van Netlaw, een landelijk samenwerkingsverband van advocatenkantoren.

Ons kantoor is gevestigd in Joure, middenin het Friese merengebied. Joure vormt met Heerenveen de 'economische zone A-7'. Deze omgeving genereert een onafgebroken vraag naar hoogwaardige dienstverlening door advocaten. Ons ruime kantoorpand (gebouwd in 2001) ligt aan de rijksweg A-7 en biedt uitzicht over weidse velden en bossen.

Ons beleid is gericht op groei van het kantoor. In het kader daarvan roepen wij sollicitanten op voor de navolgende functies:

ADVOCAAT-MEDEWERKER (m/v)

Profiel: voltooide stage, commercieel gevoel, goed gemutst en goed juridisch inzicht. Leeftijdindicatie: 30 tot 40 jaar. De medewerker zal met name werkzaam zijn in de civiele praktijk.

Belangstelling voor het bestuursrechtelijk gebied is welkom. Kandidaten met relevante werkervaring buiten de advocatuur passen eveneens in dit profiel. Arbeidsvoorwaarden: voltijd dienstbetrekking; salariering en voorwaarden conform de gebruikelijke standaard voor middelgrote advocatenkantoren;

ADVOCAAT-STAGIAIRE (m/v)

Profiel: voltooide universitaire opleiding en verder: leuk en slim. Leeftijdindicatie: 25-30 jaar. De stagiaire zal opgeleid worden en werkzaam zijn in de algemeen voorkomende rechtsgebieden. Arbeidsvoorwaarden: voltijd dienstverband; salariering conform de richtlijn NovA, bij bijzondere kwaliteiten en/of ervaring is een 'plus' mogelijk.

.....
Sollicitaties met c.v., en desgewenst met cijferlijst en referentievermelding, graag binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie richten aan:

Mr. J.H. van der Meulen
Postbus 120, 8500 AC JOURE
telefoon: 0513 41 56 55
met vermelding op enveloppe: 'sollicitatie'
of per e-mail: info@aldersebaas.nl

VERAART DE GRANADA ADVOCATEN

te Alkmaar

Ons kantoor bestaat uit vier in het strafrecht gespecialiseerde advocaten; zij zijn niet alleen actief in de regionale strafrechtspraktijk, maar ook landelijk.

Op korte termijn zoeken wij een

ADVOCAAT-MEDEWERKER / GEVORDERDE STAGIAIRE

met een - bij voorkeur aantoonbare - belangstelling voor en ervaring op het gebied van het strafrecht.

Brieven met CV gaarne binnen 14 dagen te richten aan mr E.A.M. Hertoghs, Postbus 212, 1800 AE te Alkmaar.
E-mail: hertoghs@vdgpn.nl. Tel: 072 - 515 74 74.

Kalff Katz & Koedooder Advocaten

is een kantoor dat gespecialiseerd is in de wereld van entertainment, media, sport en ICT. Met een brede juridische know-how worden de creatieve branches, waaronder muziek, radio/televisie, film, internet, uitgeverij, beeldende kunst, sport, mode reclame en telecommunicatie bijgestaan op tal van rechtsgebieden zoals o.a. intellectuele eigendom, mediarecht, contractenrecht, arbeidsrecht en ondernemingsrecht.

Kalff Katz & Koedooder Advocaten

zoekt wegens groei van de praktijk op korte termijn een:

MEDEWERKER (M/V) met voltooide stage en/of gevorderde stagiaire

Onze voorkeur gaat uit naar ambitieuze kandidaten met ruime belangstelling voor - en bekendheid met één of meer van de genoemde branches en rechtsgebieden. Zonder relevante werkervaring heeft reflecteren geen zin.

Kalff Katz & Koedooder Advocaten

ziet uw schriftelijke sollicitatie gaarne binnen 14 dagen na het verschijnen van dit tijdschrift tegemoet. Deze kan worden gericht aan:

Maatschap KK&K
Mevr. J. Bachrach
Concertgebouwplein 29
1071 LM Amsterdam

e-mail: info@3k.nl

Telefonische informatie:
mr M.T.M. Koedooder
mr S.F. Kalff
020 - 676 07 80



B E R K E L A D V O C A T E N

Berkel Advocaten zoekt voor uitbreiding van het bestaande team van advocaten een:

advocaat - medewerker ondernemingsrecht,
mede ter ondersteuning van de groeiende insolventie-sectie

en een

gevorderd advocaat - stagiaire

voor de algemene ondernemingsgerichte praktijk.

Bezoekadres:
Plesmanstraat 62
Veenendaal

Postbus 650
3900 AR Veenendaal

Telefoon: 0318 - 52 75 75
Fax: 0318 - 52 66 44
E-mail: advo@berkellaw.nl

De praktijk van Berkel Advocaten is vol in ontwikkeling en biedt om die reden ruimte voor inventieve, ambitieuze, kundige juristen met de "drive" om binnen een eenheid in verscheidenheid enthousiast te werken aan gezamenlijke en aan eigen doelstellingen tegen de achtergrond van goede toekomstperspectieven.

Met belangstelling zien wij uw schriftelijke sollicitatie met curriculum vitae tegemoet, gaarne binnen drie weken na het verschijnen van dit blad.
Uw contactpersoon is mr C.L. Berkel. Hij is bereikbaar via telefoon 0318 - 527575 of via e-mail: berkel@berkellaw.nl.

LUNENBERG ROOSSEN & KALE A D V O C A T E N

Tussen Amersfoort en Zwolle aan de Noord-West Veluwezoom met aan de zuidkant bos en ten noorden begrensd door water, werken in Nunspeet en Elburg zes advocaten voor ondernemers en particulieren.

Wij zoeken een:

ADVOCAAT-STAGIAIR
(bij voorkeur met enige ervaring)

en een

ADVOCAAT-MEDEWERKER
(in overleg met vooruitzichten)

Meer dan gemiddelde kennis op het gebied van bestuursrecht, arbeidsrecht of familierecht wordt op prijs gesteld.

Sollicitaties of informatie bij Mr M.A. Kale,
Postbus 25, 8080 AA Elburg, tel: 0525 - 682 432
www.lunenbergadvocaten.nl

VAN DE SANDE BERNDSEN A D V O C A T E N

heeft op haar kantoor in Rotterdam en Breda
plaats voor een

ERVAREN ADVOCAAT
met partnerambities en - kwaliteiten voor de
civielrechtelijke praktijk

MEDEWERKER
voor de civielrechtelijke praktijk met de nadruk
op onroerend goedrecht

STAGIAIRE
voor de algemene praktijk

Uw schriftelijke reactie, vergezeld van c.v. en
cijferlijst kunt u richten aan: mr J.A.M. van de
Sande, Calandstraat 13-15, 3016 CA Rotterdam
die ook telefonisch informatie verstrekt onder
nummer: 010 - 436 51 51
e-mailadres: info@vandesandeadvocaten.nl

BAX

Advocaten Notarissen Belastingkundigen

Bax Advocaten Notarissen Belastingkundigen is een dynamisch, goed geoutilleerd kantoor met een prettige informele werksfeer. Wij zijn gevestigd te Doetinchem in de natuurlijke Achterhoek.

Naast notarissen en belastingkundigen zijn er op dit moment 12 advocaten werkzaam, die zich bezig houden met de commerciële rechtspraak.

Wij bieden een uitdagende baan en uiteraard passende primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Bax Advocaten Notarissen
Belastingkundigen
Edisonstraat 84
7006 RE DOETINCHEM

Telefoon : 0314 - 375 500
Fax : 0314 - 332 148

Wij zijn op zoek naar:

Advocaat-stagiaire(s)

en

Advocaat-medewerker(s)

Bent u geïnteresseerd? Richt dan uw schriftelijke sollicitatie, voorzien van uw curriculum vitae, binnen veertien dagen na het verschijnen van dit blad aan:

Bax Advocaten Notarissen
Belastingkundigen
T.a.v. mr. V.F.M. Jongerius
Postbus 218
7000 AE Doetinchem
e-mail: v.jongerius@baxadvocaten.nl

Laoût advocaten BV is een klein, goed geoutilleerd advocatenkantoor met een algemene rechtspraktijk in het centrum van het land.

Ter versterking van ons kantoor zoeken wij, voor spoedige indiensttreding, een

(GEVORDERDE) ADVOCAASTAGIAIR(E) OF MEDEWERK(ST)ER

Wij bieden een goede begeleiding in een informele sfeer.

Van onze nieuwe medewerk(st)er vragen wij, naast een uitstekend juridisch inzicht, betrokkenheid, eigen initiatief, goede communicatieve eigenschappen en collegialiteit.

Voor informatie kunt u bellen met de heer mr E.J. de Groot op telefoonnummer 035 - 541 29 96. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u binnen twee weken na het verschijnen van dit blad richten aan:

Laoût advocaten BV
Postbus 351
3740 AJ BAARN

Ter overname aangeboden:

Goed lopende algemene civiele praktijk die de helft is van een kantoor met 2 advocaten. Ongeveer 50% van de zaken wordt gedaan op toevoegingsbasis.

Het kantoor ligt op een top locatie met voldoende parkeerruimte en een uniek uitzicht.

Er is ook desgewenst nog ruimte om het kantoor uit te breiden met een (part-time) derde **advocaat**, waarbij bijvoorbeeld het strafrecht aan de activiteiten kan worden toegevoegd.

Het is de bedoeling dat er gewerkt wordt in de vorm van een kostenmaatschap. De administratie van het kantoor is volledig geautomatiseerd.

Uw schriftelijke reactie kunt u richten aan mr P.A.M. de Jong, Stoffels en de Jong advocaten, Lovinklaan 1, 6821 HX Arnhem (Postbus 1074, 6801 BB); telefoon 026 - 351 57 25, fax 026 - 445 76 85.

U kunt ons natuurlijk ook bellen voor nadere informatie.

Tolk in (straf)recht en mediation

Engels - Nederlands - Frans - Pidgin/Krio

dr. Julie Kuperus

gerechtstolk SIGV, NGTV, KTV, beëdigd vertaler

Hermelijnlinder 14

2317 KC Leiden

juliekuperus@zonnet.nl

tel/fax: 071 - 521 08 80

mobiël: 06 -41 94 31 52

Binnen de SGS Nederland Groep zijn de verschillende bedrijfsactiviteiten en centrale diensten ondergebracht in SGS Nederland B.V. Momenteel werken er op ca. 15 vestigingsplaatsen in Nederland ruim 800 medewerk(st)ers. Door de centrale diensten wordt aan de verschillende business lines ondersteuning verleend op het gebied van Financiën, Administratie, IT, P&O, Algemene Zaken en Juridische Zaken.

De SGS Nederland Groep maakt onderdeel uit van de in Geneve gevestigde SGS SA. Wereldwijd is SGS vertegenwoordigd in meer dan 140 landen met ruim 32.000 medewerkers. Daarmee vormt SGS 's werelds grootste onafhankelijke organisatie op het gebied van controle, inspectie, analyse en certificatie.

Binnen de afdeling Juridische Zaken bestaat momenteel een vacature voor een jonge, energieke

Bedrijfsjurist m/v

De functie

Het betreft een veelzijdige functie, waarbij met een grote mate van zelfstandigheid bedrijfsjuridische aangelegenheden worden behandeld, waaronder (internationaal) contractenrecht, ondernemingsrecht, vennootschapsrecht, arbeidsrecht en incasso's. Hierbij hoort het (mede) voeren van onderhandelingen, dan wel het assisteren daarbij. In het kader van incasso's en arbeidszaken voert de bedrijfsjurist zelfstandig kantongerechtigde procedures.

Uw profiel

U beschikt over een voltooide opleiding Nederlands Recht (privaatrechtelijke en/of bedrijfsjuridische richting) en heeft bij voorkeur zo'n twee jaar ervaring in de advocatuur. De behandeling van arbeidsrechtelijke zaken vormt een pluspunt. U heeft goede kennis van de Engelse taal. Andere eigenschappen zijn flexibiliteit en stressbestendigheid. U bent pragmatisch van karakter.

De arbeidsvoorwaarden zijn in overeenstemming met de zwaarte van de functie en zijn

afhankelijk van de reeds opgedane ervaring. Eventueel maakt een assessment deel uit van de procedure.

Uw reactie

Uw schriftelijke reactie, voorzien van een C.V. stuurt u naar SGS Nederland B.V., t.a.v. de afdeling Personeel & Organisatie, Postbus 200, 3200 AE Spijkenisse. Voor inhoudelijke informatie over de functie kunt u contact opnemen met de heer F. Spanoghe, Manager Juridische Zaken, tel. +32 35 45 45 21 of (0181) 69 30 04, of bezoek onze internetsite: www.sgs.com

WHEN YOU NEED TO BE SURE

SGS

Utrecht IJsselstein Woerden Deventer

GRESNIGT & VAN KIPPERSLUIJ

Advocaten

is een kantoor met een veelzijdige praktijk ten behoeve van overheden, commerciële ondernemingen, non-profit instellingen en particulieren. Op dit moment zijn binnen ons kantoor 19 advocaten werkzaam.

Wij zoeken:
voor onze vestigingen te Woerden en/of IJsselstein

EEN ADVOCaat-STAGIAIR (M/V)

en/of

EEN ADVOCaat-MEDEWERKER (M/V)

beiden voor de algemene praktijk

Het kantoor kent een informele sfeer en heeft voor ambitieuze medewerkers uitstekende mogelijkheden voor een loopbaan binnen de advocatuur.

Reacties met c.v. en cijferlijst kunt u binnen 14 dagen na verschijning van dit blad richten aan Gresnigt & Van Kippersluis Advocaten T.a.v. Mr T.J. Roest Crollius Meulmansweg 1A 3441 AT WOERDEN www.gvk-advocaten.nl

JANSEN C.S. ADVOCATEN

Advocaten & Procureurs

Op ons kantoor is plaats voor een

ADVOCaat STAGIAIRE OF MEDEWERKER

Die met name belangstelling heeft voor het bouwrecht en insolventierecht.

Momenteel zijn op ons kantoor 6 advocaten werkzaam.

Jansen c.s. Advocaten is een kantoor dat sedert 1982 een uitstekende reputatie geniet in West Brabant (en daarbuiten) en beschikt over een excellent cliëntenbestand.

De rechtsgebieden waarop wij ons begeven zijn het bouwrecht, vennootschapsrecht, insolventierecht, arbeidsrecht, maar ook bestuursrecht, intellectuele eigendomsrechten en personen- en familierecht.

Het kantoor is gelegen aan de rand van het centrum van Roosendaal en gevestigd in een modern gebouw.

Interesse? Stuur een sollicitatiebrief voorzien van c.v. naar mr P.C.H. Jansen, Postbus 3373, 4700 GJ Roosendaal.



> **Bedrijfsjurist met specialisatie productaansprakelijkheid**

Akzo Nobel, met hoofdkantoor in Arnhem, levert wereldwijd producten voor de gezondheidszorg, verven en lakken en chemische producten. Over 2003 bedroeg de geconsolideerde omzet EUR 13 miljard. De onderneming telt circa 64.500 medewerkers in meer dan 80 landen.

De afdeling Corporate Legal Affairs Akzo Nobel is verantwoordelijk voor de juridische ondersteuning van de activiteiten van de Akzo Nobel groep wereldwijd en telt verspreid over een aantal vestigingen in Nederland en het buitenland circa 55 juristen. Corporate Legal Affairs werkt nauw samen met de ruim 50 patent, trademark en IT lawyers van de afdeling Intellectual Property.

De afdeling Legal Affairs Pharma in Oss adviseert de business units Organon (humane geneesmiddelen), Intervet (dieregeneesmiddelen) en Diosynth (actieve farmaceutische ingrediënten) en werkt nauw samen met andere juridische afdelingen, met name in de VS. De afdeling telt thans zeven juristen en heeft een vacature voor een:

Bedrijfsjurist met specialisatie productaansprakelijkheid

Functieomschrijving

Het betreft een nieuwe functie voor een specialist ten behoeve van de gehele onderneming, maar met name ten behoeve van de farmaceutische groep van Akzo Nobel. Deze functie dient ontwikkeld te worden in internationaal verband. Een nauwe samenwerking met voornamelijk de business unit juristen van Organon en Intervet in resp. Roseland (New Jersey, USA) en Boxmeer is daarbij onontbeerlijk. Tot de taken van de betreffende bedrijfsjurist behoren het management van productaansprakelijkheidrisico, het behandelen van juridische vraagstukken met betrekking tot overheidsgoedkeuring van producten en de begeleiding van productaansprakelijkheidclaims in met name Nederland en Europa.

Profiel

- ten minste vijf tot zeven jaar ervaring in de advocatuur en/of als bedrijfsjurist in een internationaal georiënteerde omgeving;
- ervaring op het gebied van productaansprakelijkheid;
- de bereidheid zich te verdiepen in de farmaceutische en veterinaire regelgeving in met name Europa;
- een afgeronde studie Nederlands recht of vergelijkbare buitenlandse opleiding.
Een afgeronde stage advocatuur strekt tot aanbeveling;
- een analytisch vermogen en pragmatische instelling;
- graag in teamverband werken en bereid zijn om regelmatig te reizen;
- een goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in het Engels en het Nederlands; goede kennis van het Duits en/of Frans strekt tot aanbeveling.

Wij bieden zeer gevarieerde en uitdagende werkzaamheden in een dynamische internationale omgeving. Tevens bieden wij goede arbeidsvoorwaarden en uitstekende mogelijkheden voor verdere ontplooiing.

Informatie en sollicitatie

Indien u interesse heeft in de functie, kunt u nadere informatie inwinnen bij de heer Mr. A.J.H. Pegt, telefoon 0412-666207.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u tot uiterlijk 5 maart richten aan Akzo Nobel Nederland bv, afdeling personeelszaken t.a.v. mevrouw M. Diederer. Postbus 9300, 6800 SB Arnhem. Reageren per e-mail heeft de voorkeur: Mirjam.Diederer@AkzoNobel.com

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.



De Haan Advocaten & Notarissen zoekt gedreven advocaten voor haar vestigingen Groningen en Almere.

Voor onze hoofdvestiging aan de Zilverlaan te Groningen zoeken wij een

Advocaat-medewerker of een
gevorderde stagiaire ambtenarenrecht m/v

Advocaat-medewerker of een
gevorderde stagiaire arbeidsrecht m/v

Voor onze vestiging in Almere zoeken wij een

Advocaat-medewerker of een
gevorderde stagiaire ondernemingsrecht/contractenrecht m/v

Wij zoeken medewerkers die beschikken over een goed analytisch vermogen, betrokken zijn bij de cliënten én bij de organisatie. Medewerkers die uitstekend in teamverband kunnen werken en in staat zijn op een praktische en kwalitatief hoogstaande wijze cliënten bij te staan.

De Haan Advocaten & Notarissen biedt u een collegiale werkomgeving en concurrerende arbeidsvoorwaarden in een uitdagende moderne praktijk.

Voor onze vestiging Almere gaat onze voorkeur, gelet op de huidige samenstelling, uit naar een vrouwelijke advocaat.

Informatie over de vacatures is te verkrijgen bij Mw. A. van der Baan, tel. 050 57 57 426.

Uw schriftelijke sollicitatie met curriculum vitae kunt u, tot uiterlijk 5 maart 2004, richten aan:

De Haan Advocaten en Notarissen BV, t.a.v. Mw. A. van der Baan, Postbus 723, 9700 AS Groningen
of per e-mail: vanderbaan@dehaaninfo.nl. **Informatie over ons kantoor is te vinden op www.dehaaninfo.nl**

KERCKHOFFS ADVOCATEN

A D V O C A T E N & P R O C U R E U R S

Kerckhoffs Advocaten richt zich op de commerciële praktijk en houdt zich voornamelijk bezig met insolventierecht, bouwrecht, arbeidsrecht, verzekeringsrecht, bestuursrecht, huurrecht, zakenrecht, verbintenissenrecht en personen- en familierecht. Samengewerkt wordt in een internationaal samenwerkingsverband en met een kantoor in Heerlen.

Het kantoor is modern geëquipeerd en specialisatie is mogelijk.

Wij zoeken wegens uitbreiding een
gevorderd stagiaire
en een
ervaren advocaat.

Voor informatie en sollicitaties:

Kerckhoffs Advocaten
Mr. R.H.G.M. Kerckhoffs
Wilhelminasingel 77
6221 BG MAASTRICHT
Tel.: 043 - 321 59 29
Fax: 043 - 325 14 94
E-mail: info@kerckhoffsadvocaten.nl

VAN LELYVELD VAN OPHOVEN & VAN HORSSSEN

A D V O C A T E N

is een informeel advocatenkantoor met een plezierige werksfeer waar thans 4 advocaten werkzaam zijn.

Het kantoor, gevestigd te Leek, richt zich zowel op de zakelijke als op de particuliere cliënt en heeft de afgelopen jaren een gestage groei doorgemaakt. Hierdoor is een vacature ontstaan voor een

(gevorderde) advocaat-stagiaire m/v

Onze voorkeur gaat uit naar een enthousiaste civielrechtelijk ingestelde collega die beschikt over goede communicatieve vaardigheden en een goed commercieel inzicht.

Naast een plezierige werkomgeving en een passende salariering wordt voldoende gelegenheid geboden tot het volgen van (specialisatie)opleidingen.

Sollicitaties, voorzien van een curriculum vitae kunt u zenden aan:
Van Lelyveld van Ophoven & van Horssen advocaten
t.a.v. mr. J-W.F. van Horssen
Postbus 105
9350 AC Leek
www.advoleek.nl

Partners gezocht om met DLA SchutGrosheide de wereld te veroveren.

DLA SchutGrosheide is een full service juridische dienstverlener die al meer dan 80 jaar bestaat. Ruim 100 professionals – advocaten, notarissen en belastingadviseurs – zetten zich dagelijks in voor de belangen van cliënten, grote en middelgrote ondernemingen in binnen- en buitenland. Met vestigingen in Amsterdam en Rotterdam staat het kantoor in het hart van de Nederlandse hoofdsteden van financiën, industrie, handel en transport. DLA SchutGrosheide is onderdeel van DLA, een van de grootste geïntegreerde advocatenkantoren in Europa met meer dan 2.500 medewerkers. DLA is hard op weg om tot de top 5 full service kantoren in Europa te behoren en is sterk vertegenwoordigd in Azië. DLA SchutGrosheide is op zoek naar partners en medewerkers die samen met ons verder willen bouwen aan de groei van het kantoor.

Partner Ondernemingsrecht

De praktijkgroep Ondernemingsrecht richt zich op fusies en overnames, kapitaalmarkttransacties en transacties op het gebied van corporate finance, private equity en venture capital. De praktijkgroep maakt deel uit van de internationale Business Group Corporate van DLA en werkt voor grote en middelgrote internationale en nationale ondernemingen, financiële instellingen, venture capital en private equity huizen. U bent tussen de 35 en 45 jaar en heeft internationale ervaring als partner op de genoemde werkterreinen.

Partner Banking & Finance

De banking activiteiten in Amsterdam bestaan hoofdzakelijk uit transacties op het gebied van acquisition en leveraged finance, structured finance (securitisations) en asset finance. Daarbij wordt zowel opgetreden voor Nederlandse en internationale financiële instellingen als voor ondernemingen. De praktijkgroep Banking & Finance maakt onderdeel uit van de DLA Banking Group in Londen. In internationaal verband wordt succesvol gewerkt aan verdere groei van de praktijk. U bent tussen de 30 en 40 jaar en heeft minimaal 7 jaar relevante ervaring in de internationale financieringspraktijk als advocaat of als bedrijfsjurist bij een financiële instelling.

Partner of aankomend Partner Verzekeringsrecht

De praktijkgroep Internationale Handel, Transport en Verzekering (IHTV) is verdeeld over onze twee kantoren, Amsterdam en Rotterdam. Voor de collega's van deze praktijkgroep staan alle juridische aspecten van goederenstromen over de hele wereld centraal. Van koffiebonen tot ertsen, van chemicaliën tot hifi-apparatuur, van knoflook tot bankbiljetten. Te land, ter zee en in de lucht. Nederland distributieland in optima forma. U bent tussen de 30 en 40 jaar en hebt minimaal 6 jaar aantoonbare ervaring in internationale handelszaken en verzekeringsrecht. Ervaring in vervoerrecht is een pre.

Gevorderde Stagiaires of beginnende Medewerkers Vervoer- en Verzekeringsrecht

- Ten minste 2 jaar aantoonbare ervaring in internationale handelszaken, het vervoer- of verzekeringsrecht;
- Commercieel vaardig;
- Uitstekende beheersing van de Engelse taal, een tweede vreemde taal is een pre;
- Kantoor Rotterdam.

Voor de bovengenoemde functies geldt dat kandidaten uitstekende teamspelers moeten zijn met kennis van de markt en een overtuigende en energieke uitstraling.

Wat bieden wij

De kwaliteit van de dienstverlening staat of valt met de mensen die het werk doen. Gezond verstand, liefde voor het vak en de drive om resultaten voor onze cliënten te boeken kenmerken onze mensen. Wij bieden een plezierige en inspirerende, internationale werkomgeving met tal van mogelijkheden en uitstekende arbeidsvoorwaarden.

Interesse?

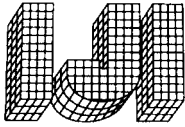
Voor meer informatie over deze functies kunt u contact opnemen met Managing Partner mr. Frans Stibbe, telefoon 06-29 555 657, e-mail frans.stibbe@dla.com. Uw brief met cv kunt u eveneens richten aan DLA SchutGrosheide, mr. Frans Stibbe, Postbus 75258, 1070 AG Amsterdam. Alle reacties worden vanzelfsprekend vertrouwelijk behandeld.

DLA SchutGrosheide

T 020 541 98 88 / T 010 710 46 00 W www.dlaschutgrosheide.nl

DLA

INTERNATIONAAL JURIDISCH INSTITUUT



Spui 186
2511 BW
's-Gravenhage
telefoon 070-3460974
telefax 070-3625235
E-mail iji@worldonline.nl

Het Internationaal Juridisch Instituut adviseert in zaken betreffende internationaal en buitenlands recht, in het bijzonder waar het gaat om vragen van internationaal privaatrecht en buitenlands privaatrecht- en procesrecht.

Werkterreinen zijn onder andere:

- personen- en familierecht
- nationaliteitsrecht
- erfrecht
- procesrecht
- overeenkomstenrecht
- strafrecht
- onrechtmatige daad

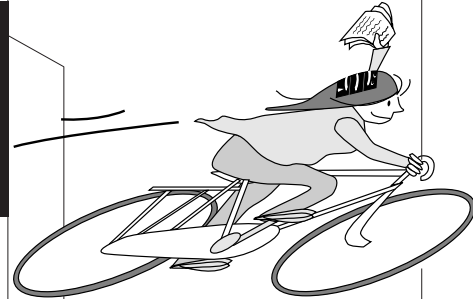
De brochure inzake taak, werkwijze en tarifiering wordt op verzoek toegezonden.

Bezoek onze site: www.iji.nl

Voor al uw ambtelijke opdrachten



BUIK EN VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarderskantoor



*Wij incasseren net zo snel
uw onbetaalde nota's*

BUIK EN VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarders

info@buik-vanderhorst.nl
www.deurwaarder-leiden.nl

Boommarkt 3a
Postbus 11122
2301 EC Leiden
tel.: 071 - 5161015
fax: 071 - 5144877

HORLINGS, BROUWER & HORLINGS

Accountants, Belastingadviseurs & Consultants



Voor deskundigheid op het gebied van Professional Partnerships:

- | | |
|----------------------------|-------------------------------|
| ■ Financiële administratie | ■ Fiscale advisering |
| ■ Jaarrekening | ■ Cross-border partnership |
| ■ Organisatie advies | ■ Financial planning partners |

HBH'S MISSIE: VANDAAG LEVEN VOOR MORGEN

Wij streven voortdurend een kwalitatief en communicatief betere prestatie na vanuit de gedachte dat vandaag belangrijk is voor morgen. Het kapitaal van onze organisatie bestaat uit 120 professionals met verschillende disciplines, die u bij uw werkzaamheden kunnen ondersteunen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de heer K. Visser AA (kvisser@hbh.nl)
of de heer drs. A.C. Krol (tkrol@hbh.nl), telefoon 020 676 9955.

Horlings, Brouwer & Horlings is onafhankelijk en verstrekt geen juridische adviezen.

Koningslaan 30 - 1075 AD Amsterdam - Telefoon: 020 676 9955 - Fax: 020 676 4478
Wagenweg 208 - 2012 NM Haarlem - Telefoon: 023 531 9381 - Fax: 023 531 1458
info@hbh.nl - www.hbh.nl

9.00 uur
Alfred Evers (Axxicon)
bespreking met Renate Stam



11.15 uur
Geert Jan Hoek (Heerema)
bespreking met Margot Bakhuis



VOGEL EN RUITENBERG advocaten zoekt stagiaire ondernemingsrecht en (gevorderde) stagiaires arbeidsrecht en IE/ICT; www.theoffice.nl



14.30 uur
Pim de Rhoades (The Power Zone)
bespreking met Hans Ruitenber



16.00 uur
Wim Verstappen (SEKAM)
bespreking met Jacqueline Seignette

De Metz[®]

ADVOCATEN

De Metz begon ruim zes jaar geleden als afsplitsing van een van de grote advocatenkantoren in Amsterdam. Ons kantoor is wat in de VS een boutique law firm wordt genoemd: enerzijds klein, persoonlijk en overzichtelijk, anderzijds hoogwaardige kwaliteit en gespecialiseerde aanpak. Zaken doen wij vrijwel uitsluitend op het gebied van het ondernemingsrecht, bank- en effectenrecht en arbeidsrecht. Wij zijn werkzaam geweest in Parijs, New York, Londen en het Verre Oosten, waardoor de praktijk ook internationaal is. De kleinere structuur levert voor ons een goede balans op tussen werk en privé. Een goede omzet gecombineerd met lage overhead zorgt voor aantrekkelijke verdiensten. Onze cliënten, kleine en grote ondernemingen, banken en 'venture capital' maatschappijen, weten onze aanpak te waarderen. Daar zijn we trots op. Dat blijft de uitdaging.

zoekt

ondernemingsrechtadvocaten op partnerniveau

Wij zoeken advocaten op één of meer van onze rechtsgebieden die als (toekomstig) partner met ons de succesformule van het kantoor verder kunnen uitbouwen. In het bijzonder denken we aan advocaten die nu als ervaren medewerker of jonge partner bij een van de grote(re) kantoren zelfstandig de (internationale) praktijk uitoefenen, beschikken over een eigen cliëntèle en, net als wij zes jaar geleden, zichzelf betrappen op ideeën over zelfstandig ondernemerschap in een kleiner kantoor, met cliënten en zaken van niveau.

Bent u geïnteresseerd?

Dan zouden wij graag met u van gedachten wisselen.

Neemt u contact op met Rogier Loosen of Peter Visser op onderstaand adres of per e-mail op: rogier.loosen@demetz.nl of peter.visser@demetz.nl.

Informatie over ons kantoor is ook te vinden op www.demetz.nl.

De Metz Advocaten

Willemsparkweg 150 • 1071 HS Amsterdam • Tel: 020 - 305 3636



Niehoff Werning & Kooij

Verzekeringsadviseurs voor Advocatuur en Notariaat

Arbeids- ongeschiktheid

Een goede gezondheid wensen wij iedereen toe. Toch is het een al te driest waagstuk om helemaal voorbij te gaan aan het onverhoopte moment, waarop uw persoonlijke conditie verdere beroepsuitoefening in de weg zou staan. De passende verzekering met onze steun en begeleiding behoedt u dan voor tal van zorgen.

Van cruciaal belang is de op uw eigen situatie en wensen toegesneden verzekering, die - in geval daarop aanspraak ontstaat - zonder meer uitkeert. Bij het afsluiten adviseren wij u op maat en trachten acceptatiebelemmeringen of premietoeslagen te vermijden. Deskundigheid en ervaring verlenen ons immers een aanzienlijk gezag bij de verzekeraars.

Onze aandacht voor uw belangen gaat aanmerkelijk verder dan het afsluiten van de verzekering. Mocht uw arbeidsongeschiktheid werkelijk aan de orde komen, dan is de financiële afwikkeling volledig onze zorg. Een prettige gedachte omdat u op dat moment wel andere dingen aan uw hoofd heeft.

De IT Special van het Advocatenblad gelezen? Dan is het nu tijd voor de praktijk!

Internet voor Juristen I – Basis cursus

Zeer praktische cursus voor juristen met weinig of geen ervaring met internet. Leer werken met de belangrijkste juridische websites, zoekmachines te hanteren en eenvoudige zoekvragen te beantwoorden. Zelfs voor de juridische *digibeet* wordt internet hierdoor nuttig en praktisch!

Prijs: € 345,- / Plaats: KSU Amsterdam / Niveau: * (basis) / Punten PE: 5

Internet voor Juristen II – Gevorderdencursus

U werkt als jurist al met internet maar benut nog niet alle mogelijkheden die het internet biedt. Leer met deze cursus op een hoger niveau met internet te werken. In deze intensieve praktijkcursus leert u ingewikkelde zoekvragen op te lossen, onbekendere juridische websites te vinden en te werken met allerlei bijzondere functionaliteiten.

Prijs: € 345,- / Plaats: KSU Amsterdam / Niveau: ** (verdieping) / Punten PE: 5

*De cursussen **Internet voor Juristen I en II** zijn speciaal ontwikkeld voor juridische beroepsbeoefenaars die het internet als aanvulling op hun kennis en vaardigheden willen leren gebruiken. De cursussen zijn door KSU Studie ontwikkeld in samenwerking met **Recht.nl** en worden gegeven door twee zeer ervaren docenten. Om optimaal onderwijs te garanderen zijn de groepen beperkt tot maximaal 14 deelnemers. Vanzelfsprekend zijn de cursussen erkend door de Nederlandse Orde van Advocaten.*

Geef u nu op!

Internet voor Juristen I (basis cursus)	<input type="checkbox"/> 18 maart 2004	<input type="checkbox"/> 18 mei 2004
Internet voor Juristen II (gevorderdencursus)	<input type="checkbox"/> 6 april 2004	<input type="checkbox"/> 10 juni 2004

bel naar: 020 449 64 20

fax naar: 020 686 03 18

of meld u aan via www.ksustudie.nl



KSU Studie

Postbus 58027

1040 HA Amsterdam

T: 020 4496420

F: 020 6860318

E: mail@ksustudie.nl

I: www.ksustudie.nl